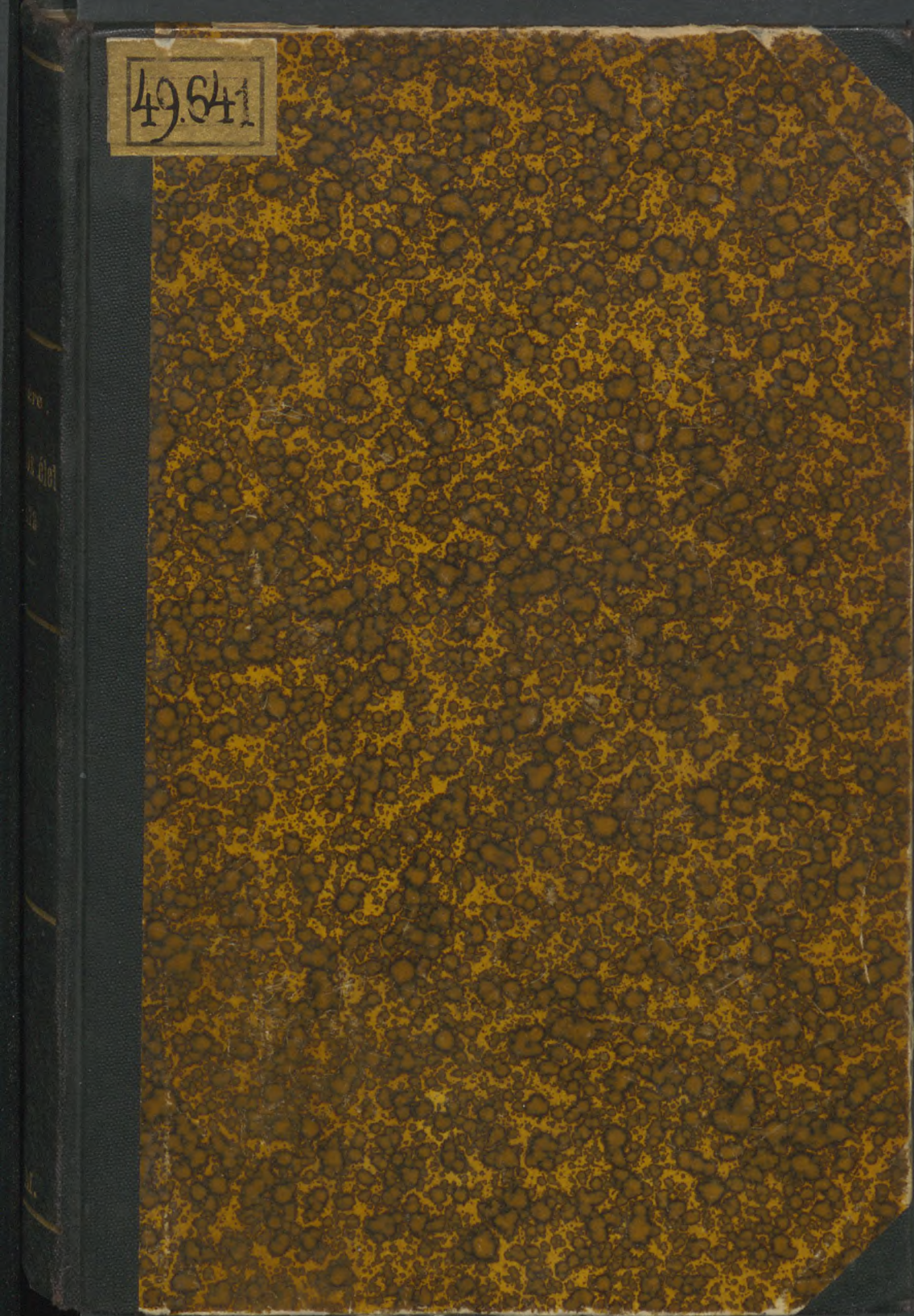
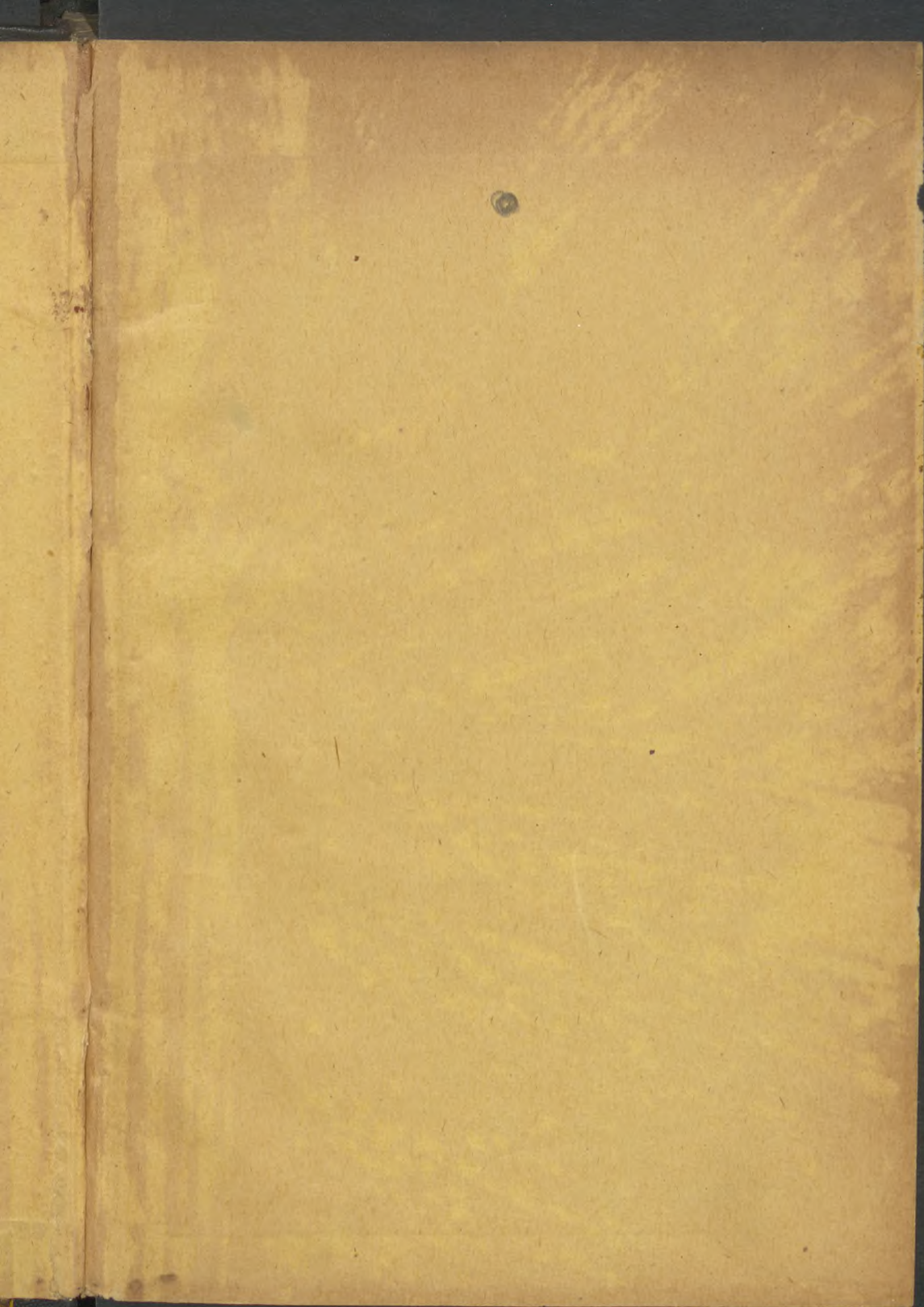
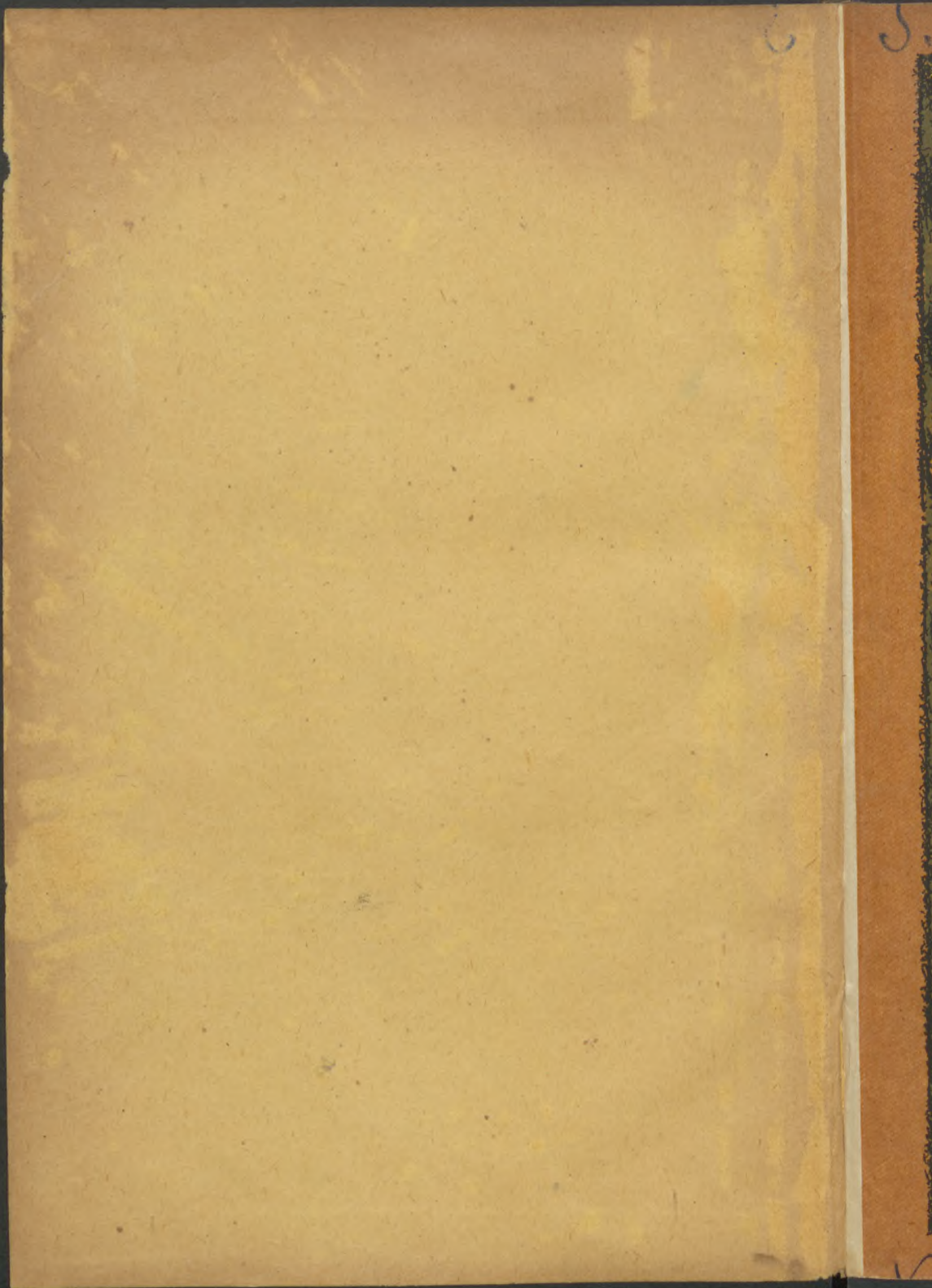

49.641

CLAYDE / FARRERE

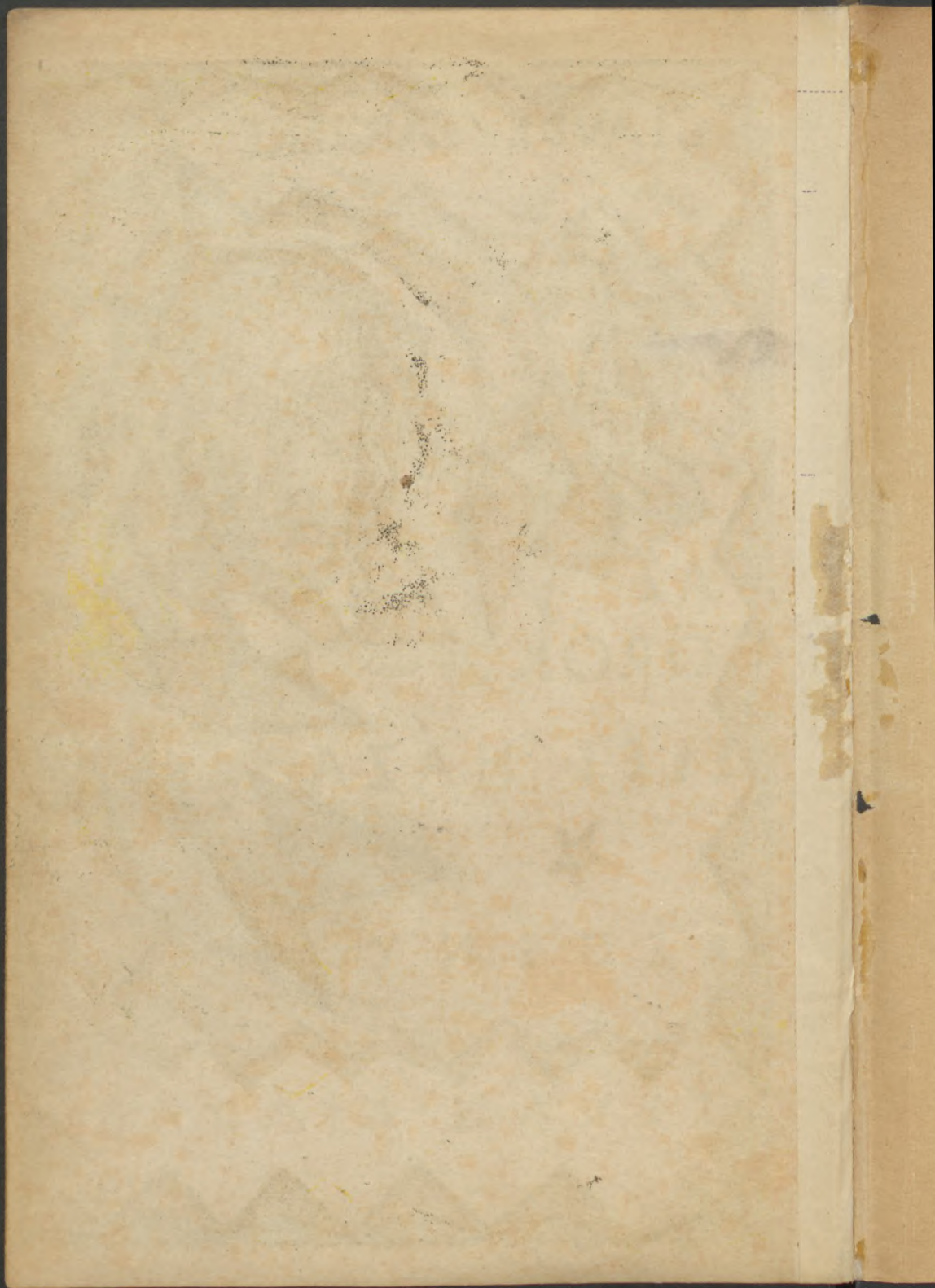
AZ
ÖRÖK

NYOMTATÁS
1918

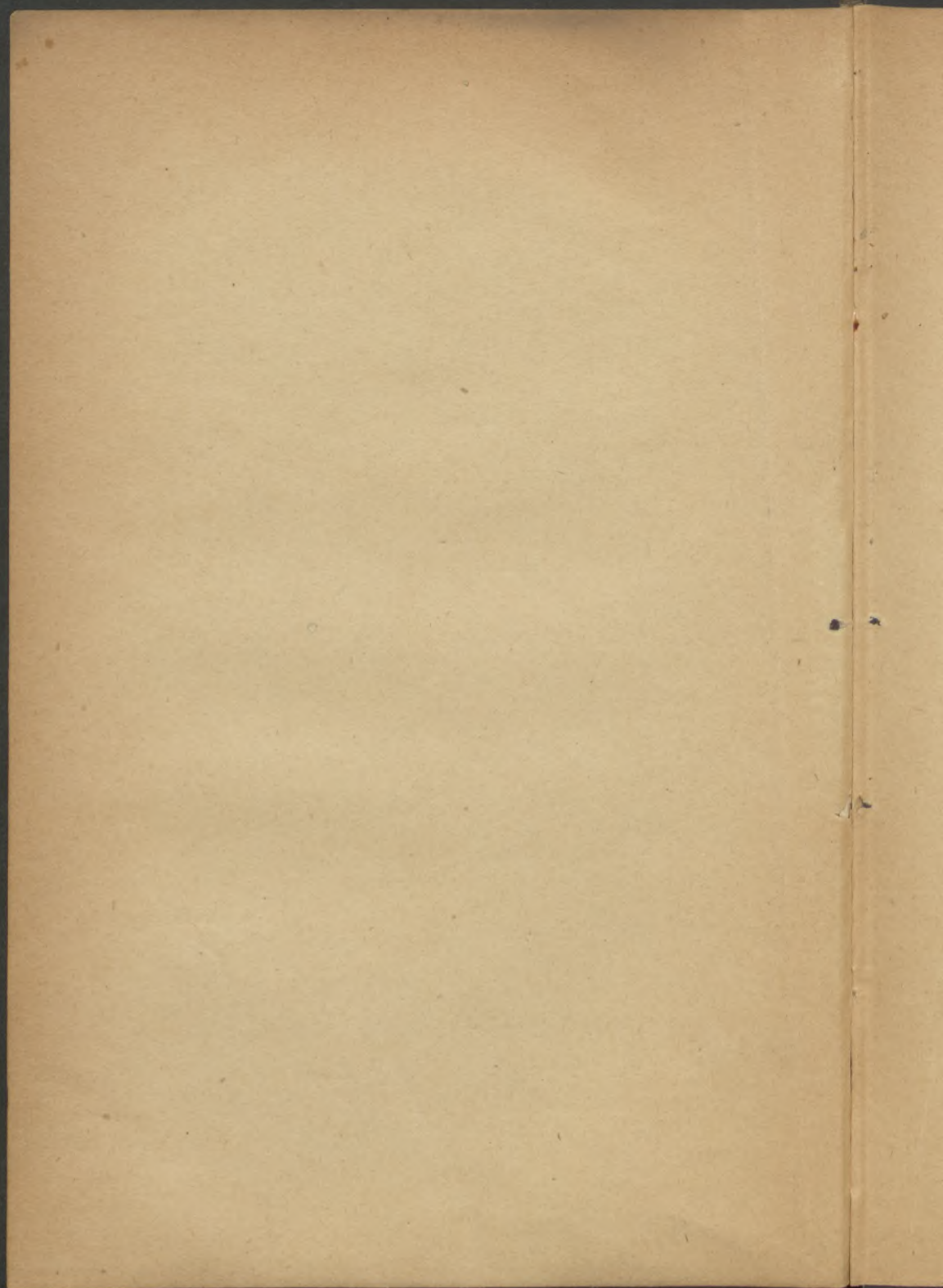
ELET HAZA

R E G E N Y

TEVÁN KIADÁS

CLAUDE FARRÉRE
AZ ÖRÖK ÉLET HÁZA

REGÉNY

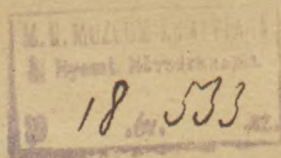
FORDITOTTA
KÁLLAY MIKLÓS

1918
TEVAN-KIADÁS

P. o. gall.
boy

49641

TEVAN ADOLF KÖNYVNYOMDÁJA BÉKÉSCSABA

I.

Ma, 1909 január huszadikán, nem minden kétség és félelem nélkül, elhatároztam rá magam, hogy megírom a «Kaland» hiteles történetét. Elhatároztam magam, mert holnapután már halott leszek. Holnapután, igen. Holnapután, egész biztosan... Meghalok... Az öregség öl meg. Érzem. Tudom. Nem kockáztatok hát sokat, ha megtöröm hallgatásomat. Sőt igazában az a hitem, hogy meg is kell törnöm az összes, még mit sem sejtő s veszélyben forgó férfiak és nők nyugalma, békéje és biztonsága érdekében. Magam nem számítok többé. Holnapután már meghalok. Ez tulajdonképen a végrendeletem, — sajátkezü végrendeletem.

Végső akaratomként hagyom meg mindazoknak a férfiaknak és nőknek, akik a bajban testvéreim, hogy terjesszék és hozzák napvilágra a Titkot.

Vajha intő például szolgálna öregségem és halálom. Ez az én végső akaratom.

Tudja meg azonban mindenki, hogy nem vagyok örült. A legkétségbevonhatatlanabbul egészséges vagyok lélekben-testben egyaránt, mert nem rág rajtam semmilyen kór — csak öreg vagyok, rettentően öreg, túl minden elképzelhető emberi kor végső határán. Hány éves is volnék? Nyolcvan? — száz? — százhusz? Nem tudom pontosan. Nincs semmi, ami biztos támpontot

adhatna korom felől táplált sejtelveimnek; nincsenek igazoló okmányaim, sem hatósági bizonyítványok, — sem emlékeim, se semmi néven nevezendő más bizonyosságom. Aggságom tüneteiből sem tudom meghatározni a koromat. Mert alig pár napja vagyok vén. Még nem volt időm megszokni ezt a hirtelen változást. És lehetetlenség számomra minden összehasonlítás százados vénségem és egy még nem ily roskatag vénség között, mert eddig eféle állapotról fogalmam sem volt.

Egy pillanat műve volt, hogy azzá lettem, ami most vagyok.

Rettenetesen fázom, jéghidegséget érzek főként a bensőmben, a husomban, a véremben, a zsigereimben és a csontjaimban is. Fáradt vagyok, borzalmasan fáradt s nincs az a nyugalom, amelynek karjaiban kipihenhetném ezt a fáradtságot. Minden tagom gémberedett és minden izületem sajog. A fogaim szüntelenül vacognak és lógnak, úgy, hogy már nem valók rágásra. A derekam ellenállhatatlanul meggörbed s a föld felé hajlik. Látásom zavaros és nagyot hallok. S a sok fájdalmam mind éles, mert még új. Valóban nincs lény, aki hozzávetőleg oly szerencsétlen volna, mint én...

S mindez csak két napig tart már, legfeljebb két napig! negyvennyolc óráig, kétezernyolcszáznyolcvan percig — — egy csöppet sem tovább! Egyre számolgotam ezt a csekélyke időtartamot s a szívemet remény dobantja... igen, remény, bár a halál borzalmas dolog, igazán sokkal borzalmasabb, mint az élők képzelik. Én tudom, — én egyedül. — De mit érek vele. Az én életem valójában már nem élet...

Nem, nem vagyok örült. Az értelmem ment minden kényszertől, sőt mi több, nemsokára meghalok. Ime két ok is arra, hogy ne hazudjam. Két ok is arra, hogy ne kételkedjék senki szavahihetőségemben. Oh, az Isten szerelmére, ha Istent hisztek, ne kételkedjete igazmondásomban, ha megtaláljátok a füzetet, amelybe irok s elolvassátok a »Kaland« történetét. Nem zöld mese ez s nem badar beszéd. A legrettenetesebb veszedelemről van szó, amely valaha fejeteek fölött lebegett, a fiaitokat s a lányaitokat, a feleségeket s a szeretőöket fenyegette. Ne kicsinyeljétek, ne intézzétek el egy vállrándítással. Nem, nem vagyok örült és a halál leselkedik sarkatokban. Ne nevesetek. Olvassátok, értsétek és higyjétek, — s aztán cselekedjetek úgy, amint legjobb belátásotok szerint cselekednetek kell.

Legyetek elnézéssel reszketeg, öreg kezem iránt. Ne riasszon vissza csaknem olvashatatlan írásom. Ezt az íront az ut porában találtam, kopott és igen rövid, úgy, hogy merev ujjaim nem tudják tartani. Ez a füzet is rendkívül kényelmetlen. Lapjait széles, fekete szegély veszi körül s ezért a soraimat össze kell szorítanom. De nincs más papirom. S talán még jobb is így s minden kényelmetlensége mellett is szívesebben irok ebbe a füzetbe, mint bármi másra...

Kezdem az írást. Az Isten szent szerelmére, ne kételkedjete. Olvassátok, értsétek, higyjétek...

II.

Egy levéllel kezdődött, amelyet Terisse ezredes, a szárazföldi tüzérség felügyelője intézett De'Fierce ellen-

tengernagy főparancsnokhoz, aki akkor tengerészeti főnök s Toulon katonai parancsnoka és kormányzója volt. Ez a levél az esti postával érkezett a vezérkari irodába. 1908 december 21-ike volt, hétfői nap. Igen, a mult december 21-ike. Még nincs egy hónapja sem, holnap lesz egy hónapja, épen pontosan egy hónapja. Egy hónapja... mindössze egy hónapja. Atya Ur Isten! még csak egy hónapja...

A vezénylő ezredes levele szóval az esti postával érkezett a vezérkari irodába és pedig a katonai kormányzóság vezérkari irodájába s nem a tengerészeti prefektúrára. Toulonban, ép úgy, mint a többi négy hadi kikötőben, a parancsnokló ellentengernagy tengerészeti főnök és katonai kormányzó is egy személyben s a tengerészeti főnökség palotájában lakik, míg a kormányzósági épületet átengedi az oldalához beosztott tábornoknak. A két vezérkar között telefon tartja fenn az összeköttetést. Természetesen egész különálló vezetékek szolgálnak erre a célra, ami a hadi titkokra való tekintettel valóban szükséges.

Midőn a szóbanforgó levél megérkezett, a tiszti irodában voltam. Én bontottam fel is, mikor átvettem a postát... Mert ebben az időben én szoktam átvenni a katonai kormányzóság postáját... Lovassági tiszt voltam, a vezérkarhoz beosztott százados... fiatal ember, össze-vissza harminchárom éves. S ennek még nincs egy hónapja... még egy hónapja sincs...

Felbontottam a levelet és elolvastam. Nézetem szerint nem volt benne semmi érdekesebb. Ime itt van szóról-szóra, elejétől végig. Még ebben a pillanatban is itt van a szemem előtt az egész szöveg... tökéletesen magam előtt látom:

A XV. hadtesttől.

Toulon, erődtmény, katonai kikötő.

287. sz.

Toulon, 1908 decemb. 21.

Terisse ezredes, tüzérségi felügyelő
De'Fierce parancsnokló ellentengernagy
és tengerészeti főnök urhoz.
Toulon katonai parancsnokához
és kormányzójához.

Tárgy:

Kidöntött táviró cölöpök.

Van szerencsém jelenteni, hogy folyó év december 19-ikén földcsuszamlás kidöntötte a 171., 172., 173., 174. és 175. számú távirathuzal tartó cölöpöket, minek következtében Tourris és Grand-Cap között a vonal el van vágva.

Megtettem a kellő intézkedéseket a vonal helyreállítására. Tekintettel azonban a rossz karban levő utakra s a nagy távolságra, melyet a szakmányosok utakra s a nagy távolságra, melyet a szakmányosok-állítási munkálat negyvennyolc óránál rövidebb idő alatt nem fejezhető be. Ennek következtében Toulon és Grand-Cap között is szükségkép megszakadt minden elektromos kapcsolat.

Terisse,
vezénylő ezredes.

Nyilvánvaló dolog, hogy békeidőben Toulonnak és Grand-Cap-nak nem sok mondanivalója van egymás számára, persze, háborus zürzavar idején egész másként van. A Grand-Cap a Toulont környező hegységek egyike. Kopasz, barátságtalan bérc, amelyet hatalmasan kiképzett modern erődítmény koronáz. Rendes körülmények között csak egy üteg állomásozik az erődben, melyet a csapatok csak mozgósítás esetén szállnak meg. A hegy lábánál hepe-hupás s csaknem teljesen lakatlan fensík terül el. Elvértve egy-egy favágó tanyázik erre imitt-amott, de tartósan nem telepedett itt meg soha egy sem. A táviróhuzal is, amely ezt a pusztaságot átszeli, egész bátran elszakadhat negyvennyolc órára, ezért még nem dől össze a világ. Épen azon voltam, hogy minden teketória nélkül visszategyem a levelet a többi hivatalos iratok közé, mikor a táviróász káplár kopogtatott az iroda ajtaján.

— Kapitány ur! a tengerészeti főnökség kéreti a telefonhoz.

— Megyek.

Amint a székről felkeltem, rápillantottam a kandallón álló ingaórára. Pontosan három óra volt. Kimentem s áthaladtam a kis összekötő folyosón, mert a telefonállomás szomszédos a tiszti irodával.

Leakasztottam a hallgatót. Egy hang tüstént néven szólított s nem kis meglepődéssel ismertem rá erre a hangra; az ellentengernagy tulajdon hangja volt.

— Halló! ön az, Narcy?

— Én vagyok, tengernagy ur!

— Barras azt mondotta nekem, hogy önnek lova van Solliés-Pontban. Nem téved Barras?

— Barras nem téved, tengernagy ur. Egyik kincslári lovam tegnap este óta Solliés-Pontban van.

— Jó formában van? nem fáradt?

— A legkitünőbb formában, egy csöppet sem fáradt. Arra számítottam, hogy másnap Fenouilletbe lovagolok rajta látogatásra...

— Jó... Holnap valószínűleg nem megy Fenouilletbe... Ma este rendkívül kellemetlen feladat hárult ráuk s úgy érzem, hogy ezt csak önre bízhatom.

— Rendelkezzék velem, tengernagy ur.

— Igen... Bizonyára tudja, hogy Toulon és Grand-Cap között megszakadt az összeköttetés.

— Épen most értesültem róla a tűzérsegi felügyelőtől.

— Ez a legrosszabbkor jött. A grand-capi üteg parancsnokát okvetlenül értesíteni kell a lövészetről, melyet a 75-ösök tartanak holnap a Roca-Trocán.

— Holnap, tengernagy ur?

— Holnap délben. Lehetetlen elhalasztani Felte tábornok miatt, kinek jelenléte ott fontos s neki már holnap este el kell hagynia Toulont. A hegységben foglalatoskodó favágókat mindenesetre figyelmeztetni kell, mert különben szerencsétlenségtől lehet tartani. Hány óra most?

— Három óra öt perc, tengernagy ur.

— Mily hosszú az ut innét Solliésig?

— Tizenhét vagy tizennyolc kilométer.

— Helyes. Telefonáltasson a legényéért. A legénye remélhetőleg még ott van?

— Igen, tengernagy ur.

— Telefonáltasson neki, hogy nyergelje fel a lovát s várja önt valahol az uton... Egyenruhában van?

— Nem, tengernagy ur. A vezérkar megengedte, hogy délután civilben járjunk. De nyeregbe ülhetek így, ahogy vagyok. Lovaglónadrág van rajtam s a lábamon sarkantyú. Arra számítottam, hogy kipróbálom ma Lescaut ezredes új telivérét.

— Pompás. Tüstént küldöm az autót. Üljön bele. Menjen Solliésbe. Félnégyre ott lesz. De úgy gondolom, hogy autóval nem lehet tovább menni.

— Grand-Cap felé? Nem. Egész biztosan. Solliéstől Valauryig még apró taligák részére is alig járható az út...

— Ön jól ismeri ezt az utat?

— A múlt évben jártam meg lovon, tengernagy ur.

— Tehát induljon. A solliési hidtől Grand-Capig még tart legalább másfél órát az út s azt nagyon jól tudja, hogy öt órakor már szurok sötét éjszaka van...

— Természetesen Grand-Capban hálók.

— Magától értetődik. Az erődben vannak tisztiszobák. A parancsnok úgy ahogy majd elszállásolja s holnap reggel majd visszatér. Alapos robot biz ez, szégyen Narcy. De nem tehetünk róla. A parancsnokot értesítenünk kell. Viszont kocsit küldeni a revesti katonai úton megint lehetetlen. Barras csak az imént nézte meg a térképen, a kocsinak több mint 30 kilométert kellene megtennie. Autón szintén nem lehetne oda jutni, mert Ragas és Moriére közt ismét sziklássá válik az út. Az egyetlen megoldás: egy lovas, aki Solliésből indul s aki ösméri a hegyi ösvényeket: s ez ön.

— Az igaz, tengernagy ur. Már hallom is az autót az utcáról.

— Telefonáljon a legényének és induljon.

— A káplár majd telefonál helyettem. Megyek.

— Szerencsés utat, barátom. A viszontlátásra...

Visszaakasztottam a kagylókat. A távirtdász előzéke-nyen rám segítette esőköpenyemet s ideadta nemezsap- kámat. Kinn szitált a köd.

Visszamentem az irodába, hogy bezárjam a titkos szekrényeket. Felraktam a vasrudakat s a titkos lakato- kat. A harmadik lakat jó félpercreg feltartóztatott, a szerkezet nem működött jól. Kétszer is káromkodtam, míg sikerült vele végeznem.

A csukott ablakokon, a horgolt függönyökön át szélesen ömlött be a tiszta, bár szürkés napvilág. A pattogó kandalló meleg, rőt fénye sugárzott szét. Igen kellemesnek találtam az irodát ebben a pillanatban, hogy ott kellett hagynom, hogy kilépjek a nyirkos hidegre.

Az ezredes levele ott maradt az íróasztalomon. Nem tudtam, hová tegyem, — a szekrények már zárva voltak s nem akartam az időmet nyitogatásokkal vesztegetni. Fogtam a levelet és a zubbonyom belső zsebébe csusz- tattam.

Az udvaron ott toporzékoltak a tengernagy mellé beosztott tábornok lovai. Egy tiszti szolga kefélté őket. Hogy tiszteleghessen, kiköpte a cigarettacsutkát. A ta- laj barnára ázott s itt-ott tócsák terpeszkedtek. Mikor a kaput kinyitottam, megszólalt az őrség csengője. Az eresz alatt szundikáló őrkutya felütötte fejét a zajra.

Átléptem a küszöböt. A gyalogjáró mellett állott az auto s megindított motora zugón berregett. Belé ve- tettem magam.

III.

Emlékszem, hogy a Ravel-utca és a Place de la Liberté sarkán majd elgázoltunk egy gyermeket, aki a gyalogjáró szélén ülve játszadozott.

A Boulevard de Strassbourgon kocsitorlódás miatt lassan kellett mennünk. A Notre-Dame kapu boltja alatt egy taliga arra kényszerített, hogy meghuzzuk a féket.

Azután a Saint-Jean külváros következett szorosan egymás mellé préselt házainak két végevárhatatlan egyenes sorával. Minden kilométernél egy-egy villamos keresztezte az utunkat. A vasuti hidon meglepett munkások szidták a soffőrt. Egy robogó vonat elnyomta lármájukat...

Az eső elállt. De a kövezet tovább is nedves maradt. A szürke ég ránehezedett a barna zsindelytetőkre. Egyetlen napsugár aranya nem csillant a tájon, amely rendes körülmények közt is kifejezéstelen, ezen a komor napon pedig egész siralmas volt.

A külváros utolsó házai egyre hézagosabban következtek egymásután. Az ut egyenesen és sárosan hasított át a nyílt mezőn. Balról a Faron alsó nyulványai kezdtek emelkedni. Kihajoltam az ablakon, hogy felpillantsak a hegy csucsára; felhősapka burkolta; arra gondoltam most, hogy bizonyára hasonló felhősapka koronázza a Grand-Cap még magasabb csucsát is... és hogy talán nehéz lesz majd eligazodnom ott az ösvények és csapások kusza utvesztőjében... Igen, erre gondoltam, de alig egy pillanatra csak.

Az auto befutott Valette faluba, az első helységbe, amelyet a Toulonból Nizzába vivő ut érint. Jobbról és balról gyermekek futottak el mellettünk s visitoztak,

mintha nyuzták volna őket. Megnéztem az óránat. Még nem volt félnégy, mégis lebocsátottam elől az ablakot s megérintettem a soffört:

— Gyorsitson, mihelyt szabad térre jutottunk.

— Parancsára, százados ur.

Az auto meggyorsította iramát s vágatva haladt a nyilegyenes, sik uton. Jobbkéz felől La Gard falucska bukkant fel összebujva egy kis magaslaton, amelyet rombadőlt várkastély koronáz. Önkéntelen gondolatkapcsolás egy asszony képét idézte fel bennem e kastély látára, egy asszonyét, aki fontos helyet töltött be az életemben s akivel egy évvel ezelőtt ezek közt a romok közt találkoztam először s nem gondoltam többé semmire, csak erre az arcra és erre a találkozásra. A vén, mohlepte falak élesen rajzolódtak ki a ködszürke égen. Lábuknál siváran, szinte györetmes vonaglással kopaszlott a szürkés olajfákkal ritkásan beszórt sikság. — Emlékszem a vár előtti térségre, amelyen céltalan bolyongtam s az őrtoronyra, amely mögött egyszerre karcu alak jelent meg, — egy sétálgató, ismeretlen hölgy alakja, aki most a felvonó hidhoz vezető lépcső legalsó fokára ült le, hogy kipihenje magát. Lépteim neszére fölpillantott s engem szinte elvakított az aranybronz csillamu haj zuhataga s két smaragdtüzű szem...

Madeleine, ... Madeleine, a...

Majd hogy le nem irtam a nevét. Mindezek a dolgok ma oly távoliaknak tetszenek nekem, oly végtelenül távoliaknak. De valójában csak tőlem vannak oly meszszire, egyedül tőlem. És azért itt nem is írhatom le annak a nőnek a nevét, aki kedvesem volt s aki még nem

halt meg és még nem is öreg. Már az is tulsok volna, hogy leirtam ezt a négy szótagot: — Madeleine — ha ez a keresztnév nem volna annyira közönséges. Így azonban egészen nyugodt lehetek, hogy nem ismerhet rá senki, még azok közül sem, akik tudják, hogy Madeleineinek hívják és hogy a haja szöke s a szeme zöld...

Az auto folytatta útját, elért Farléde faluba s át is haladt rajta anélkül, hogy észrevettem volna. Most már Solliés első házai tűnedezték fel előttünk, jobbra alig egy mértföldnyire.

Mire elértük, egész pontosan husz perc hujja volt négy órának. Az országut első kereszteződésénél, pontosan azon a helyen, ahonnét a Solliesből Aiguiersbe és Aiguierstől Grand-Capba vezető ut kiágazik, a legényem várt, zablájánál fogva lovamat. A soffőr oly hirtelen állította meg a gépet, hogy majdnem lecsusztam az ülésről.

Egy perc mulva nyeregben ültem. Nehány anyóka a házak kapui előtt nem hagyta megjegyzés nélkül hirtelen érkezésem és azonnali tovább indulásom különös eseményét, amelyek izlésüktől eltérően tulgyorsan követték egymást.

Az egyik asszony éles hangon, provencalel kiejtéssel rám kiáltott:

— Nono, uracskám, nincs valami szép idő rá lovon feszelegni.

Ugy hiszem, ez volt az utolsó mondat, amelyet aznap hallottam — aznap — tulajdonkép életem utolsó napján...

IV.

Elindultam az Aiguièresbe vivő uton. A talaj pompás volt, nem túl csuszós, nem túl kemény. A lovam kitünően ügetett, szép, elnyult ügetéssel.

Jó ló volt, amelyet szerettem. Magas dereku, rövid törzsű, hosszú nyaku pej, bátor és elég nyugodt telivér, igazán teljesen izlésem szerint választottam ki két évvel ezelőtt, mikor a miniszteriumba vezényeltek be. Ott olyan alkalmak kínálkoznak, amelyekről sejtelmük sincs a csapatszolgálatot teljesítő tiszteknek. Siegfriednek hívták a lovamat. Volt rá időnk, hogy megszokjuk egymást s tudomásom szerint nem volt a lónak semmi hibája vagy említésre érdemes fogyatkozása. Siegfried minden fenakadás nélkül vitt el Aiguièresig, egy szerény, a Mouras hegylánc végső nyulványai alatt meghúzódó falucskáig. Innen kezdve rosszabbá vált az út. A magaslat innenső lejtőjén kapaszkodott fölfelé, maga alatt hagyva a szakadékot, amelyben a Gapeau folyik. Zegzugos kanyarulatok követték a kis hegyipatak szélső szalagját, amelynek kristályos vizében komoran tükröztek az ónszínű felhők. Mig ezt nézdegéltem, újra szemelni kezdett az eső s az esőcseppek kis gyűrűket vertek a csillámló vízfelületen. Jobbkéz felől Solliés-Touca templomtornya emelkedett az ég felé kis cseresznyefa berek mögött. Azután balfelé kanyarodott az ösvénnyé szűkült út s nem láttam többé csak buszutaságot, amelyre az ég hullatta keserves könnyeit...

Egy meglehetősen meredek part arra kényszerített, hogy meglassítsam az ügetést. Lépésben lovagoltam át egy lépcsőzetes emelkedésen, azután lejtős hajlaton vágattam le; ez a gigantikus Valaury katlannak belső eresze-

kedője volt, hasonlatos egy félig betemetett kraterhez s a szélessége jó félmérföldnyi lehetett. Most a Grand-Cap is láthatóvá vált. Eddig a Mouras-hegylánc takarta el előlem. Egyszerre bukkant elő és uralkodott a környező hegytömegek fölött. Nem lehetett látni egyetlen csucsat sem, úgy elvesztek a felhőkárpitban. És így a lemetszett csucsu hegy egyetlen hatalmas pillérnek tetszett, amely az egész rásulyosuló felhőboltozatot tartotta. Ködfoszlányok csusztak le a hegy lejtőin s leereszkedtek egész addig a határvonalig, amely a kezdődő kietlen részeket a művelt területek végső régióitól elválasztja... Másodszor borzongott át rajtam az az előérzet, hogy fáradságos lesz, sőt talán veszedelmes is ebben az áthatolhatatlan és nyálkás ködben, alig felismerhető ösvényeken fölfelé tapogatózni. De még világos volt s a völgykatlan alja széles, sik utat nyitott. Biztattam lovam, amely vidáman ügetett... Madeleine gyakrabban elkisért reggeli lovaglásaimra. Napfölkelte előtt indultunk, hogy kikerüljük azok kíváncsiságát, akik rosszakaratuan kémkedtek a viszonyunk után. A mindig titoktartó Cepet és Sicié félszigeteket borító fenséges fenyőerdőkben együtt lovalgolgattunk s a keblünket langyos, fűszeres szél dagasztotta. Ennél az emléknél megszakadtak a gondolataim, mert önkéntelenül is éreztem ebben a pillanatban az alkonyi szelet, amely hidegen és nyirkosan hatolt be a tüdőmbe, míg avarlevelek s ázott föld dohos szagát sodorta orromba. Felemelkedtem a nyeregben, hogy mélyebb lélekzetet vegyek s hogy jobban megkülönböztethessem a sajátságos illatokat. Ismét ugyanaz a fuvalom járt át s az a különös képzetem támadt, hogy ez a fuvalom a hegy lehellete, nehéz, émelegző lehellet, — szinte hullaszagu... Kellemetlen bor-

zongás rándította meg a vállamat. Siegfried tovább ügetett. Engedtem, hadd vágasson. A völgykatlan már elmaradt mögöttünk és az ösvény ismét menedékes volt. Négy dülledező, rendetlenül egymás mellé ragasztott viskó nézett le egy dombtetőről. Csak egy kutya jött ki az egyik félig tárt kapun s a lovam nyomait szaglászta, de nem ugatott...

Feljebb kettéágazott az út. Megálltam, hogy megnézzem a vezérkari térképet. Próbáltam eligazodni. Közvetlenül előtem a Grand-Cap zárta el a látóhatárt csipkés szikláinak hatalmas kaoszával. Első nyulványai nem voltak távolabb egy félmérföldnél. Erre volt nyugat, s jobb kéz felől esett észak. A térképet vizsgáltam. Zűr-zavaros volt és pontatlan. Mégis megtaláltam a keresztutat, s a két ösvényt, amelyek között tétovázni kezdtem. Ugy tetszett nekem, hogy mindkettő az erődhöz vezet, az egyik jobbról a régi Szent-Hubert zárda mellett s Moriére-la-Tourne falun keresztül, a másik balról Morier-la-Vignes tanyán és Moriere falun át. A balfelé eső utat választottam. A »Kalandtól« bizonyára megkimélt volna a sors, ha a másik ösvényre térek.

Midőn újból utnak eredtem, úgy rémlett nekem, mintha a hegy fölött egymásra torló felhőgomolyokban alig észrevehető rózsaszín viszfények csillannának meg. Már említettem, hogy nyugati irányban haladtam. Ez a viszfény tehát nem lehetett más, csak az alkonyuló nap fénye, amely jól rosszul áttört a ködön és szürkületen. Az est tehát már csaknem leszállott. Önkéntelenül is kelet felé fordultam nyergemben, hogy tájékozódjam, mikor lep meg az éjszaka. És egyszerre nyugtalanság fogott el, mert arra gondoltam, hogy a céltől még nagy távolság választ el. Mert az éj már itt

volt, sőt sokkal közelebb, mint gondoltam. A keleti síkság felől huzódott fölfelé a mélyből, ellepte Solliés magaslatait s szélesen terült el a Valaury völgyeként: egyik szélétől a másikig, mindenütt nesztelenül a nyomomba osonva. És már elért, sőt el is hagyott s előttem kuszott fel a hegy veszedelmes lejtőin. A hegyi ösvény, amelyen lovam lába meg-meg csuszott, már nem is volt egyéb, mint keskeny csapás.

Most világos lett előttem, hogy megbízatásom nagyobb kellemetlenséget is zuditott nyakamba, nemcsak egyedül ezt a hosszú lovaglást, ezen hűvös és fölöttébb esős alkonyon.

V.

Valószínűleg a Mauras hegylánc legészakibb pontján vétettem el a helyes utat.

Még nem volt egészen éjszaka, de már nappal sem volt. A csapás teljesen eltűnt a bozót alatt, amely itt ép oly sűrű volt, mint a környező pusztaságon. A lovam csak nagy nehezen haladt előre s szorgalmasan tapogatta lábával a talajt, mielőtt a patáját letette. Teljesen az ösztönére bízta magam, miután teljességgel képtelen voltam megkülönböztetni az utat a mezőtől. Elfeledtem, hogy éppen itt a Mauras hegylánc legészakibb pontján válik el a Tourris felé vivő ösvény a Grand-Capra kigyozó uttól s balra egy, a touloni krónikában meglehetősen nevezetes szerepet játszó szoroson vezet keresztül, amelyet különös módon Halál szorosnak neveznek.

A lovam erre, a tourrisi ösvényre tévedt. És én

nem vettem észre, mert eszem ágában sem volt, hogy ezen a tájon még keresztutra is akadhatunk.

Az eddig még csak közepes ut most már elromlott. A szürkület egyre sűrűbb lett. A völgykatlan utolsó párkánya után az első sziklás meredélyek kezdődtek. A talaj egyenetlen volt, hepe-hupás, kövekkel behintett és telve szakadékokkal. A bozót eltakarta a köveket s elrejtette a szakadékokat. Siegfried többször megbotlott. Közben a felhőpászták fejem fölött áthatolhatatlan boltozattá tornyosultak s ez a boltozat egyre mélyebbre sülyedt, amint közeledtünk a hegyhez. Csakhamar teljesen beburkolt az áttetsző pára, a sűrű köd előfutárja, amely véleményem szerint tíz méter magasságban csünghetett fölöttem.

Emlékszem, hogy szitkokra fakadtam.

— A pokolba, ez hát az a bűbájos Provence!

Épen ebben a pillanatban a meglehetősen meredek ösvény hirtelen megdőbbenésemre ismét ereszkedni kezdett; a térképen efélét nem tudtam felfedezni. Kedvem lett volna még egyszer utána nézni. De már túl sötét volt rá, hogy a jeleket s a vonalkázásokat kivehessem. Azért felhagytam ezzel a szándékommal. A lejtő amugy is rövid volt. Sűrűn benőtt hajlatba jutottam, s az ösvény most újból fölfelé vitt. »Ösvényt« mondok, de ösvény itt valójában már nem volt sehol, sűrű szeder és vadlencsebozót volt csak, amelyek tűskéi lovam sügyéig értek. Vigyáznom kellett, hogy kezemet a tűskék meg ne sértsék. Ezek közt az egymásba hajló cserjék közt a szó szoros értelmében semmit sem láttam a talajból. Siegfried is idegesen és nyugtalanul adta tanujelét annak, mennyire kedve ellen van vakon botorkálni ezen a terepen, amelyen veszedelmet szimatolt.

Körülbelül száz méferyire ettől a sziklás kapaszkodótól újabb ereszkedő következett, azután újabb emelkedés. Most már egész világos volt előttem, hogy el tévesztettem a helyes utat. Mert az kétségtelen, hogy átvergődtem egy hágón — s ez a hágó háromszoros lépcsőzetben vitt fölfelé, — már pedig a Grand-Captól e féle hágó nem választhatott el. Ebben egész bizonyos voltam. Mégis folytattam utamat, hogy elérjem a harmadik párkány tetejét, remélve, hogy onnét majd csak nyílik valami kilátásom.

Fenn voltam.

A remélt kilátás tényleg megnyílt. Széles és meszsze nyúló fensik terület el előttem, amelyet minden oldalról távoli hegyek környeztek. A hegyek alakja bár a nyirkos ködben mind elmosódott volt, mégis biztos tájékozódással szolgált nekem. A délről föltornyosuló nagy faltömeg nem lehetett más, mint a Faron, amelynek körvonalai rendkívül jellegzetesek s a hegy óriási pihenő kutyához hasonlít, — és egészen határozottan felismertem a Coudont is, amelynek élesen előreszőkö keleti taraja úgy emelkedett ki a síkságból, mint az Oceánt hasító hajó orra. Igen: valóban a halál szorosban voltam és nem tehettem okosabbat, mint hogy a lehető leggyorsabban visszatérjek a szerencsétlen keresztutához, ahol az utat elvételtem, — de a lehető leggyorsabban, hogy elérjem még mielőtt koromsötét éjszaka lesz.

Siegfried csökönyösködött, mert arról volt szó, hogy újra neki vágjon a bozottnak, amelynek magas tuskéi már megcsiklandozták az orrcimpáit, midőn jövet keresztül hatoltunk rajta. Megnyomkodtam a vékonyát a térdemmel, mert értésére akartam adni, hogy semmikép sem vesztegelhetünk egy helyben. Bátran nekifohászko-

dott s mihelyt megbirkózott az első meredélylyel, ismét ügetésbe kezdett.

Igy haladt, de nem sokáig.

Alig hogy az ösvény a második párkányhoz kezdett felkapaszkodni, egyszerre éreztem, hogy meginog alattam a nyereg. Lezuhantam és Siegfried is elesett. A vadlencse-bozót nem túl barátságosan fogott föl, de talán mégis jobb volt, hogy nem a kövekre estem. Alig tíz másodperc alatt talpon voltam, kissé összezúzva, összezicskarva, de egészben sértetlenül. Lovam nem tudott felállni. Lahajoltam hozzá; a bal mellső végtagja oly szerencsétlenül szorult be egy sziklahasadékba, hogy a combcsontja úgy eltört, mintha üvegből lett volna. Szegény Siegfried soha többé nem fog sem ügetni, sem vágózni, de ezt a tájat sem hagyja el soha többé, nem hiába tette a határán tétovázóvá kitünő ösztöne. Mi lovasok csaknem úgy szeretjük lovainkat, mint a testvérünket vagy a kedvesünket, sőt talán még jobban. Mikor rá néztem súlyosan sérült Siegfriedemre, azt hittem, hogy elsirom magam, mint egy tizenkét éves kis leány. S hogy urrá legyek az indulatom fölött, tüstént könyörtelenül előrántottam a revolveremet s a csövét a szerencsétlen állat füléhez szorítva behunytam a szemem és megnyomtam a ravaszt. A sebzett hatalmas test csak alig rándult meg, azután teljesen mozdulatlanul nyult el a magas fűben. Gépiesen tettem vissza pisztolyomat a zsebembe. S megindulva, anélkül, hogy gondoltam volna rá, hova is megyek, megmásztam a második párkány kapaszkodóját, fenn a magaslat tetején megpihentem s leültem az első kínálkozó kőre.

Csak egy jó negyedóra múlva kezdtem helyzetemet igazán átgondolni.

Csöppet sem volt irigylésre méltó. Gyalogszerrel voltam, távol minden járható ösvénytől irányt veszve a bérce Provence, ugyszólván legelhagyatottabb pusztaságban. A legközelebbi viskó is lehetett innen jó mértföldnyi távolságra s a Grand-Cap erődje, legalább két mértföldnyire. Mégis ez volt a kötelességem, hogy eljussak ebbe az erődbe, ámbár csaknem lehetetlenségnek látszott, hogy ismét kitaláljak ebből a széttéphetetlen bozótrengetegből, a körültem ásitó fekete, áthatolhatatlan éjszakában.

VI.

Ott ültem egy kövön az ut szélén, ha ugyan valóban ez volt az ut. A bozotos völgyet szemléltem, amely az első párkánytól elválasztotta ezt a térséget, amelyen lovam hullája hevert. Azon voltam, hogy fölkeljek s folytatom utamat, mert végre is mindenáron célt kellett érnem, eljutnom abba a megközelíthetetlen erődbe és teljesítenem küldetésemet...

Egyszerre a völgy tulsó oldalán, a hágó első párkányzatán, tőlem alig száz lépésnyire sötét alak körvonalait pillantottam meg, amelyek elég tisztán rajzolódtak ki a még szürkésen derengő égen.

Emberi alak volt, egy asszony alakja s gyors léptekkel közeledett felém.

Örömteli meglepődéssel ugrottam fel a kőről. Mindenre inkább el voltam készülve, mint arra, hogy ebben az órában és ezen a tájon emberi lénnel találkozzam. Sem parasztok, sem favágók, vagy vadászok nem igen járnak a Halál szorosban, még nappal sem, mert ezen a vidé-

ken nincs sem művelt terület, sem erdő, sem vad; époly szerencsés, mint nem remélt véletlen volt, hogy ezen a helyen — s éppen ezen a sötét, hideg és esős éjszakán — találkoztam az egyetlen nővel, aki talán az egész héten egyedül mászta meg a hágót.

Valószínűleg egyszerű parasztasszony lehetett Valauryból vagy Moriéreből s most hazafelé igyekezett. Kétségtelen, hogy jól ismeri a hegység minden ösvényét s hogy szívesen eligazít engem a helyes utra.

Három lépést elébe mentem. Mert közvetlenül mellettem kellett elhaladnia. Igen gyorsan jött, valósággal boszorkányos ügyességgel siklott át a bozótok között.

Alig volt már tőlem husz lépésnyire. És ekkor dőbenten állottam meg...

Nem parasztasszony volt. Most hogy jobban láthatam, ki tudtam venni a ruháját is, a legkülönösebb ruha volt, amely csak ilyen környezetben elképzelhető, előkelő városi toalett, világos kelméből, a legújabb divat szerint szabva, azonkívül kis biber kabát hermelin gallérral. Kezei hatalmas karmantyuba sülyedtek, mely szintén hermelinből volt. A kalapján a ködtől átnedvesedett tollak lankadtan csüngtek le. Sem esernyő. Sem esőköpeny. Tetőtől-talpig merőben valószínűtlen volt az egész jelenség. Egy szempillantással meggyőződést szereztem, hogy nem változott-e át hirtelen a tájék is téli kertté vagy terrasszá? Nem, most is ugyanaz a félelmes pusztaság volt, amelyet egyre paskolt az átható eső...

Alig lélekzettem, majd hogy nem félelem fogott el...

A jelenség egyre közeledett. Egyáltalában nem volt testetlen vagy természetfölötti árny. Halottam a cipői halk nyikorgását s a szoknyája suhogását, amint az alacsony bokrokat surolta.

A jelenség most közvetlen mellettem ment el, csaknem érintett, anélkül azonban, hogy megállt, vagy csak a fejét felém fordította volna. És én egész közről láttam az arcát először szemben, majd oldalról. Ré-
mültem kiáltottam föl:

Madeleine!...

Igen, ő volt... Madeleine... a kedvesem...

Ugy látszik nem hallotta meg, mint ahogy észre-
vehetően nem is látott. És gyors léptekkel távolodott tő-
lem a pusztaságban...

VII.

Madeleine...

Nem, nem irhatom le a nevét...

Két évvel ezelőtt ismertem meg.

...Igen két éve... 1907-ben... úgy hiszem május-
ban... de nem vagyok egész biztos benne... Mind ez oly
távoli dolog már, oly kimondhatatlanul távoli. Az emlé-
kezetem imbolyog, mint a csonkig égett gyertya, amely
utolsó viaszcsöppjét emészti s amelynek bele kialvóban
néhány végső nyugtalan lobbot vet...

1907. május havában... Ime most egyszerre tisztán
előttem van minden... Igen, fenn történt, magasan a
Garde szikla csucsán a régi vár előterén. Csendesen
haladtam fölfelé a kanyargós ösvényen és a hajdani
őrtorony alaktalan romhalmaza mellett pillantottam meg
az ülő Madeleine-t. Megfordult, elpirult s e pirulából
sejtettem, hogy titkos ábrándjait zavartam meg. Lábunk-
nál a sivár fensík terpeszkedett s a fensík alatt a déli
látóhatár felé a tenger. A vakító égen perzselőn tűzelt

a nap s egyetlen köd foszlány nem homályosította fényét. Az egész lángoló síkság szinte átszellemült s meg szépült, ami visszataszító volt is benne. Egyike volt azoknak az aranyverőfényű napoknak, amelyeken a mámorosan dobogó szív szinte ki akar ugrani a mellünkből. Mikor a Madeleine aranyhaját megpillantottam, szívem részeg gyönyörrel kezdett verni. S mikor kékeszöld szemének sugara rám esett, azt hittem, hogy ez a vad lüktetés szét veti a mellem. Később már nem voltam biztos benne, hogy az első találkozásnak ebben a percében született-e szerelmünk, mert Madeleine megvallotta nekem, hogy őt is megmagyarázhatatlan és mélységes megindultság fogta el abban a pillanatban, midőn látta az én izgalmamat...

Szinte lehetetlenség. Még nincs az egésznek két éve sem... és én, aki most nem vagyok más, mint sorvadt bőrben néhány zörgő csontdarab, én lehettem az, aki szerettem, s akit viszont szerettek?...

Nem sokkal azután estély volt egy rendkívül pompás villa parkjában. A villa a tengerre néző magaslatok egyikén állott s a park meredeken ereszkedő lejtőkkel egész a tengerpartig nyult el. A lejtőkön ferdén nőtt fenyők gyökerei kapaszkodtak meg és sötétzöld lombjuk mint meredek fal szegte a tajtékos vizet. A fenyők között ösvények kigyóztak fel és mindenfelé szelíd fényű papirlampiónokat aggattak föl. Ekkor láttam Madeleine-t másodszor. Ezüstös ruhájából, amely ugy csillogott, mint a holdfény, előreragyogtak kerek vállai, a teste rózsás volt és ingerlő. Mikor ezeket a bujaszép-ségű vállakat láttam, végtelen vágy lett urrá fölöttem. Szemben ültünk egy terrasszon, amely szabadon ugrott ki a tengerre s a hullámok tompa zugása fölhatott hoz-

zánk és egészen beburkolt bennünket. Tőlünk nem meszsze más urak és hölgyek sétáltak. Egy párocska még a terrasszra is betévedt s megzavarta a hallgatásunk varázsát, azután tovább állott...

Kihajolva a melivéden át a tenger fölé, fojtott hangon váltottunk most Madeleine és én közömbös szavakat, és sok más fontos mondanivalónkat magunkba fojtottuk. S ez a csevegés sokáig eltartott. A lámpák egymásután kialudtak, a fák között vörösen bukkant fel a kerek hold a tengerből, fénye hosszan nyúlt el a vizen s úgy csillogott, mint valami ezüstciprus. Hallgattak már a hegedük is. A villába vissza menet Madeleine óvatosan a karomba tette hideg kezét. Körültünk egyre sűrűbb lett az árny. Engem hirtelen szédülés fogott el. Csaknem karjaimban tartottam ezt az aszszonyt, akit szenvedélyesen imádtam az első találkozásunk ragyogó napsütésében s aki után ezen a csókos, szerelmes éjszakán egyre oly lángolón vágyakoztam. Beszívtam magamban a hajának és testének illatát... Önfeledten hajoltam le rá, — átöleltem remegő vállait s rátapasztottam a számát az ajkaira s ő nem huzta el azokat.

És most... itt... erre visszaemlékezni oly rettenetes.

VIII.

Madeleine életvidám fiatalasszony volt. Kecses és finom szépségéhez egyaránt hozzájárultak, üde rózsás arcszine, forró, hevesen pezsgő vére, amelynek futását

szinte látni lehetett a kékszálú erecskéiben, hosszukás combjainak kemény finom ívelése, pompás idomu karjai s csinos fiatal természetnek karcsu rugalmassága.

Első ölelése úgy él emlékembe, mint valamely győnyörű küzdelem...

Emlékszem ennek a legyőzött s bujaszépségű testnek súlyára, amint ott ringattam a karomon, akár egy kis gyermeket, akit játékból ringáz az ember. Mosolygott rajta, hogy még az én erős karomnak is nehéz volt.

Ugy gondolom, hogy mindez nem igen érdekes, legfeljebb nekem. De hát most nem az életem naplóját írom s nem is emlékirataimat. Azt akarom, hogy azért olvassák ezt a végrendeletemet, mert olyan titkot tartalmaz, amelyet minden férfinak és nőnek meg kell tudnia. Talán ajánlatos volna feljegyzéseimet rövidebbre fogni s mindent mellőzni, ami nem tartozik szorosan magára a »titokra«. De a legfontosabb, hogy meggyőződjenek mindannak teljes valóságáról, amit csak itt előadok, hogy valóban és egészen az a férfi vagyok, akinek magam tartom: — André Narcy csapattesten kívüli, vezérkarhoz beosztott lovassági százados, aki 1876 április 27-én született Lyonban s meghalt Toulonban 1908 december 21-ikén — vagy 1909 január 22-én... de nincs rá semmi bizonyítékom, hogy valóban az az ember vagyok, akinek magam kiadom. Meghalok anélkül, hogy bizonyítani tudnám. Kell tehát, hogy legalább a részletek pontosságával győzzem meg azokat, akik írásomat olvasni fogják! — S ha jobban meg gondolom — tulajdonképen mindez, mindez, igen mindez szorosan a »Titokra« tartozik...

Első szerelmes együttlétünk napján, midőn Ma-

deleinet enyelgetve ringattam a karomon, éreztem, hogy mily súlyos a teste. Később, midőn ezt a játékot megismételtük, már sokkal könnyebbnek találtam...

Madeleine, ... nem írhatom le a teljes nevét s nem szolgálhatok róla közelebbi ismertető jelekkel sem, melyek esetleg veszélyeztethetnék női becsületét. Szándékosan írok le tehát ezen a helyen, — de egyesegyedül itt — néhány hamis adatot s ferdíték el néhány tényt, időpontot és hely megjelölést. Fontos, hogy a legtökéletesebben megértsenek. De az teljesen lényegtelen, ha véletlenül juniust olvasnak október helyett vagy hajó helyett kocsit s Hyéres helyett Tamarist. Elővigyázatosnak kell lennem és pedig annyival inkább, mert emlékező tehetségem tüze percről-percre gyöngül, hol lankad, hol föllobog s ismét kialszik, hogy megint csak halálosan gyötrelmes percek után lángholjon föl újra, — az emlékező tehetségem s az értelmi képességeim lángja egyaránt.

Ha nem vigyáznék annyira, bizonyára elmondanám mindazt, amit elmondanom nem szabad.

Madeleine gazdag szülők gyermeke volt s gazdag ember volt a férje is. Atyja, szigorú, rideg vén ember, télen-nyáron ugyanabban a félig-meddig romba dőlt kastélyban lakott, mely elhagyatva állott az Aubagnet Toulontól elválasztó kréta sziklák között. Egyedül lakott ezen a buvóhelyen. Nem fogadott senkit és maga sem járt ki. Tíz-tizenöt év előtt aféle házi tragédia választotta el a feleségétől, amelyről nehéz megállapítani, hogy

a világ szemében nevetségesebb-e vagy azoknak fájdalmasabb, akiknek szívét összetörte, Toulonban, Nizzában és Marseillesben öreg emberek még beszéltek helyel-közel ennek a válsznak állítólag igen botrányos történetéről. Leginkább unalmas öt órai teákon került elő ez a téma, mikor nem igen akadt régiebb sütetű feltálatni való pletyka. Nekem mindig ellenemre voltak az eféle dolgok. Ugy, hogy nem is hallgattam soha jobban oda s így alapjában nem is tudom, hogy ez a házaspár tulajdonképpen mért is vált el egymástól. A férjet egyébként mindössze egyszer láttam, nem is tudom milyen hivatalos ügyből kifolyólag. Az asszonnyal gyakran találkoztam szanaszét a Riviera egyik végétől a másikig. De sohasem keveredtem vele közelebbi barátságba. Rendkívül felületes nő volt, a mások szemében még elég tetszetős s a saját beképzeltségében még elég fiatal. Fényűzőn berendezett villája volt Beaulieu-ban s a Tourbie fölött, a Cornichon terjedelmes birtoka. Az év három hónapját birtokán vagy villájában töltötte, másik három hónapot pedig Toulonban, a lányánál... hogy hol tartózkodott az év többi részében, nem tudom... úgy hiszem Párisban. Madeleine egész éven át Toulonban lakott, mert férje nem távozhatott az arzenáltól. Még a nagy meleg ideje alatt is csak a kikötő mellett kinyúló félsziget csucsára huzódott, ahol a tengerről jövő szelek állandóan hűsen tartották a levegőt. Van ott néhány egymástól távol eső ház, ezek egyike a Madeleine férjéé volt. Ő maga azonban soha nem tette be a lábát ebbe a házba, mert az összeköttetés a város és e között a pont között nem volt elég gyors. Engem pedig épen ellenkezőleg annyiszor szólított a szolgálat a közelben fekvő parti ütegekhez, ahányszor akartam. És így ked-

vünkre sétálhattunk Madeleinenel a cepeti vagy siciéi erdőben. Lovon érkeztem rendesen s csak a legényem, egy igen hűséges emberem kísért, aki Madeleine által kiválasztott kancát lovagolta. A nyergeket egy vámőrháznál cseréltük ki, amelyet színnek használtunk. Itt várt ránk a katona s vigan szitta szivarjaimat. Mi pedig egész szabadon érezve magunkat e teljesen elhagyott fenyvesben, gondtalanul lovagoltunk. Nem emlékszem rá, hogy egyetlen kellemetlen találkozásunk is lett volna.

Sőt oly merészek voltunk, hogy minden alkalommal leszálltunk a lóról, ha két kis liget között a tisztáson finom száraz homok kínálta lágy s a naptól langyosra fűtött ágját. Madeleine kibontotta a fűzőjét. Kedve telt benne, hogy mezitlen karjait besüppesse ebbe a pompás kerevetbe s hogy összehasonlíthassa, melyiknek van lágyabb tapintata, a finom, sima homoknak vagy a finom bőrnek.

Igen, helyes a számításom: 1907 május havában találkoztam először Madeleinenel a vén várrom előtt, ugyanebben az évben történt, június havában, hogy viszontláttam a kivilágított parkban a kerti estélyen, s nem sokára ezután két vagy három hét múlva ragadhattam először a karomba kedvesem drága testét, hogy a chaise-longuetól az ágyhoz vigyem.

Magas, jól megtermett s bár karcsu, mégis erős női test volt ez s megéreztem a súlyát.

Azután eltelt pár hét, hat, nyolc, de legfőlőbb tíz. S mikor megérkezett szeptember, egy reggel ott üldögéltünk a tisztáson a homokban, ahová lovaglásaink.

vezettek. Ezen a reggelen az az ötletem támadt, hogy megismétljük szokott kedvtelésünket. Kedvesem lelken-dezve, vidáman hevert mellettem. Fölé hajoltam s átfogtam a derekát kezemmel. Nevetve biztatott, szinte ingerkedve, hogy emeljem föl:

Neki fohászkodtam, összeszedtem minden erőmet. De elképzelhető a meglepetésem: minden erőlködés nélkül emeltem föl a homokpadon elnyult testet; s ez a test könnyűnek tetszett nekem — rendkívül könnyűnek.

IX.

A pislá gyertyaláng egyszerre élénk lobbot vet...

E pillanatban egész tisztán emlékszem...

A tisztás körül a vörös, barnás kéreggel tarkázott fatörzsek úgy sorakoztak, mint valami templom sárgás-vörösre márványozott oszlopai. Fölénk egy a törpe fenyőknél jóval magasabb pimia árnyas kupolája borult. A homok, amely ágyul szolgált nekünk, nem fehér volt, hanem sárga, helyenként arany csillámu. Itt-ott gyanús tülevelek peregtek rá. Midőn Madeleine felállott viszatartottam kissé, hogy a szoknyájáról s a blúza hátulsó részéről leverjem ezeket a leveleket, amelyek mindenfelé ráragadtak.

A sűrűség úgy vett körül, mint valami zöld bástya. A csöndet csak lovaink zabláinak csörgése zavarta, amint az állatok a lombot tépdesték szájukkal s a közeli, de láthatlan tenger zugó dala.

Mikor nyeregbe szállt Madeleine, a kezemre tette a lábát. Most még figyeltem rá, s ezuttal is az a határozott érzésem volt, hogy sokkal könnyebb a teste, mint máskor volt.

S mialatt lovaink a sűrűben az utat keresték, szinte önkéntelenül megkérdeztem:

— Drágám, nem volt beteg az utóbbi napokban?

Meglepődött:

— Én?

— Igen. Maga kissé rossz színben van.

Szinte ösztönszerűleg nyitotta ki a rizsporos dobozát s megnézte magát a fedél belső lapján levő tükörben. Azután elnevette magát:

— De drágám, ugyan hova gondol. Olyan piros-pozsgás vagyok, mint egy parasztlány!

A sétalovaglás s a pihenő lázas izgalomba hozta ifju, élvezetvágyó vérét. És két arca tényleg úgy tűzelt, mint a csiszolt korál.

Rizsporba mártott ujjáival próbálta ezt a rózsás fényt tompítani. Aztán vidám nevetéssel folytatta:

— Jó, hogy ezt eszembe juttatta. A pajkossága, — nevezzük úgy uracskám, — a szemembe, igen, a szemembe és az arcomra van írva, de nem egészen úgy, amint mondotta, hanem épen megfordítva.

Ezzel, gondoltam, minden meg is volna magyarázva. Egy ifju hölgy, akit kissé tulságosan imád tüzes szeretője, vérszegénnyé lehet és le is gyöngülhet, a nélkül, hogy az arc színén vagy a szája szélén észre lehetne venni, — a belső tűz inkább megszinesíti, sem hogy elsápasztaná.

De aztán ugy utána számítottam magamban; a kedvesem egész héten át mindössze egy délutánt töltött nálam, hat pihenő nap elég helyre pótolni még a legfáradtságosabb munkával eltöltött nap alatt elvesztett erőket is... hat nap, — igen, ez a reggel a hetedik volt az utolsó touloni találkánk óta.

— Szerelmem, mit csinált kedd óta?

— Kedd óta?

— Oh, a kis feledékeny! Igen, kedd óta?

— Ja ugy, mintha az olyan nagy dolog volna, hogy el sem feledhetné az ember... Hát... Nem volt semmi különösebb dolgom... Mégis: csütörtökön benn voltam a városban...

— És engem nem értesített, csunya?

Visszafordult a nyeregben s olyan meglepett arc-kifejezéssel nézett rám, mint aki a lelke mélyén most fedezett fel egész váratlanul egy mostanig szunnyadó gondolatot s amelyről eddig nem is tudott semmit. Kérdő hangon ismételte azt, amit előbb mondtam:

— Nem is értesítettem?

Azután tekintetét lova nyakára szegezve, mintegy magában mormolta:

— Az ám, igaz. Nem értesítettem.

Zavartnak látszott. Valami különös zavar volt ez. Eleinte tréfával ütöttem el. Azt mondtam:

— Kétségtelenül sokkal kellemesebb találkája volt ezen a napon, mint a mienk.

Kétszer végigsimította kezével a homlokát. Négy rózsás fényfoltot láttam az ujjai hegyén, amint átszüremlett rajtuk a nap.

— Találkám?... miféle találkám?

Ugy beszélt, mint aki álmában beszél. Kissé emeltebb hangon szóltam, mint mikor szórakozott gyermek figyelmét akarja a tárgyra terelni az ember:

— De hisz ezt én kérdelem magától.

Összerezcent s hirtelen megváltozott hangon mondta:

— Oh, bocsánat, nem voltam sehol... Csütörtö-

kön... igen, bementem a városba. Beaulieube utaztam vasuton...

— Az anyját látogatta meg? Odalenn van most?

— Anyámat? Nem... Ő most Aixben lakik... tudja, hisz szeptember van.

— Akkor miért ment Beaulieube?

— Miért?

Egyszerre mintha ismét visszasülyedt volna előbbi furcsa álomszerű állapotába. Akadozva beszélt. Mintha minden szó, amelyet kimondott, megerőltetésébe került volna:

— Mert, mert... dolgom volt ott. Vasuton mentem Beaulieube... No... Nézze csak...

Eleresztette a gyeplőt s a karján csüngő kis táskában kezdett kotorászni:

— Nézze csak... itt a jegyem.

Meglepetve vettem el a kis karton jegyet, amely csak egyszer volt átlukasztva.

— A jegye. De hát nem adta át a kimenetnél a pályaudvaron? Hogyan?

Tágranyilt szemekkel nézett rám:

— Nem... nem tudom. Nem, természetesen nem adtam oda... Nem kérték tőlem.

A két szemöldöke közt komoly ráncocska támadt, elárulva, hogy erősen gondolkodik valamin. Aztán egyszerre, mintha eszébe ötlött volna, amit emlékezetében kutatott, így folytatta:

— Hallgasson ide. Jobb, ha elmondok magának mindent. Igazán olyan képtelen dolog... és én úgy szégyenlem magam miatta... De jobban szeretem, ha megtud mindent... Tehát, igen... Ma már a szó szoros értelmében fogalmam sincs róla, mért voltam Beaulieu-

ben.. Igazán nem volt ott semmi dolgom... vagy legalább is nem emlékszem rá, hogy valami dolgom lett volna. S már arra sem emlékszem, hogy tulajdonképen mit is csináltam ott. Szerdán reggel utaztam oda és csütörtökön este jöttem vissza holtrafáradtan... Ennyi az egész.

Megütődve rántottam meg a lovam zabláját s a ló azonnal megállt.

— Hogyan, ennyi az egész? De nézze csak? Hát a férje... Vele csak közölte, hogy miért távozik negyvennyolc órára? Valamikor százszor is elmondta nekem, hogy még Marseillesbe sem eresztené el valami fontosabb ok nélkül?

Erről magamnak is szomorú tapasztalatom volt... emlékszem mennyi rimázkodásomba került az a két rövid éjszaka, amelyet öt-hat héttel ezelőtt együtt töltöttünk.

De most idegesen csapkodta meg lovaglóvesszőjével mind a két lovat, amelyek félreugorva, ügetésbe fogtak.

— Igen, igen. Épen ez a legnevetségesebb, hogy elutazásom előtt egész tüzetesen számot adtam férjemnek az utazásom okáról. De ma már egyetlen szavára nem emlékszem ennek a beszámolónak.

— De mikor visszatért, csak kérdezett a férje egyet-mást, hogy mi történt utközben, legalább föltételezem?

— Igen, szóról-szóra ezt mondta nekem, erre egész határozottan emlékszem: — Meg vagy elégedve? Kívánságod szerint történt minden? — Én pedig habozás nélkül így válaszoltam: — Minden. Igen, meg vagyok elégedve. Azután nem firtatta tovább a dolgot.

— De maga az utazás? a megérkezés. Beaulieu... Hol volt azután, hogy a vonatról leszállt?

— Ja, hogy hol, hát a villában... Természetes, hogy a villában.

— Természetes, de mintha nem volna ebben olyan egész bizonyos.

— De igen... Azonban oly homályosan tájékozódok ebben az egész dologban... Mintha sötét ür tátongna az emlékezetemben. S ami a legrosszabb, hogy ha megpróbálok komolyan utána gondolni az egész esetnek, itt is, ott is fájdalmat érzek...

Ujjait a halántékára szorította, azután a homlokát érintette a két szemöldök közt. S mikor kutatóan pillantottam rá s az arcában és a szemében próbáltam olvasni, egyszerre sirvafakadt, sulyos, nagy könny-cseppek peregtek a szeméből.

S ekkor nem tudtam másra gondolni, minthogy az ajkaimmal szárogassam fel ezeket a könnyeket.

X.

Mert szerettem.

Micsoda guny s mily borzalom is egyben leírni most ezt a szót: szerelem.

Mégis meg kell tennem, hogy minden férfi és minden nő értse... és higgye...

Igen, szerettem. Bár különösen és valószínűtlenül hangzik, hogy egy férfi szeressen egy nőt csak azért, mert egyszer ragyogó napsütésben, egy alkalommal pedig

holdfénynél látta, mert szépnek találta, mert megmondta ezt neki, mert vágyakozott rá, mert küzdött érte és mert végül az övé lett...

De kérdezzétek csak meg az emlékeiteket mindnyájan, ti férfiak és ti nők, gondolatok csak vissza. Ti is hasonlóképp találkoztatok egymással, vágytatok egymásra, küzdöttetek egymásért és szerettétek egymást. És kezdetben valójában talán nem is szerettétek egymást. Lángolástok pusztá kíváncsiság volt s midőn először fonódtak egymásra karjaitok, bizonyára azt gondoltátok: Alighanem utoljára történt. S gyakran valóban így is volt.

Gyakran azonban — emlékezzetek csak — az első csók ize ott maradt a szátokon. A futó hangulatból vonzódás lett s a vonzalomból viszony támadt. Kezdetben azt gondoltátok: »Csak egy éjszakára«. Azután már: »Néhány éjszakára«. Majd így: »Annyi éjszakára, ahányszor én akarom s ahányszor ő akarja«. És végül — emlékezzetek csak jól mindnyájan: »Az életünk minden éjszakájára«.

Tudom, tudom, az ilyen álom nem tart soká. Az érzések hamar eltompulnak s a szellem talán még gyorsabban, mint az érzékek. Akarták egymást egy egész életre; és hat hónap múlva már elválnak, gyűlölik és elfelejtik egymást. Tudom. De mit jelent ez. A legjobb meggyőződésük volt az, hogy egy egész életre kell egyesülniök. A szívük legszentebb szándékáról hitték, hogy örökre és elválaszthatatlanul egyek. És szivesebben haltak volna száz halált, semhogy énjüknek szinte másikat felét meghalni lássák.

Emlékezzetek erre mindnyájan s meg fogtok érteni.

XI.

Tehát már este volt. Utolsó napomnak 1908 december 21-ikének estéje... S körülöttem a borzongató nevű Halál szoros kietlensége. — Önfeledt kiáltás szakadt fel ajkaimról:

— Madeleine!

Ő volt: — Madeleine... a kedvesem, egyedül, gyalogszerrel ebben a pusztaságban s ezen a már feketülő éjszakán. Madeleine, aki a lakásától öt mértföldnyire, utcai toaletthben gázolt a bozót között a szakadó téli esőben.

S nekem úgy tetszett, hogy se hall, se lát. Gyors léptekkel távolodott a pusztaságban.

Mintegy husz percre egészen megbénított a megdöbbenés. Szívem verése elállott. Azután pedig lázasan, vadul kezdett dobogni. Szilaj erővel pattantam fel, hogy utána rohanjak a távozonak.

Azon a sűrűn benőtt völgy hajlaton ment lefelé, mely a hágó második és harmadik párkánya között volt. Nagyon gyorsan járt, bár a tüskés bozotok folytonos akadályokkal állották útját. Nyilegyenesen haladt előre délről észak felé vágva át a hágón, állandóan háttal Toulonnak. Észak felé már koromsötét éj volt. A szoknya fehér foltja eltűnt a magas füben. Már nem láttam egyebet, mint biberkabátja fölött a hermelingallér fehér csillogását.

Futottam.

De a talaj el-elfogyott a lábam alól. A sziklát, amely a tüskés bozót alatt csaknem csupaszon meredezett, össze-vissza tépték a vízmosások. Telve volt repedésekkel, hasadékokkal, hasonlókkal ahhoz, amelybe sze-

gény lovam lába csak az imént oly szerencsétlenül szorult be.

Egymásután kétszer is elestem. S mikor újra felállottam a fehér hermelingallért egyre távolabbról láttam fényleni.

Ujra teljes erőmből kiáltottam:

— Madeleine!

De most sem hallott meg. Most a harmadik párkány tetején pillantottam meg élesen kirajzolódó körvonalait, épen oly titokzatosan, mint ahogy alig öt perccel előbb az első kapaszkodó ormán láttam. Csak valamivel kevésbé élesen véhettem ki a homályosabb égen.

Megállás nélkül futottam. És mégis egyre jobban elmaradtam tőle. Alakja lassan eltűnt a harmadik párkány gerince mögött. S mikor oda felérkeztem, magam alatt nem láttam mást, mint a kopasz lejtőt, jobbról a Mouras s balról a Grand-Cap nyulványaival.

Embernek nyoma sem volt sehol.

Ujra kétségbeesetten rohanni kezdtem most a bozót között az éjszakában. A kétségbeesés erejével akartam utolérni azt, akit hajsoltam. Kétségbeesve próbáltam megfejteni ezt a szörnyű titkot. Egész szívemmel ott csüngtem ezeken a tűnő nyomokon. Egész szívemmel s egész megzavarodott elmémmel.

Lihegve rohantam le a meredek sziklákon. Majd mikor balról valami csillogás rémlett fel a még léptemtől szűz sziklákon, felmásztam azokra is. Egyik kődarabról a másikra ugrottam, elcsusztam, megbotlottam, a tenyerem és a térdem véresre marjult a köveken, a ruhámat megtépték s az arcom összehasogatták a tüskék.

Sokáig, sokáig futottam.

S nem állottam meg addig, míg csak erővel és lélekzettel bírtam. Ekkor kimerülve, elgyötörve összeestem és ott feküdtem a pusztaföldön mozdulatlanul, mint egy halott. Azután egyszerre, mint mikor az ember fizikai és szellemi erejét tulfeszítette, minden átmenet nélkül szakadt rám a mély, ónsúlyu álom.

XII.

Meddig aludhattam, nem tudom. Különös, de mégsem egészen ismeretlen érzés vert föl álmomból. Ugy éreztem, hogy közelemben idegen lény van s hogy egy tekintet sulyosul rám. Oldalt feküdtem, arcomat kereszttbe tett karjaimba temetve. Így nem láthattam semmit. De ennek a lénynek kisugárzása s tekintetetének csodálatos hatalma oly sullyal hullott rám, hogy valósággal ütést éreztem a gerincemen. Gyakran szereztem így tudomást álmomban valamely élőlény közeledéséről. De nem volt mindég egyformán élénk ez a benyomás.

Ugy tetszett nekem, hogy az, aki ilyen erős meg-rázkodtatást idézett elő bennem, nem lehet hasonló semmi más élőlényhez.

És én, aki ebben — a most már végtelen távoli időben még fiatal, derék bátor ember voltam, ahelyett, hogy tüstént felugrottam s az ismeretlen valakinek szemébe néztem volna, meg se moccantam s az arcomat a karjaimba temetve feküdtem tovább a földön s alvást színleltem, miközben feszülten figyeltem minden neszre.

Alig nyitott pillámon át csak egy lábnyi szélességű földet és bozótot láthattam a karjaim mellett. Erre a

darab földre és bozótra olykor sárgás imbolygó fény vetődött. Ebből következtettem, hogy valaki lámpást lóbál a fejem fölött.

Most feltápáskodtam, mintha ebben a pillanatban ébredtem volna. Majd felállottam s egy lépést hátraleptem.

Egy férfi állott előttem — egy nagyon vén férfi.

Rettentő vén ember volt s mert titokzatos lámpájának éles fényével épen a szemembe világított, első pillantásra láttam, hogy hosszú és dus szakálla, amely a mellét verte, hófehér.

De a hang, amellyel megszólított, mégsem volt öreg emberé. Nem mintha nem lett volna tökéletes mély csengése, de nem volt a legkisebb mértékben sem reszketeg, sőt ellenkezőleg hibátlanul, üdén férfias erővel zengett. Ezen fölöttébb meglepődtem, de még inkább azon a kimért rövidségen, amellyel kérdezgetni kezdett — e szavakkal:

— Uram, mit csinál ön itt?

Nem vártam ezt a kérdést, holott ez, tekintve a helyzetet és az állapotot, amelyben talált, nem látszott túl udvariasnak. De annak tudatában, hogy a kérdező legalább kétszer annyi idős, mint én, tőlem telhető udvariassággal válaszoltam:

— Amint látja uram, nem jó helyen járok, sőt eltévedtem.

A titokzatos-lámpa egyre vakította a szemem. Közben mégis jól megfigyeltem a rám tapadó két fürkész szemet: két rendkívüli fényű szem volt s hegyesebb mint a furó. A határozott mély hang újra megcsendült:

— Eltévedt? Ezen a helyen? Honnét jön és hová tart ön, uram?

Ez a kérdezősködés annyira felizgatott, hogy teljesen elkerülte a figyelmemet az a különös tünet, menyire nem illet ez a szabatos művelt beszéd erdön barangoló vándor szájához. És kimérten válaszoltam:

— Toulonból jövök, Solliésen át. A Grand-Cap erődjébe tartok. Először a Halál-szorosba kerültem bele, ahol a lovam eltörte a lábát. Azután mikor megpróbálkoztam vele, hogy a hegyi ösvényeken a legrövidebb úton jussak a Grand-Capra, teljesen eltévedtem.

A magyarázat, amint látszott, ugyahogy megnyugtatta az őszszakállu embert. Végre elfordította arcát felől a lámpást, úgy, hogy most köröskörül bevilágította a hegyeket s a kietlen pusztaságot. Most láttam csak igazában, hogy örült futásom a szikláknak és szakadékoknak olyan kusza tömkelegébe kevert engem, hogy bárki méltán csodálkozhatott azon, miként is kerültem erre a helyre.

S magam is elbámulva azon, hogy más élőlény is tévedhetett ebbe az utvesztőbe, hasonló kérdéssel fordultam hozzá:

— De ön, uram! hogy kerül ön is ide.

Határozatlan mozdulattal mutatott a meredek hegyoldalra, amely bal felől emelkedett:

— Onnan felülről láttam meg önt.

Elhallgatott. S hallgattam én is, mint ő.

Most, hogy a lámpa már nem bántotta a szemem, jobban megnéztem az ismeretlent.

Öreg ember volt, minden kétségen felül rendkívül magas koru férfi, erről tanuskodott hosszu, hófehér szakálla, pergamenszerű bőre, szikár, csontos keze és arcának sok-sok ránca. De rendkívül erőteljes és üde aggastyán volt. Termete egy csöppet sem volt hajlott,

a fejét magasan hordta, a térdéi és a csuklóí rugékonyan hajlottak. Jó magas volt, lába hosszú, a válla széles. Minden porcikája erőtől sugárzott s a bot, amelyre támaszkodott, bizonyára fegyverrel ért fel a markában. Ezzel az öreg emberrel szemben, aki lehetett talán nyolcvan éves is, én a harminckét éves katona, gyámoltalanul éreztem magam. És a zsebemben önkéntelenül is megszorították az ujjaim pisztolyom hosszukás, lapos agyát. A pisztolyomból csak egy golyó hiányzott a nyolc közül, az a golyó, amellyel az imént szegény paripámat, Siegfriedet, leterítettem.

Egy perccel utóbb már szégyeltem ezt a gyáva és ostoba félelmet, amely a fegyvert kezembe adta s újból társalgásba fogtam:

— Uram, — mondtam ezuttal igen udvarias hangon, — még nem is mondtam Önnek köszönetet, bocsásson meg ezért. Csak most látom egész valóságában nemes tettét. Mikor lejött ezen a veszedelmes meredélyen, talán a saját életét kockáztatta, hogy rajtam segítsen. Fogadja hálám és köszönetem kifejezését. Nevem André Narcy s a kormányzó ellentengernagy vezérkarához besorozott százados vagyok.

Itt szünetet tartottam, várva, hogy miután bemutatkoztam, az ismeretlen is megnevezi magát. Az aggasztán azonban nem mondotta meg a nevét.

De mindenesetre a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta szavaimat és én folytattam:

— Egy iratot kell elvinnem a Grand-Cap erődjében állomásozó üteg parancsnokához. Épen a rám bízott feladat teljesítése közben történt, hogy elvitettem a helyes utat s teljesen eltévedtem, majd erőm fogytán végleg kimerülve estem itt össze s elnyomott a mély álom.

A feladatomban még mindig teljesítésre vár. És most, uram, bátor volnék ismét az ön szivességét igénybe venni. Legyen oly jó, mutassa meg nekem a helyes utat, amelyre magamtól nem tudtam ráakadni; a Grand-Capra vivő utat kérném...

Beszéd közben egyre vizsgáltam az embert, akihez szavaimat intéztem. Hirtelen az öltözete vonta magára a figyelmemet. Nem volt rajta semmi rendkívüli, a féle ruha volt, amilyent az ember éjjel a hegyek között turistán, vadászon vagy favágón látni szokott; erős, durva cipő, vastag harisnya, bársonykabát és nadrág, de sehol egy csöpp fehérvászon elő nem villant rajta. Abban a percben, hogy a mondókámat befejeztem, már magam is megütődtem azon az ellentétben, amely beszélgetésünk csaknem akadémikus szabatosága és e között az öltözet közt volt. Annyira meglepett ez, hogy ismét zavar és félelem kezdett erőt venni rajtam. Alig hallottam, amit az idegen felelt:

— A helyes utat, uram?... bizony ez az út nem jó, sőt a legrosszabb.

Megkísértem, hogy erőt vegyek magamon:

— Hát végre is hol vagyok? messze az erőtől?

— Nagyon messze.

— De tulajdonképpen, hogy hívják ezt a vidéket.

— Nem hiszem, hogy volna neve. Az önök térképei fel sem tüntetik.

— De nézze, uram, ennyire csak mégsem térhettem el a helyes iránytól. Föltétlenül a Halál-szoros és a Grand-Cap között kell lennem valahol, legfeljebb két mértföldnyire célomtól.

Az öreg kissé fölemelte a kezét, amellyel a botot

fogta, aztán ismét leeresztette, mintha gunyosan, hangyagul legyintett volna vele:

— Csak két mértföldnyire? ebben az éjszakában... De ha valóban csak két mértföld volna is, meg tudná-e most járni?

Ujra meglóbálta a lámpáját, amelynek fényénél ijesztően ásitott rám a sziklák tömkelege. Önkéntelenül is lehorgasztottam a fejemet. Aztán kissé összeszedve magam, így szóltam:

— Mégis meg kell járnom, a nálam levő irat sürgős. Uram, csak arra kérem, hogy az irányt mutassa meg nekem, amerre az erőd van s igen lekötelez.

A bot most a legmeredekebb hegyoldalra mutatott, csupa egymás fölé tornyosuló szikla volt ott s az ember azt hitte volna, hogy minden pillanatban leszakadhatnak:

— Erre van.

Nem akartam tévódzni. Megköszöntem a fehér szakállu embernek:

— Köszönöm, uram.

És merészen a kapaszkodó első fokára léptem. De mikor láttam, hogy ezt a meredélyt megmászni csaknem képtelenség, düh fogott el és csak úgy magamban a fogam között mormoltam:

— Mégis vannak olyanok, akik kitűnően futnak ezek között a sziklák között és még hozzá ilyen vak éjszakában!

Csak úgy a fogam közt mormogtam ezt és inkább csak magamnak. A természet rendje szerint teljes lehetlenség volt, hogy az öreg, aki már akkor tíz-tizenkét lépés távolságra állhatott tőlem, meghallja. Mégis eb-

ben a percben ismét ugyan azt a különös rándulást éreztem a hátamban, amely csak imént álmomból költött fel, — azt a különös görcsös rándulást, amelyet a szuros szemü idegen tekintete idézett elő bennem. Hirtelen sarkon fordultam és szinte vártam, hogy rám ront.

Az aggastyán nem mozdult. Rám szögezte a szemét. De a tekintete egyáltalán nem volt ellenséges. Szinte mosolyt véltem fölfedezni szigorú arcán. Megszólt s a hang már nem is lehetett volna szelidebb s jóakaratúbb. Az a kimért mód, amellyel még az imént kérdezgetett, rendkívül kedvessé változott.

— Uram, — mondotta, — haboztam, vajjon ne adjak-e tanácsot, mert ön nem is kért tőlem s lehet hogy meg sem fogadja. De mindegy. Nem bocsátanám meg magamnak, hogy vesztébe hagytam önt rohanni. Mert nem adok neki egy órát, hogy lezuhan itt valamelyik szikláról és kezét vagy lábát töri. S nem hinném, hogy hamarább elvégezhetné a rábizott feladatot, ha tehetetlenül heverne valamely szakadék mélyén. Fogadja meg a tanácsom és ne folytassa az útját csak reggel. Ha reggel elindul, bizonyára eljut az erődbe, meglehet, hogy még idejében is. Ha most elindul, biztosíthatom, hogy nem ér oda sem későn, sem korán.

Azután rábeszélő hangon így fejezte be:

— Csak olyan hegymászó kockáztathatja meg az utat ebben az éjszakában ezeken a meredek köveken, mint én.

Egész ösztönszerűleg, anélkül, hogy visszatárhattam vagy kormányozhattam volna őket, ismét azzal a különös találkozással kezdtek foglalkozni a gondolataim, amely pár órával előbb annyira megdöbbenített. Behunytam a szemem, hogy újra lássam Madeleinemnek rece-

hártyámba egész élesen bevésődött képét, az én néma, érzéketlen, süket Madeleinémét, amint céltalanul rohan e sivatagban...

Ebben a pillanatban harmadszor villámlott belém és pedig ezuttal pont az arcomba a titokzatos ütés, mintha valami bűvös áram sugárzott volna felém az öreg rám szegzett pupilláiból. Hirtelen felnyitottam a szemem s ugyanaz a leküzdhetetlen borzadály fogott el. Az öreg szemei még mindég rajtam pihentek. De semmi mást nem vettem észre. Örült feltevés cikázott végig az agyamon: nincs-e ennek a kétségkívül rejtélyes embernek csodálatos hatalma arra, hogy a lelkemben olvasson, talán épen úgy hallja a gondolataimat, mint ahogy én az ő szavait hallom?

Az öregnek most hirtelen elhatározása támadt:

— Uram, — mondotta, — egész közel lakom ide. Legyen kérem reggelig vendégem. Az eső hideg s éjjél már nem lehet messze.

A szemem tágranyilott. Lakás, nem messze innét?

Az öreg természetesnek találta meglepetésemet s a fejével igenlően intve mondotta:

— Igen, egész közel, csak jöjjön, uram.

Most végtelenül szelíden csengett a hangja. Mégis az a sajátságos érzésem volt, hogy ellentmondás nélkül engedelmeskednem kell neki.

És én engedelmeskedtem.

XIII.

A kusza sziklákon, a sűrűn bogozódó bozót között nagy léptekkel haladt előre a fehér szakállas ember.

Botját csak arra használta, hogy félretolja a vadlencse indáit, amelyek elzárták az utunkat. Nyomon követtem, de fáradságomba került, hogy lépést tartsak vele s a lélekzetem elfuladt.

Jó negyedóráig mentünk így egymás mögött. Aztán a vezetőm hirtelen felém fordult:

— Vigyázzon, uram!

Botjával valami akadályra vagy rejtett veszedelemre mutatott jobb felé.

Ovatosan közeledtem. Aztán hirtelen megálltam és fagyos borzadály futott végig rajtam. Elöttem szakadék tátongott, amelynek széleit a magasra nyult vadfű oly jól elrejtette, hogy az ember lezuhanhatott volna a mélységbe anélkül, hogy csak a sejtelme is lett volna a veszedelemről. Lábammal a földön tapogatózva észrevettem a talaj hirtelen lejtését s a sűrűség között, mélyen a szakadék fenekén, hegyi patakot fedeztem föl, amelynek ágyát fehér kavicsok takarták s a kavicsok között zöldes csillámu víz csörgedezett. A szinte merőlegesen lefutó sziklafalon sehol egy támaszpont nem volt ahol az ember megkapaszkodhatott volna s kétségtelen, hogy aki itt egy lépéssel többet tesz, csak egy lépéssel többet a kelleténél, az menthetetlenül lezuhan a mélybe a zöld fényű vízbe, a fehérre mosott sziklameder fenekén.

— Balra, uram, — figyelmeztetett most az öreg.

És kitaró, szilárd léptekkel folytatta útját. Én követtem.

A pusztaság most bizar, soha nem látott képet öltött. Eltűntek a bozotos, repedéses lejtők, ahol lenn

a Halál-szorosban lovam hullája hevert. Nem láttam többé a sziklás vadont sem, ahol kergettem és szem elől vesztettem Madeleinet. Enyhe lejtésű fensik terült el most előttem, amelyet minden oldalról hatalmas, meredeken emelkedő sziklatömbök zártak körül, amelyeknek kopár kőtömegei csaknem mértani szabályosságú formákban emelkedtek a szeder bokrokkal, boróka cserjékkel és más ezer féle tüskés növénnel gazdagon benőtt talajból. E sajátságos sziklák, amelyeket mintha csákkal faragtak volna ki minden rend nélkül, szétosztottan meredeztek. Voltak köztük háromszögletű gulák, kockaformájú és sokszögű szeszélyes tömbök. De annyira egyik sem volt szabályos és sima, hogy emberi alkotásnak lehetett volna tartani. Viszont egyik sem volt tömegében és alakjában annyira szabálytalan, hogy látukra meg ne lepődött volna egy kissé az ember a természetnek e szeszélyes játékán. Az egész így együtt valóságos utvesztőt alkotott, amelyből még fényes nappal is bajos lett volna kiigazodni. Az öreg azonban egy percig sem tétozózott s a legnagyobb biztonsággal haladt az útján a kuszán szerteszórt sziklatömbök utvesztőjében.

A táj külső képe még egyszer megváltozott. A szikla tömegek egyre szórványosabban következtek. A talaj lejtése erősbödött. A csipke, vadlencse és mirtuscserjék elcsenevésztek. S a fensik csaknem teljesen kopasz mezővé lapult.

Azért adok ennyire részletekbe menő, pontos utleírást, hogy némileg tájékoztassam azokat, akik olvassák e sorokat s esetleg meg akarják majd keresni túl pusz-

taságon, sikon és hegyen ezt a házat, amelynek nem ismerem a fekvését, nem tudom az útját, — ezt a házat, amelyet ma már nem volnék képes megtalálni, amelyet nem tudnék megkülönböztetni más, egészen hasonló külsejű házaktól — ezt a házat, amely mégis a »Titok« háza.

Minden baj' nélkül odaértünk.

Előttünk a fekete éjben valami sötét tömeg tornyosult, sötétebb, mint a szurkos éjszaka. Karcsu ciprus faszor volt, aféle művészi fásítás, amely a napsütéses Provenceben a villák ezreit körülveszi, amelyek mind egy kaptafára épülnek.

A ciprusallét vasrács választotta el tőlünk. A fehérszakállas ember bedugta a kezét a rács két rudja között s megnyitott egy titkos zárat. Ajtónyikorgás hallatszott. A lábam lágy, gondozatlan gypebe gázolt. Fejem fölött cédrusok, piniák és tölgyek galyai kapaszkodtak küszán egymásba.

Azután a sűrűn álló fatörzsek közül elővillant az épület téglá és kőhomlokzata. A szinte egymásba nőtt s szőnyeg szálai és mintáiként összesimuló lombok mély árnyában a homály oly sűrű volt, hogy legkisebb részletét sem tudtam e homlokzatnak kivenni, leszámítva a homokkő-lépcsőt, amelyen felmentem — nyolc foka volt a lépcsőnek, emlékszem, hogy megszámláltam — s leszámítva még a baloldali tető kiugró építményét, valami furcsa s rendkívül magas alkotmányt, amelyet kisebb toronynak vagy harangfödélnek néztem.

Olvasóim közül talán ráismer valaki.

A kapu fából van s vasveretek diszitik. A zörgetőnek olyan az alakja, mint egy kalapácsnak, amely a kapuszárnyba eresztett üllőre csap.

Mielőtt kísérom ezt a kalapácsot megemelte volna, hozzám fordult. Hideg szemei különös fényben égtek, ami nyugtalanítani kezdett. De az állandóan szelid és biztos hang s a választékos kifejezőmód újból mérsékelte félelmemet s még egyszer arra serkentett, hogy ellenálljak annak az ösztönömnek, amely bizalmatlanná tett s egyre a menekülésre nógatott...

— Uram, — mondotta most az öreg, — rendkívül lekötelenzne, ha mennél kevesebb zajt ütne; atyám, aki ajtót nyit nekünk, már élemedett ember, akinek nyugalmára tekintettel kell lennünk.

Az üllőjére csapódó zörgető érces hangja furcsán csengett a fülemben s különösen hatottak rám az imént kimondott szavak is. Olyan volt nekem, mintha a saját rémületem visszhangja csendülne a fülemben s úgy csapna rám, mint valami megrázkódtatás vagy erőszakos ütés.

Ennek az embernek az apja itt! Ennek a nyolcvan éves vagy annál is idősebb embernek az apja?...

A zörgető újból az üllőre csapott; ezuttal gyorsan egymásra következő kettős ütéssel, mint a hogy a vivó kettőt dobant a lábával összezapás előtt. Azután e kettős ütet még egy, az elsőhöz hasonló rövid koppanás követte...

Es a kapu kinyilt.

XIV.

Az előszoba tágas volt. Két fáklya csak szűkösen világította meg. Csak nagyon homályosan láttam a négy freskó-diszes falat, a csaknem fekete diófa- vagy tölgyfa-

burkolat fölött. Az alacsony, régi divatu ajtókat csak alig lehetett a faburkolaton megkülönböztetni. Két nagy agancs volt a szoba egyetlen disze.

De akit rögtön, alig hogy a küszöböt átléptem, egész tisztán láthattam, egy aggastyán volt. Ott állott velem szemben, keze még a kilincs fogantyuján pihent, amelyet csak az imént nyomott meg. Ez az aggastyán annyira hü képmása volt annak az öregnek, aki ide kalauzolt, hogy önkéntelenül hátrafordultam meggyőződést szerezni, valóban két különböző emberrel van-e dolgom, s nem ugyanannak az embernek képmását veti e felém valami tükör — ugyanaz a hosszú, dus, tán még a hónál is feherébb szakál; ugyanazok, a mély, merev nézésű szemek... Igen, hátrafordultam, mert nem hittem ekkora hasonlatosság lehetőségében... De tényleg két férfi állott előtttem: atya és fia. A fiu tisztelettel hajolt meg atyja előtt. S egyedül a tiszteletnek e megnyilvánulásából különböztethettem meg az apát a fiutól, egyébként mind a kettő egyformán öregnek, egyformán száz évesnek, bár egyformán deréknek, rugalmas tartásúnak, egyenesnek — és fiatalosnak tűnt föl előtttem.

Önkéntelenül megállottam és mélyen meghajoltam házigazdám előtt. Udvariasan viszonzta köszöntésemet, de nem szólt egy szót sem. Beható alapossággal vett szemügyre. Végül, de csak egy szempillantásnyi időre, lesiklott rólam a tekintete s láttam mint tapad parancsoló kérdéssel vezetőmre.

És a fiu így szólt atyjához:

— Uram, azt hittem helyesen cselekszem, ha ide vezetem ezt az urat, akit az éjszakában és esőben találtam kinn ebben az állapotban, amint maga előtt látja. Irányt vesztett és eltévedt a szikla-labirint bejáratánál.

Fojtott hangon beszélt, mintha attól félne, hogy alvók nyugalmát zavarja meg.

Most hallgatás következett, amelyet kissé hosszúnak találtam. Azután az apa így válaszolt fiának:

— Azt hiszem, helyesen cselekedett, uram.

Suttogva beszélt ő is.

Ennek a párbeszédnek régimódi udvariassága bámulattal töltött el. Most alaposabban szemügyre kezdtem venni az öltözkét is ennek az öreg embernek, aki a mult század szertasásos formái között beszélgetett a fiával. Rajta is az a durva bársony zeke volt, amelyet a fia is viselt, csak rajta rövid száru harisnya helyett, hosszú száru pamut harisnya s hosszú nadrág helyett csattos térdnadrág volt.

A fiu e közben az én esetemet adta elő az apjának s észrevettem, hogy nem siklott el egyetlen apró részlet fölött sem:

— Ez az ur katonatiszt, — mondotta — s a neve André Narcy százados. Pecsétes írást visz a Grand-Cap erődjébe s ennek az írásnak lehetőleg minél előbb rendeltetési helyére kell jutnia. Ezért voltam bátor felajánlani neki holnap reggelig vendégszeretetünket, hogy kipihenje magát s másnap hajnalban bizonyára könnyebb lesz neki utját folytatni s nem kell, mint ma éjjel, vezető nélkül haszontalan bolyongnia. Mert ez az ur, ha jól értettem, egyetlen élőlénnel nem találkozott, aki neki legalább a helyes irányt megmutatta volna.

Kétségtelenül ez aztán az oka annak, hogy ennyire eltávolodott a Grand-Captól, ahová menni szándékozott.

Az a nyomatékos mód, amellyel vezetöm ennek a helynek rendkívül elhagyatott voltát bizonyítgatta, megdöbbsentett. Kutató pillantásokat vettem a két arcra,

amelyek engem szemlélték, felváltva, hol az egyikre, hol a másikra néztem. De egyiknek sem rebhent még még egy arc izma sem. És az apa válasza, amellyel a fiu előadására felelt, egész természetesen csengett. Szóról-szóra ismételte az előbbi rövid jóváhagyást.

— Ugy gondolom, helyesen cselekedett, uram.

Valami köszönő szót keresgéltem. De még mielőtt találtam volna, házigazdám a faburkolat egyik rejtett ajtajára mutatott ujjával.

— Legjobb volna, — mondotta, szavait egyre fiához intézve, — ha a tiszt ur azonnal nyugvóra térhetne. Kérem, vezesse és világítson neki.

Több izben szótlánul meghajoltam. Előbbi vezetőm már megindult magasra tartva lámpását, mint valami fáklyát.

A padló burkolatán zavaros visszhangot vertek a lépteink. A négy csupasz fal visszaverte a hangot úgy, hogy minden nesz még rövid utórezgésben halt el. A lámpa fénye az egyik freskóra vetődött s ott imbolygó fénykört rajzolt. A fénynél egy mithologiai jelenet elmosódott rajzát s megfakult színeit vettem ki, — a tenger habjaiból születő Afroditét ábrázolta a kép, — amennyire kivennem sikerült.

Vezetőm egymásután három vasreteszt húzott félre, amelyeknél erősebbeket és hosszabbakat emlékezetem szelint még sohasem láttam. A reteszek azt az ajtót zárták el, amelyet az imént a másik aggastyán megjelölt. Közelebről nézve észrevettem, hogy emellett az ajtó mellett egy másik teljesen hasonló rejtekajtó van ugyanugy elrekeszelve. A kettő együtt szinte ugyan azon ajtó két szárnyának tetszett, amely két szárny különben a nehéz vasveretek mellett sem zárt pontosan, — jó hüvelyknyi

hézag tátongett a két szárny között, amely szabad utat engedett az erős légvonatnak.

Abban a percben, midőn ezt észrevettem, a másik aggastyán, — az atya, aki eddig szakadatlanul ott állott a tágas előszoba közepén s a szemeit állandóan rám szögezte, — egyszerre hozzánk lépett. Léptei, bár nem voltak nehézkesek, épen úgy visszhangoztak, mint a mieink. Én megállottam és rá néztem. Intett a kezével és ezuttal hozzám fordult:

— Uram, — mondotta, — elfelejtettem figyelmeztetni, hogy velünk egy földél alatt és pedig nem messze az ön szobájától beteg van; szabadjon tehát kérnem, hogy lehetőleg minden zajt kerüljön.

Másodizben történt most, hogy csöndre intettek ebben a házban és pedig mind a két esetben más-más ürügy alatt.

Ugyan ebben a percben egy másik felfedezés remegtetett meg. De hogy egészen pontos legyenek, nem is én magam remegtem meg, hanem inkább az a tudatlan lény, amely bennünk lakozik s amely akkor van ébren, mikor alszunk s amelynek a mienktől független emlékező téhetsége van. A másik ajtó alatt, amely mint már említettem, zárva maradt, langyos légáramlat szűrődött be. Az előszobában meglehetősen hűvös volt. Kétségtelen, hogy azt a szobát, melynek e mögött a zárt ajtó mögött lenni kellett, jobban fűtötték.

És úgy éreztem, hogy ez a langyos légáramlat illatos, — parfümös — olyan parfüm illata remeg benne, amelyet én nem ismertem fel azonnal, csak öntudat alatti lényem ismert rá...

És én beléptem a nyitott ajtón — mielőtt rájöttem volna, — anélkül, hogy rájöttem volna, mi van a zárt ajtó mögött...

XV.

A nyitott ajtó mögött folyosó kezdődött és a folyosó végét másik ajtó zárta el. Mikor ezen az ajtón is áthaladtunk, vezetóm lámpása öt lépcsőfokot világított meg. Láttam, hogy ugyanabból a vörösköből faragták őket, mint amilyenből az előszoba burkolata is készült. Csak a lépcsőfokok éleit burkolta fa, mely már erősen ki volt kopva.

Mikor fölértünk ezen az öt lépcsőfokon, vezetóm benyitott az utolsó ajtón. Rendkívül sötét szobába léptünk be s én mindjárt a küszöbnél megállottam, mert féltem, hogy beleütközöm valami butorba. Vezetóm közben kinyitotta lámpása ablakát s három szál gyertyát gyújtott meg a hatalmas vaskandelaberben, melynek lábai háromszögben magán a padlón állottak s a formájuk olyan volt, mint három középpütt összekötött landszáé.

A szoba így megvilágítva régi módinak és igen egyszerűnek tetszett s a butorzata nem állott másból, mint a már említett kandelaberből, egy székből és ágyból s ez a két utóbbi butordarab is rendkívül egyszerű volt — egészen paraszti. — Vezetóm elköszönt tőlem:

— Uram, — mondotta, — jó éjt kívánok. Aludjék nyugodtan. Holnap én magam költöm föl...

Hozzátettem:

— Hajnalban.

Rám hagyta:

— Hajnalban, sőt... meglehet még valamivel előbb.

A válasz a legtermészetesebb volt s én viszonyoztam a köszöntést:

— Jó éjszakát, uram!

Vezetőm távozott. Hallottam lépteit a faszegélyes lépcsőkön, majd a folyosó kőpadióján. Hallottam, mint zárul be az előszoba ajtaja. És hallottam — talán kevesebb bámulattal, mint nyugtalansággal, hogy a nagy rezeszeket ismét helyükre tolták, egész kellemesen csikorogtak a ház halálos csöndjében.

Én pedig leültem a nádszékre a fenyőfaágy végénél.

Leültem, hogy kissé elgondolkozzam, hogy rendet teremtsék a gondolatoknak abban a kuszaságában, amely bennem koválygott. De alig ültem le, midőn egy váratlan esemény hirtelen elvágta minden gondolatom.

Végigjártattam a tekintetem a szobám négy falán, amelyek közé bezártak s amelyeket durván ragasztottak be valami izléstelen tapétával. — Megállapítottam azt is, hogy a berendezés igen szegényes. Csak a kandeláber volt mindezzel különös ellentétben. Az eként berendezett szoba a ház valamely lakatlan részének tűnt, amely néhány hányt-vetett tárgynak szolgált lomtárul. Egész természetesnek találtam volna, ha azt a döghosszagot érzem itt, amelyet réghagyott és zárt helyiségekben mindég érezni szokott az ember.

Itt azonban nem az a szag csapta meg az orromat. Hanem egészen más, kellemes és üde illat járta át a szobát s ez az illat arra a másokra emlékeztetett, amely az

előbb az előszoba zárt ajtaja alól szüremlett elő. Nem mintha ugyan az az illat lett volna, de teljesen hasonló volt ahhoz, az az illat, amely ott lebeg minden női lakosztály körül, egyike azoknak a finom illatvegyületeknek, amelyben különböző párlatok keverednek s amely oly megszokott légköre egy buja női testnek. Szimatoltam a levegőben — s elemezni próbáltam —, ebben a mostani illatban a heliotropot és a rózsát fedeztem föl, s most vissza tudtam emlékezni arra is, hogy az előbbi illat alapszínét a gyöngyvirág adta meg... És ekkor egész lényemnek valami vad erejű megrázkodtatása állított talpra, rázott meg, zaklatott föl s csaknem megtévelytett. Mert ez a három szótag: gyöngyvirág, egyszerre mintha valami belső világosságot gyújtott volna föl bennem. Az előző illat, amelynek a gyöngyvirág volt az alapja, ez a nekem annyira ismerős illat, ez a kedvesem... a Madeleine parfümje volt...

Sajátságos tünet; e marcangoló s torkomat fojtogató kétségbeesés közepette, kipattant egy egész jelentéktelen gondolat s egyszerre visszaadta hidegvéremet; most láttam milyen esztelen is voltam valójában, hogy rég rá nem jöttem az igazságra, amely most oly fényesen állt előttem, mint a nap, — igen, rég, órákkal ezelőtt, az első pillanattól, az első kétértelmű szó óta, amelyet félelmes házigazdáimtól hallottam.

Mikép történhetett meg, hogy azonnal fel nem ismertem ezt a gyöngyvirág illatot, amely annyi forró emlékekkel, annyi mámoros, kéjes borzongással járta át testem minden porcikáját, hogy nem ismertem fel első rezdülésére, még mielőtt a három retesz tehetetlen fogolyként bezárt volna e szobába... ebbe a börtönbe.

De hát valóban egész tehetetlen lettem volna.

Szinte önkéntelenül csuszott a kezem a pisztolyomra. Hét éles lövés volt benne... Nem, nem voltam tehetetlen, még hét golyóm volt. Megmarkoltam a fegyverem. Lassan, szememet az ajtóra szegezve, kihúztam a tölténytartót. Igen, hét golyó volt benne. A tölténytartót azután helyére dugtam s a két kezem között zajtalanul felhúztam a fegyvert. A ravaszt az elzárógomb fogta el. Félre billentettem az ujjammal, kipróbáltam, hogy könnyen jár-e. Így azután a felhúzott pisztollyal a zsebemben s jobb kezemmel a pisztoly agyát szorítva, tettere készen leültem. — Hajnalban ugyis jönnek felköltöni, akkor majd végzek velük. Megnéztem az órát. Két órát mutatott, a hajnal még messze volt. Ismét felállottam és az ágyhoz mentem. Az ágynemű a legfinomabb vászonból készült, a takarók könnyűek és selymesek... és mindenfelé ez a lengő asszonyi illat... Ökölbesorított kezemre hajtottam a fejem... Ez az ágy, amellyel most engem kínáltak meg, előre meg volt vetve... de nem az én számomra, — ez kétségtelen — hát ki szokott benne rendesen feküdni. Képzeletemben túl zárákon és ajtókon másik szoba és másik ágy rémlett fel — és ebben az ágyban egy szunnyadó nőt véltem látni — Madeleinet, — Madeleinet! Vad féltékenység hasított belém, oly fájdalmasan, mint tüzes kard: — Madeleine ebben az idegen ágyban... Aztán valami csodálkozás, szörnyű csodálkozás üzte el a féltékenységet, — Madeleine! ezen a helyen, ebben az órában, hogyan? — mily sötét boszorkányság hatalmánál fogva. Miért? mily titokzatos, megfoghatatlan, megmagyarázhatatlan célból? — Féltékeny voltam, ugyan kire lehettem volna féltékeny, két fehér szakállu öregre. Nem. Nem voltam az, nem

lehettem az. Ebben a házban szó sem lehetett szerelemről. De hát akkor mi van a játékban?

A három egymáshoz kötött lándzsa hegyén táncolt a gyertyaláng. Ez arra engedett következtetni, hogy az ajtó nem zár pontosan s az ablak kétségkívül szintén nem.

És ennek a börtönszerű helyiségnek valóban volt ablaka. Az ablakhoz léptem, homlokomat az üveghez szoritottam s tekintetem besüppedt a külső sötétségbe... Semmi... Sötétség. Zord feketeség közvetlenül a szemem előtt. A sűrű repkény valóságos fallá nőtt össze az ablak előtt s egymáshoz füzte az ablak vasrácsának rudjait. Igen, börtönben voltam.

Az egyik fal mögött pillanatra léptek nesze verte föl a csendet. Azután tökéletes némaságba merült ismét minden.

Most lefeküdtem az ágyra és mindenre készen, ruhástól, cipőstől, kezemmel a pisztoly agyát szorítva, várakoztam. Vártam és lélekzet visszafojtva lestem minden zajt.

XVI.

Lassan-lassan a nyugalom is visszatért agyamba és szívembe. Még mindég ruhástól, cipőstől és a pisztollyal kezemben feküdtem és folyton vártam. És a kezem, amely kész volt arra, hogy ha kell öljön is, nem remegett. A bizonyosság, hogy közvetlenül a Kalandom kibontakozása előtt állok, egy rám várakozó küzdelem

valószínűsége, amelyben mindenáron győztesnek kellett maradnom, mind valósággal izgatószerként élénkítették izmaimat és idegeimet. Már eljutottam odáig, hogy nem is tűnt föl előttem a dolog oly csodálatosnak vagy legalább is egyelőre elnyomtam a csodálkozásomat azzal, hogy majd eljön még annak az ideje is. Madeleine ezen a helyen és ebben az órában, ez merőben érthetetlen volt, erre nem akadhatott semmi valószínű magyarázat. De ebben a pillanatban nem is volt szükség semmiféle magyarázatra. S el is halasztottam minden fölösleges találgatást arra az időre, amely majd a harc és a győzelem után következik.

A kandeláberben még mindig égtek a gyertyák és szemlátomást fogytak. Ismét megnéztem az órám. Fél három volt. Az a veszély fenyegetett, hogy a gyertyák nem tartanak ki egész éjszaka. Arra gondoltam, hogy csak világosan lehet a pisztolyt eredményesen használni. Felkeltem, a kandeláberhez mentem s a három gyertya közül egyet eloltottam. Azután ismét lefeküdtem. A padozat kockáin megpendültek a sarkantyúim és a szőnyegtelen szobában a cipőim sarka elég éles zajt ütött. Végül midőn az ágy szélére térdeltem, az ágy nyikorgogni kezdett, — éles, hosszú érces nyikorgás volt s ha valaki figyelt rám, úgy azt a nyikorgást egész biztosan meg kellett hallania két-három ajtón keresztül is e hely végtelen csendjében. Alig fogamzott meg agyamban ez a gondolat, máris visszhangja kelt az ágy nyikorgásának, az ajtóm zárja mecsikordult.

Hatalmas ugrással lenn termettem az ágyról. Erős kísértésben voltam, hogy ne használjam-e azonnal a fegy-

veremet és hogy ne lőjjek-e bele csak úgy taláломra a nyilni készülő ajtóba.

De visszatartottam magam. Most illendően kopogtak. Azután az ajtószárnya felpattant s a nyitott ajtóban egyik házigazdámot pillantottam meg — nem is tudom, hogy melyik volt a két teljesen hasonló, hófehér, övig érő szakállu aggastyán közül. Ott állott mozdulatlanul. Nem jött beljebb. Egy pillantással végigmért tetőtől-talpig úgy, amint ott állottam ruhában, cipőben s azonnal láthatta, hogy nem feküdtem le s eszemágában sem volt aludni, hanem nyugtalanul, bizalmatlanul vrasztottam, készen minden eshetőségre. És én észrevettem, mint villannak fel hirtelen szikrák e fürkésző szemekben, de az öreg abban a pillanatban visszaparancsolta azokat. Most utoljára ötlött eszembe, amire már előbb is gondoltam, hogy nem látnak-e ezek a szurós szemek, amelyek most kutatón tapadnak rám, mélyebbre is az arcomnál, nem látnak-e bele az agyamba, hogy kifürkészék legtitkosabb gondolataimat.

És ekkor az öreg megszólalt:

— Uram, — mondotta, — ön egyáltalában nem alszik, amit mi már régen jól sejtettünk. S ha már így van, nem volna-e jobb, ha átjönne a mi társaságunkba. Legyen meggyőződve, hogy így lesz legkellemesebb önnek és nekünk is.

Ujra összeszedtem magamat és habozás nélkül válaszoltam:

— Igen, uram.

És pár lépést tettem felé.

Az öreg kissé oldalra huzódott, mintha engem akart volna előre bocsátani. Én nem fogadtam el ezt az udvariasságot. Ugy látszik azonnal megértette szándékomat,

mert nem ellenkezett, hanem előre lépett, miközben csak úgy magában mormogta:

— Ha így parancsolja? Majd megmutatom önnek az utat.

Az előszobában megállottam az előtt az ajtó előtt, amelyből előbb a kedvesem parfümjének illata megcsapott. De nem ide akartak vezetni — egyelőre még nem ide.

Az öreg már közben végig ment az előszobán, mikor látta, hogy megállok, rám szólt:

— Erre, uram, ha úgy tetszik.

Most nem kellett folyosón keresztül mennünk. Az ajtó, amely épugy, mint a többiek, teljesen el volt rejtve a faburkolatban, közvetlenül egy hatalmas terembe nyílt, amelyet az előszobától csupán egyetlen közfal választott el.

A szememet ragyogó világosság vakította el. Ötven vagy hatvan gyertya égett köröskörül a falakon, ezenkívül két nagy álló lámpa, amely a kandalló párkányán két oldalt meredt felfelé — régi módi kandalló volt ez, faragványokkal, cimerekkal diszítve s oly hatalmas méretű, hogy egy pár ökröt is meg lehetett volna benne sütni. — Szemben velem egy karszékből a másik öreg ült, mellette egy ismeretlent pillantottam meg, aki kevésbé korosnak tűnt fölöttem, de szintén idős ember volt. Mind a ketten meghajoltak, midőn beléptem.

Megállottam a küszöbön, mert attól féltem, hogy hátam mögött bezárul az ajtó. Az ismeretlen férfi udvarias mozdulattal széket mutatott nekem. Tagadó fejbólintással utasítottam vissza. Ekkor felkelt ő is.

— Amint tetszik, — mondotta, — különben értem önt.

Egészen különös csengésű vékony fejhangon beszélt.

Láttam, hogy a széket hátrtolta és egy lépést tett felém. A másik két aggastyán jobbról és balról mögé sorakozott, mintha az ismeretlen a főnökük lett volna. S valóban az is volt...

— Tiszt uram, — kezdte el rövid csend után, — engedje meg, hogy mindenekeelőtt bocsánatot kérjek öntől. Udvariatlanságot követtem el, midőn így megzavartam éjjeli nyugalmában. De ment engem, hogy ön bizonyára igen rosszul aludt. Ebben az esetben számítok bocsánatára.

Itt szünetet tartott és egymás után rámutatott két társára:

— Legyen irányukba is elnéző, mint irányomba, — folytatta, — igen derék emberek, csak kissé félszegek, amit, tekintetbe véve ezt a helyet, a mai kort és rendkívüli elhagyatottságunkat, meg is lehet nekik bocsátani. Az érintkezési formáik kétségtelenül hagynak valami kívánni valót maguk után. Igazán nagyon sok gondot adna nekem, ha minden balfogásukért nekem kellene valami érzékeny vagy ingerlékeny emberrel szemben helyt állani. Ön szerencsére nem tartozik egyik kategóriába sem. Engedje meg tehát, hogy jóvátegyem legalább az első és legvaskosabb udvariatlanságot, amelyet részünkről el kellett szenvednie. Ez az ur, mikor ön oly kedves volt és bemutatkozott, nem tartotta szükségesnek, hogy hasoplókép ő is megnevezze magát. Ezért rendre is utasítottam. Különben pedig számítok az ön elnézésére és bemutatom Antoine vicomtot, az ön kész

szolgáját. Az az ur, ott az édes atyja, François gróf. Én pedig Gaspard marquis vagyok, az imént bemutatott két urnak atyja, illetve nagyatyja. S miután így eleget tettem kötelességemnek, remélem, hogy félre tesz velem szemben minden idegenkedést és helyet foglal.

Mögöttem tárva nyitva maradt az ajtó. Gyors szempillantást vetettem rá, azután az imént hozzám intézett különös beszéd lenyűgöző hatása alatt kívánságuknak megfelelően leültem. Mind a hárman követték példámat.

— Oh, oh! — szólalt meg most Gaspard marquis, — igen hűvös huzat jön arról.

Antoine vicomte szolgálatkészen felemelkedett. De én megelőztem. S miközben az ajtót becsuktam meggyőződtem róla, hogy egyszerű retesz zárja.

— Ezer köszönet, — kiáltott fel Gaspard marquis, — de tiszt uram tulságosan is udvarias, miért nem hagyta, hogy unokám végezze, ami az ő kötelessége.

Közben már le is ültem és ugyanígy cselekedett Antoine vicomte is. Az újra beállott csöndben jól szemügyre vettem az egész szobát, a régi kandallót, amelyben vörös fénnel égett a hasábfá, — a fali gyertyatartókat, a barnult gerendás mennyezetet, a karosszékek ósdi, pompás brokátját... Nagy megdöbbenés vett erőt rajtam, olyan megdöbbenés, amelyhez képest számba sem jöhetett, semmi sem volt egyik előbbi megdöbbenésem sem. Három házigazdát szemléltem, a két száz esztendő, hosszú hófehér szakállu aggastyánt s a harmadik férfit, aki atyjuknak, illetve nagyatyjuknak mondogatta magát. Valóban ez látszott hármuk közül a legfiatalabbnak. Borotvált arcán ugyszólván redő sem volt. Élénk szemei nem voltak becsettek. Hangja, ez a különös magas fejhang cseppett sem reszketett vagy akadozott.

És mégis ő lett volna az űk, az ősatya, — a patriarcha, aki években felülmulta talán Ábrahám őseit is... Mit tudtam én?

A csönd egyre tartott. Most szemben ültünk egymással; ők és én. Csak nem úgy trónoltak ott, mint valamely törvényszék, amelynek Gaspard marquis volt az elnöke s a fia és unokái a szavazó-birák. És mi voltam én... terhelt?... vádlott?... elítélt?...

A csönd hosszasan tartott. A három rám sulyosuló tekintet lassan-lassan annyira feszélyezett, hogy elfordítottam a fejemet és tekintetemet újból végigjártattam a termen. A szó leghatározottabb értelmében terem volt ez, — igazi díszterem s nem fogadószoza vagy dohányzó. Az aranyozott széken brokát huzat pompázott, de a freskókkal díszített falakat nem ékesítette semmiféle szőnyeg vagy kép és tükör. A butorzat, a karosszékeken kívül, amelyeken mi ültünk, még csak két hasonlóképen tiszta XV. Lajos stilű pamlagból s ezenkívül valami egészen sajátos kartámlánnyal és fejtámasztóval is ellátott nyugvószék féléből állott, de ezek oly mélyek és terpedtek voltak, hogy inkább csak beléjük süppedni lehetett, mint ülni rajtuk. Ezenkívül még egy órát és egy almáriumot fedeztem fel egymással szemben s végül még egy aféle állványt, amelyet a festők használnak munkaközben s amelyet a világításhoz képest más-más hajlással lehet beállítani.

Epen abban a pillanatban, mikor ezt az állványt megpillantottam, köhögni kezdett Gaspard marquis, majd lármásan tüszentett. Észrevettem, hogy tubákos ládikát tart a kezében, amelyből szippantott egyet, azután ismét visszadugta azt a kabátja zsebébe. Majd mintegy bevezetésképen így kezdte:

— Százados ur, mindenekelőtt szeretném biztosítani jóindulatunkról. Ez a jóindulat határtalan s az a legfőbb célja, hogy éreztesse is önnel jó hatását. Igaz, hogy az idő vasfoga megtépott bennünket egy kissé, úgy, hogy inkább nézhetnek most kalabriai rablóknak, mint erre a vidékre való jámbor keresztényeknek. De hogy külön legények vagyunk, mint amire a kinézésünkéből következtetni, ezt be fogjuk bizonyítani.

Elhallgatott, újból vett egy szippantást s úgy tett, hogy kissé az emlékezetében keresgél.

— Uram, — kezdte azután el, — egy csöpp kedvem sem volna hozzá, hogy önt félrevezessem. De számítok az ön katonai szavára is. Vallja be nekem őszintén: hogy valóban csak a pusztát véletlen vezette-e önt ily közel házunkhoz? —

— Nem is hagyott időt a feleletre. Kezének egy gyors mozdulatával ketté vágta a szavam.

— Értsen meg jól, ön semmiesetre sem jöhetett ebbe a kietlen pusztaságba csak azért, hogy látogatást tehessen nálunk! Nem, nem, uram, nem eféle rendkívüli beismerést várok öntől. Sőt azt is készségesen elfogadom, hogy egész a mai éjszakáig halvány sejtelve sem volt arról, hogy mi hárman a világon vagyunk. Nemde, úgy van? Nos, jó, ebben így megegyezhetünk. De épen így, nem volna egész lehetetlenség az sem, hogy ön nem pusztát, előre nem látott véletlen folytán hatolt be a mi birodalmunk határaiba... Elmondjak mindent apróra?... Unokám, Antoine vicomte, az előbb fölöttébb furcsa helyen akadt önre. Ön a Halál-szoroson át Grand-Cap felé igyekezett? Helyes! Az Isten őrizzen meg tőle, hogy kételkedjem szavaiban. De a tényállás az, hogy önnek, ha ide került, ahol most van, tökéletesen hátat

kellett fordítania kitűzött céljának. Akár hogy nézzük is a dolgot, ez a bozótos vadon sűrűség dolgában semmi kívánni valót nem hagy maga után. Nem az a hely ez, ahol csak úgy elábrándozva elbotorkál az ember. Meg van rá az okom, hogy fölöttébb csodálkozzam rajta, mikép tévedhetett el ilyen tökéletesen és végzetesen egy, amint látom, teljesen éber szellemű uri ember, aki még hozzá, mint az ön pályáján általában mindenki, kissé a földrajzban is jártas. Becsületemre, uram, azt kellene hinnem, hogy lidércek imbolyogtak a pusztában, amelyek törbe csalják a szegény vándorokat. És miért ne, — ha alaposan meggondolom. Nem járt ön is így, tiszt uram? Nem valami, igen-igen veszedelmes bolygó-tűz csalta önt is egész a mi küszöbünkig.

Elhallgatott és vizsga-szemmel nézett rám. A beszéd első szavánál tudtam, hová fog kilyukadni. Tehát a legkevésbé sem lepett meg. A kertelése meglehetősen hosszan tartott s legendő időm volt rá, hogy válaszom kialakuljon. Mikor a lidércre terelte a szót, elhatározásom már kész volt.

Jobb kezemmel óvatosan megtapogattam a zsebemben pisztolyomat s megmarkoltam az agyát. Bal lábammat a karszék alatt egy csöppet előbbre huztam s a térdhajlásomat előre feszítettem s ilyen formán ugrásra és küzdelemre készen, emelt fővel így kezdtem:

— Uram, teljesen tetszésére bízom, véletlen volt-e, bolygó tűz-e, vagy lidércfény, válassza ki maga. Nekem nincs mit felelnem. Sőt ellenkezőleg kérdezni valóm van öntől.

Még csak a szemöldökét sem ráncolta össze sem ő, sem két társa. Mosolyogni kezdett és a mosoly nem

tűnt el többé keskeny ajkáról. Szorosabban markoltam meg a pisztolyom agyát.

— Nekem szintén nincs szándékomban önt ámitani s számítok az ön teljes nyíltságára, mert önnek, marquis ur, — erre esküszöm, — fölöttébb érdekében áll, hogy egy hajszálnyt az igazságtól el ne térjen. Nos tehát térjünk minden kertelés nélkül a dologra. Kezdjük sorjába: nem ösmer ön, uram, véletlenül egy ifju hölgyet, akit Madeleinenek hívnak?

A legérthetőbben mondtam ki ezt a nevet. És Gaspard marquis még élenkebb mosollyal igenlően intett a fejével és kezével.

— Helyes, — mondtam. — Folytatom. Igaz-e az, uram, hogy ez a hölgy ebben a pillanatban az önök foglya ebben a házban?

A marquis csendesen felemelte a fejét. Kitárt keze tétova mozdulatot tett s az ajkán játszadozó mosolyba a bizonytalanság kifejezése vegyült:

— Fogoly? Valójában nem. Annyi igaz, hogy az a hölgy a »jelen pillanatban«, hogy az ön kifejezésével éljek, megtisztel bennünket szeretetreméltó látogatásával. De ha ön, amiben most már nem kételkedhetem, találkozott vele, az ide vezető uton, úgy saját maga meggyőződhetett róla, hogy egyedül és önszántából jött hozzánk, anélkül, hogy bármi vagy bárki kényszerítette volna, hogy hajlékunkba térjen. Mig ön elég helytelenül azt képzei, hogy fogoly e földél alatt. Egyáltalában nem az, százados ur, erről jót állok.

Hátradőlt karosszékében és csupasz, gunyos és derült arca élesen vált ki a brokát támlányon.

Vagy három másodpercig megzavarodva hallgattam. De aztán visszanyertem bízottságomat.

— Legyen, — mondtam. — Tévedtem. Madeleine asszony szabad. E szerint nem áll semmi útjában annak, nem akadályozhat meg semmi abban, hogy őt tiszteletteljesen ne üdvözljem. Láthatnám tehát? Barátja vagyok, még pedig a legbizalmasabbak közül való.

A gunyos ajkak körül settenkedő mosoly hangos kacajban kitörő nevetésbe ment át.

— Oh, tiszt uram, e felől jól vagyunk tájékozva, elhiheti nekem és bocsásson meg, ha ily nagy bátorságot veszek magamnak, hogy nevetek egy szívügyön, amely önt közelmről érinti, öreg ember vagyok már s az én időmben nem vették szigoruan a titoktartást eféle csekélységeknel... De hagyjuk, hagyjuk ezt... Látom, hogy megsértettem önt, de igazán nem rossz szándékból történt... Ön látni akarja Madeleine asszonyt? Ez alapjában igen könnyen teljesíthető kívánság volna, ha az illető hölgy, aki igen kimerültnak érezte magát, nem épen az imént tért volna nyugvóra. Most van a legédesebb álmában s ez az ok teljesen kielégítő lehet egy olyan tökéletes gavallérnak, mint ön.

— Sajnálom, de meg maradok kívánságom mellett, — ismételtam nagy erőfeszítéssel igyekezve megtartani higgadtságomat. — De megígérem, hogy nem fogom a hölgyet felkölteni, ha álma valóban oly mély, mint ön mondja. De mindamellett is látni akarom. Azt hiszem jogom van ehhez, s remélem, hogy ezt a jogomat nem fogja senki kétségbe vonni!

E szavaknál Gaspard marquis abbahagyta a mosolygást és igen élesen nézett rám. Azután komoly hangon így szólt:

— Megjegyzem önnek, tiszt uram, hogy e helyen

módjában áll mindent követelni és semmit sem fognak öntől megtagadni. Jöjjön velem, kérem.

Felállott, az ajtóhoz lépett, kinyitotta és végigment az előszobán.

Követtem. A két aggastyán is felállott és mögöttem lépkedett.

— Uram, — mondotta Gaspard marquis fojtott hangon, — most már könnyen meg fogja érteni, miért kértük ismételten is arra, hogy csöndesen viselkedjék szobájában, amely szomszédos ezzel...

Valóban az a három vasrelesszel elzárt ajtó volt ez, amelynek küszöbéről az orromnak annyira ismerős gyöngyvirágillat megcsapott. A szoba is egészen olyan volt, amilyennek magamban elképzeltem. Teljesen puszta volt ez is, akárcsak az enyém s ebben is a megszólalásig hasonló ágy állott ugyanazzal a finom huzattal és selyemtakaróval.

Ezen az ágyon Madeleine feküdt hunyt szempillákkal, vértelen ajkakkal, fakó arccal. Egyáltalában nem hazudtak nekem. Madeleine aludt. Aludt mélyen, — nagyon mélyen, — valamely titokzatos álom ónsulya alatt, halásápadtan, mereven, talán valóban közelebb a halálhoz, mint az élethez.

— Gondoljon arra, mit ígért, százados ur, — figyelmeztetett újból Gaspard marquis. — Láthatja, hogy Madeleine asszony egész jól alszik s kétségtelenül sokkal jobban ki van merülve, semhogy a hirtelen felriasztással járó megrázkódtatást elviselhetné.

Folyton halk hangon beszélt s rendkívül komo-

lyan, ami tökéletes ellentétben állott azzal a tréfás-modorral, amellyel a társalgást bevezette.

És ekkor lényem legrejteken valami fagyos és rémséges düh kavardott fel, mint valami pusztai sikon a jeges, sivó, téli szél.

Pisztollyal kezemben egyenesen odaléptem ehhez az emberhez, akiben ellenségemet láttam, a pisztolycsövét a mellének szegeztem, s el voltam rá szánva, hogyha kell, lövök. Azután rájuk rivaltam:

— Csönd. Egy szót se halljak hármuk közül egyik-től sem. Egy mozdulat se legyen, mert halál fia. Most pedig feleljen nekem ön, csakis ön. És ismétlem, ne mérészeljen hazudni, ha az élete kedves. Mit csinálnak itt ezzel a hölgygyel?

A nézésemmel próbáltam lenyűgözve tartani a férfit, akit megfenyegettem. De az ő tekintete egyszerre csak erősebb lett, mint az enyém. Szinte elvakított — át meg át járt — és legyőzött. Örült kétségbeesés váltotta fel hirtelen támadt haragomat. Éreztem, hogy a zsákmány kisiklik kezemből. Utolsó emberfeletti akarat erő megfeszítéssel meghúztam a pisztolyom ravaszát. De a lövés már nem dördült el. A szemek, amelyekről azt hittem, hogy az én rabjaim, most lassan, sulyosan és feltartóztatlanul lesiklottak a szememről a kezemre. És ez úgy hatott rám, mint rettenetes szorítás, amely megbénította, összefacsarta és összeroppantotta az ujjaimat. — A pisztoly kicsuszott a markomból — és a földre esett.

És ekkor Gaspard marquis ugyanazon a halk és komoly hangon, tökéletesen a régi hangján, mintha egyáltalában semmi sem történt volna, így válaszolt:

— Hogy mit művelek itt ezzel a hölgygyel? Uram,

az ön kívánsága a lehető legjogosultabb s egy percig sem fogok késni, hogy kielégítsem. De ha úgy tetszik, térjünk vissza oda, ahonnet jöttünk, hogy ne háborgassuk tovább Madeleine asszonyt álmában.

A két kezem egész végig szabad volt és szabadok voltak a lábaim is. És mégis úgy tetszett nekem, mintha meg volnék kötözve és bilincselve. Képtelen voltam bármely mozdulatra, ha csak nem Gaspard marquis kényszerített rá. Testben-lélekben rabul ejtve szó nélkül engedelmeskedtem. És visszatértem oda, ahonnet eljöttünk.

Mikor már épen el akartuk hagyni a szobát ahol bálványozott kedvesem pihent, ellenállhatatlan vágy fogott el, visszanézni és még egy pillantást vetni rá, egyetlen pillantást.

De ezt a pillantást már nem engedték meg nekem.

XVII.

— Százados ur, — mondotta Gaspard marquis, — ön abban a helyzetben van, hogy bármit kívánhat itt, anélkül, hogy valamit megtagadnánk öntől. Főleg egy fontos dolog van, amelyről tüstént beszélni fogunk. Ön az imént a Madeleine asszony dolgáról akart kérdezősködni s igazán nincs szándékomban, hogy e tekintetben adós maradjak önnek a felelettel. Lehet, hogy ez a válasz talán sokkal hosszabb lesz, mint ön gondolná. De mit sem tesz, ismétlem, hogy minden tekintetben ki akarom elégíteni kíváncsiságát. Előre is bocsánatát kérem, ha néhány, talán kissé unalmas, de mindenesetre szükséges magyarázattal terhére leszek.

Itt megszakította a beszédét. Kinyitotta a burnó-

tos-szelencét, megkínálta fiát és unokáját, maga is szítpantott egyet s azután így folytatta:

— Uram, — kezdte, — születésem helye nagyon távol van innét, egy kis németországi városban. Születtem pedig az üdvnek...

Most ismét megszakadt a beszéd: Francois gróf hirtelen fölemelkedett karosszékéből s a karját szélesen kitérte atyja felé, mintegy kérlelve, hogy ne beszéljen tovább. És Gaspard marquis valóban hallgatott is vagy három percig. A fiára pillantott s gunyos mosolyra huzódott a szája...

— Ej, — tört ki aztán legmagasabb fisztula hangján, — ejnye Francois, az ön korában? micsoda gyerekség... hát nem gondolja, hogy a százados ur már rég óta nem sejt valamit a Titokról, már nagyon rég óta. Most aztán nem számít már, mindent megtud-e vagy továbbra is ismeretlen marad előtte, amivel még nincs egészen tisztában.

Ismét felém fordult most és így kezdte:

— Uram! Amint ép az imént volt már szerencsém önnek mondani, Németország egyik kisvárosában, Eckerfoerdeben születtem Schleswighez közel az üdvnek 1733-ik esztendejében, — igen, uram, ezerhétszázharmincháromban. Következésképp ma 1908 december 22-én százhetvenöt éves vagyok. Ne lepődjön meg tulságosan, ezek az adatok hitelesek és mindezt a legkönnyebben meg fogom magyarázni önnek. És ha kellő idő állna rendelkezésünkre, a legteljesebben kielégíteném az ön kíváncsiságát azzal, hogy elbeszelném önnek, ha nem is az egész életem folyását, amit elvégre érdektelennek és sivárnak találhatna, de legalább az életem első ötven esztendejének pár nevezetes eseményét. A többi nem is volna

fontos. De már így is nagyon messzire kalandoznánk el és még ez a téli éjszaka is igen rövid volna egy ilyen elbeszélésre. Engedje meg tehát, uram, hogy csupán a leglényegesebb dolgokra szorítkozzam. Apám, derék nemesember, IV. Keresztély dánkirály öfelségének szolgálatában állott, bátor katona volt, aki meglehetősen kitüntette magát az előző fejedelem uralkodása alatt, de aki egészen jelentéktelen szerepet játszott egy izig-vérig békeszerető uralkodó udvarában, ahol egyetlen kedves dolog az irodalom és a művészet volt. Európa ebben az időben, azt lehet mondani, általános békének örvendett és atyámnak tetszett vagy nem, meg kellett ebben nyugodnia. De ez a béke rövid ideig tartott s alig voltam hét éves, mikor új háború tört ki, amelybe belekeveredett Ausztria, Poroszország és Franciaország is és számos kis állam, melyek a zavarosban szerettek volna halászni. Egyedül csak Dánia nem húzta ki a kardot hüvelyéből. Ezt már nem tudta apám elviselni és inkább kivándorolt. Először Párisba költöztünk, majd innét Versaillesbe és XV. Lajos király kegyesen fogadott bennünket. A francia hadseregben helye volt minden embernek, akinek helyén volt a szíve. Apám hamarosan kitüntette magát s pályafutása a legszebb reményekkel biztatta, mikor egy angol golyó leterítette 1745 május 10-ikén, épen midőn a híres fontenayi győzelem sorsa eldőlt. Apám jelentékeny mértékben hozzájárult ehhez az eredményhez s a királynak személyes tudomása is volt erről. Nem is feledkezett meg a halott szolgálatairól s felvett engem hála fejében apródjai sorába. Így léptem be a férfikorba és életem egy darabig gondtalan és örömteli volt. Még ma is kellemesen emlékszem vissza a bűbajos évekre, amelyeket az 1747-ik évi békekötés

után egész Franciaország élvezett. Az udvar szakadatlan ünnepélyek s lihegő szerelmi örület mámorában élt. Én is kivettem mindebből a részem. És ha most itt ilyen magánosságban lát, mint valami remetét, ez, — biztosíthatom róla, — főként azért van, mert ifjúságom oly tökéletes és páratlan boldogságban mult el, hogy felülmulhatatlan tökéletessége érzéketlenné lett azokkal a szegényes, olcsó örömökkal szemben, amelyet önök kínálhatnak nekem, a XIX. vagy XX-ik század gyermekei. De mi célja volna itt a hasztalan panaszkodásnak, folytatom tehát s bocsánatot kérek, hogy kissé elkalandoztam a tárgytól. Most, ha kissé késedelmezem is, a dologra térek.

— Már említettem önnek uram, hogy 1745-től kezdve, amely évben atyámat elvesztettem, a XV. Lajos király apródja voltam. Mint apród szolgáltam még öt év múlva is. Ebben a minőségben volt szerencsém egy ízben öfelségénél bejelenteni Belle-Isle marsal urat, aki ez alkalommal a királynak egy igen kellemes megjelenésű, de előttem ismeretlen főurat mutatott be.

— Sir, — mondotta a marsal (és nekem olyan, mintha még ma is látnám meghajlás közben hajporos parókájának csillogását s kabátjának mályvaszín bélését, amint az aranyoskard fölemelte.) — Sir, van szerencsém fölségednek, amint kegyesen parancsolni méltóztatott, Saint-Germain gróf urat bemutatni, aki minden kétségenkívül a királyság legidősebb nemes ura.

Jól szemügyre vettem a grófot és az imént mondtakkal ellenkezőleg élete virágjában levő embernek találtam. Igazán semmi sem árulta volna el, hogy idősebb harminc évesnél.

— Százados uram, nem akarom itt oktatni, mint

az iskolásgyermeket. Ön bizonyára igen jól tudja mindazt amit a történetírók följegyeztek erről a rendkívüli, azt mondhatnám, — természetfölötti emberről, aki az idők folyamán különböző nevek alatt, hol mint Saint-Germain gróf, vagy Mont-Ferrat marquis, de Bellayme gróf, majd mint Signor-Rotondo, vagy Sárossy gróf és Aymar-abbé szerepelt... Csupa kegyeletből — igen azt mondhatnám, fiúi kegyeletből — beszéltem el önnek apróra, hogy ismerkedtem meg ezzel a férfiúval, aki később valósággal atyám, anyám és mesterem lett egy személyben. Természetesen ez nem ment egyszerre. De 1750-től 1760-ig Saint-Germain gróf a legbejártosabb volt a versaillesi udvar vendégei között. Én magam is a király közvetlen szolgálatában maradtam ez idő alatt. Később azonban közbejött az udvari csel-szövény és a grófnak távoznia kellett. Nekem élni sem volt kedvem olyan helyen, ahol őt nem láthatom s szerettem volna fölkeresni. Ez azonban nem sikerült. A szabadkőművesség, amelynek titokban vezére és nagymestere volt, legfőbb feladatának ismerte, hogy felfedezhetetlenül elrejtse a grófot, aki közben forradalmat készített elő Moszkvában. Száz sikertelen kísérlet után reménytelenül határoztam el, hogy lemondok föl kutatásáról. De a Franciaországba való visszatérés gondolata elviselhetetlennek tűnt fel nekem, azért úgy határoztam, hogy fölkeresem távoli hazámat, ahol visszavonultan élek majd kizárólag a jeles férfiú emlékének, akit a magam számára már elvesztettnek hittem. Visszatértem tehát oda, ahonnét elszakadtam s Eckernfoerdeben feltaláltam huszonnégy év óta elhagyott házunkat. Ez 1764-ben történt. Dánia még mindig élvezte a békét, mely csaknem teljesen zavartalan volt,

egyetlen egy hadsereg harcolt Mecklenburgban egy husz éves fiatalember parancsnoksága alatt, akiről mindenki azt hitte, hogy egykor nagy hadvezér lesz, — Hessen-Casseli Károly örgrófot gondolom, akit V. Frigyes király vezérhelytartóvá szándékozott kinevezni. A véletlen úgy akarta, hogy a fenségnél tisztelegjek, midőn két hadjárat közötti rövid szünet alatt Eckernfoerdében tartózkodott, ahol kastélya volt. Képzelteri, uram, örömet, midőn a fejedelem jobbán ülve s bizalmának teljes élvezetében azt az embert pillantottam meg, akinek nyomát mindenfelé kutattam s akinek viszontlátásáról már teljesen lemondottam. A fejedelem sirt a meghatottságtól, midőn örömem kitörését látta. Saint-Germain ekkor a Sárossy nevet viselte. Napjait az örgróf társaságában töltötte, akinek bizalmas tanácsadója volt, és más előkelő méltóságok környezetében, akinek titkos tudományával szintén szívesen állt segítségére; ezek között volt Orlof herceg és Károly-Sándor Auspach örgrófja is. De még ezzel nem volt minden bajnak vége és még igen gyakran meg voltam fosztva ettől az embertől, akinek lénye csaknem óráról-órára drágább és kedvesebb lett nekem. Végül azonban mégis csak felhagyott mesterem kóborlásaival. Hessen Károly VII. Keresztélynek, az új királynak kezéből megkapta a marsalbotot és bár a háboru vazallusunk: Norvégia és Svédország között újra megkezdődött, a marsalnak állandóan bőséges szabad idő állott rendelkezésére. Ezt az időt rendszeren a titkos tudományok terén való kísérletekre használta fel, amelyeknél mesterem és én is gyakran segédkeztünk neki. Tizenöt év telt így el, s ezek az évek ép oly boldogsággal teljesek voltak számomra, mint amennyire vidám, gyönyörű és eszeveszett volt az a tizenöt év, ame-

lyet Franciaországban töltöttem. S mégis rettenetes katasztrófának kellett befejezni ezt a tartós és tökéletes boldogságot. Már említést tettem önnek arról a bámulatos fiatalságról, amelyet mesterem magas kora mellett is állandóan minden vonásában meg tudott őrizni. Ez a fiatalság egyszerre rohamosan hervadni kezdett. Ez fölöttébb nyugtalanított engem, de eleinte sehogy sem mertem ennek kifejezést adni. De a dolgok csakhamar oda fejlődtek, hogy tovább már nem szenvedhettem ezt az állapotot, az az elhatározás érlelődött meg bennem, hogy a gróf lábai elé vetem magamat és kérve kérem, hogy vigyázzon jobban az egészségére s hívja tudományát segítségül. Nem sértődött meg vakmerőségemen, hanem szeliden fölemelt. — Gaspard — mondotta aztán ünnepélyes hangon, mely csaknem megfagyasztotta ereimben a vért —, Gaspard, tudd meg, hogy vannak bajok, amelyek ellen nem segít még az a tudomány sem, amelyre hivatkoztál. Nem ir az arra a titkos sebre, amely megvérezte a szívem s nem másíthatja meg semmi azt az elhatározásomat, hogy megelégteltem az életet. E szavaknál drágakővel rakott medalliont nyitott ki, melyet a nyakában hordott és ebben a medallionban egy szőke hajfürtöt pillantottam meg. Gaspard — meghalok, mert nem érett koromat akartam örököltüvé tenni, hanem az ifjúságomat. Ha bölcsőbb lettem volna, úgy néhány ránc és fehér hajsza árán a szerelemmel szemben sérthetetlen s ezzel csaknem halhatatlanná tettem volna ezt a halandó hüvelyt. Ha már a Titkom birtokodban lesz, okulj ezen a tanulságon és légy az én méltó örökösöm.

Egy hét múlva meghalt. Minden titokzatos könyvét és írását az örgrófra hagyta, amiből a jámbor egy

szó nem sok, annyit sem értett, de nekem a Titkát adta örökül.

— Nos hát erről a Titokról akarok önnek beszélni, tiszt uram, a Titokról, amely az én jogszerű örökségem. Bocsásson meg, hogy az eddigiekre ily sok szót pazaroltam. Számolnom kellett azzal, hogy pontosan megértessem magam. De most már semmi sem akadályoz abban, hogy eleget tegyek az ön kívánságának s hogy teljes nyíltsággal és őszinteséggel felvilágosítsam önt, hogy mit művelünk mi itt, én, a fiam és az unokám Madeleine asszonnyal, az ön kedvesével.

XVIII.

Gaspard marquis újból kinyitotta burnótos-szelenecéjét. Ezuttal azonban nem zárta be, hanem úgy, nyitva tartotta az ujjai között, anélkül, hogy belényult volna.

— Százados ur, — vette fel ismét beszéde fonálát, — egyáltalában nem akarok tudósnak látszani, amint, hogy hitem szerint ön sem pályázik erre a dicsőségre. Ettől eltekintve azonban, ön is, én is, bizonyára tudunk annyit az élet kifürkészhetetlen rejtélyeiről, mint minden művelt francia. S ha azt mondom, hogy annyit, ez jóformán semmit sem jelent, mert valójában senki sem tud, nem is tudott és nem is fog tudni semmit az életről. Legjobb esetben megfigyelhetünk néhány tünetet amelyek az élő lény létevel vannak szoros kapcsolatban s a halállal megszűnnek. Mesterem, Saint-Germain gróf teljesen tisztában volt ezzel az igazsággal. Ismerve az egyetlen helyes utat, amelyen járnunk érdemes, soha egy hajszályt le nem tért erről az utról, hanem mért-

földlépő csizmákkal haladt rajta. Nem volt ő sem bú-bájos, sem boszorkánymester, mint ahogy az ostoba köz-hiedelem tartotta, egyedül nagy gonddal szerzett tapasztalat, bölcsesség és finom értelem volt csodálatos tudományának titka. A Titok, amelyet fölfedezett s amelyet rám hagyott, miután maga nem akart vele élni, — a Hosszu-Élet titka valójában a legszigorubb értelemben vett természetes és tudományos alapon nyugszik. Különben azonnal megítélheti ön is...

Nincs szándékomban, uram, önnek a Titok lényegét azzal a szigorú pontossággal kifejtetni és bebizonyítani, mint a számtani-tételeket szokás. Mesterem talán értett volna ehhez is. De ami engem illet, én sokkal tudatlanabb vagyok, mintsem hogy ezzel megpróbálkozzni merjek. De egyébként, mit is törődik ön ezzel. Az, amit ön megtudni szeretne, csak annyi, hogy milyen szerepet játszik ennél a dolognál Madeleine asszony, az ön barátnője?...

Rátérek tehát most erre! Uram, mi élő lények mindannyian elemekből, atomokból, sejtekből vagyunk fölépítve, amelyek velünk születnek, bennünk élnek és halnak meg, s amelyeket bennünk szakadatlan folyamatban, teljesen hasonló, a megelőző s megsemmisült elemek által létrehozott új elemek helyettesítenek. Kiváló szellemek megállapították, hogy testünk soha egyetlen részecskét sem tartalmaz azokból az anyagokból, amelyekből tíz évvel ezelőtt felépítve volt. Ez a szünetnélküli változás, ez bennünk lejátszódó állandó megújulás az életnek az a legjellegzetesebb sajátága, melyről ép az imént szólottam önnek.

Ez a megújulás azonban nem történik minden időszakban és minden élőlénynél egészen egyformán. A

növésben levő gyermeknél minden távozó atom helyébe két új lép. Az aggastyánnál éppen ellenkezően, igen sok elem tűnik el, s csak kevés lép a helyükbe. S végül a haldoklónál, aki már a sir szélén áll, a holt sejtek pótlás nélkül maradnak.

Nos, uram! e különös igazságon elmélkedve fedezte fel mesterem a Titkot s ennek a Titoknak köszönhetem, hogy szerencsém van most önt itt szórakoztatni, ahelyett, hogy a természet rendje szerint egy már meglehetősen korhadt koporsóban pihennék.

Végre tehát elérkeztünk a Titokhoz. Egy percre sem habozom, hogy feltárjam ön előtt, jóllehet félelmes dolog, de amint már ismételten is hangoztattam ezt, százados ur, itt semmit sem tagadunk meg öntől egyetlen dolog kivételével, amire később még vissza térünk, — Figyeljen tehát; — Ha öregszünk és meghalunk, ez annyit jelent, hogy atomjaink és sejteink elvesztették azt a képességüket, hogy az élet meghosszabbításához szükséges új atomokat és sejteket létrehozzák. Testünk képtelenné vált erre a helyrepotló munkára, amelyet egy ifjú test játszva és minden megerőltetés nélkül végez el. Dehát, uram, miért ne hárítsuk át azt, ami nehézzé vált elaggot szervezetünknek, más ifjú, életerős testre, amely könnyedén dolgozik kettő helyett is s jóformán észre sem veszi ezt a munkaszaporulatot.

Nem hinném, hogy ez ellen észszerűen valamit fel lehetne hozni. Mesteremnek ez volt a véleménye és így gondolkozom én is. Fiam és unokám, ugyancsak. Nos hát minden hiuság nélkül megkockáztathatom azt a nézetet, hogy mégis csak figyelemre méltó négy ember egyhangú véleménye, főként akkor, ha ez a négy ember korra és tapasztalatra nézve nem négy, de negyven em-

berrel ér föl. Azt hiszem, hogy e tekintetben ön is osztja, uram a nézetemet.

Madeleine asszony, az ön barátnője, pedig a saját jószántából vagy legalább is minden külső kényszer nélkül azért jött ide, hogy lekötelező módon segítségünkre legyen s megfiatalítsa elaggott szöveteinket, amelyeknek már nincs erejük maguktól megfiatalodni.

Gaspard marquis kezében hirtelen halk csettenéssel zárult be a nyitott burnótos-szelence s a marquisnak ezuttal eszébe sem jutott, hogy szippantson belőle.

XIX.

Még mindig ott ültem három házigazdámmal szemben. És úgy tetszett, semmi sem változott meg közöttünk. Szabad voltam, nem gátolt sem béklyó, sem bilincs. S színleg felállhattam, járhattam, kelhettem volna... színleg!... a valóságban azonban valami ellenállhatatlan erő, lenyűgöző súly nehezedett minden tagomra, a szó legteljesebb és legkegyetlenebb értelmében meg voltam bénulva. Még isteni rendelésre sem tudtam volna mozditani egy ujjamat vagy rebbenteni a szempillámat, hogy megmentsem az életemet, hogy megmentsem a lelkemet, hogy megmentsem azt az asszonyt, akit szerettem.

És Gaspard marquis nyugodtan befejezhette borzalmas előadását. Némán hallgattam. És kővé dermedt arcomon nem tükröződött az a mondhatatlan iszonyat, amely minden zsigeremet át meg át járta.

Most hallgatott a marquis. És pár percig az a ször-

nyű érzésem volt, mintha a zajtalan levegőben szárnyak suhogának — förtelmes vampir szárnyak.

Gaspard marquis hirtelen újból beszélni kezdett:

— Százados ur, — mondotta, — úgy gondolom, hogy kíváncsisága most már ki van elégítve. De, ha netán lelkében még valamely kétség s elméjében némi homály maradt volna, készen állok rá, hogy eloszlassam. Mert szerény véleményem szerint, okosabb mindent teljes világításba helyezni és sokkal jobb, ha semmi homályban nem marad. Engedje meg tehát, hogy most befejezett magyarázatomat különböző részletfelvilágosításokkal egészítsem ki s legyen elnéző hosszás fecsegéssel szemben. De e mellett teljes szabadságában áll önnek erről lemondani s ha úgy tetszik, alhatik. Nincs semmi akadálya annak, hogy ne aludjék. Az, amit most akarok elmondani, eltérőleg a már eddig elmondottaktól nem nélkülözhetetlen a tények teljes megértésénél. Alapjában tehát nem fontos, hogy meghallgatja-e vagy sem.

De elhallgatni még sem tudnám ön előtt.

Madeleine asszony tehát, amint most már tudja, azért van itt, hogy testének és lelkének legjobb erőivel működjön közre a mi javunkra, tulajdonképen, hogy felhajtson és megifjítson bennünket. Talán az a mély vonzalom, amelyet ön e hölgy iránt érez, bizgatja kissé, hogy közelebbről is megismerkedjék az ő fölöttébb csodálatos munkájával, amelynek mi oly jótékony hatását érezzük. Épen azért semmit sem szeretnék e kérdésben ön előtt elhallgatni.

Százados ur! nincs szándékomban, hogy bevezetésképen, értekezést tartsak önnek arról, mint törekedtek

az emberek s főként az orvosok minden időben arra, hogy az ifju életerőt az előregedett testbe átömleszték. Azt mondtam »átömleszteni«, mert arra a durva kísérletre gondoltam, amellyel annyiszor próbálkoztak már sikertelenül s amely abban áll, hogy egy életerős ember véréet fecskendezzék be egy elgyöngült ember ereibe. Kegyetlenséggel párosult ostobaság. De mit is fedezhetne fel egy orvos, ha csak nem valami ostobasággal párosult kegyetlenséget. Ezek a nyomoruságos felcserék nem egyebek bárgyu kezdőknél s nagy lekicsinyléssel nézem azt a nevetséges megbecsülést, amelyben az önök százada ezt a tudatlan osztályt részesíti. Az én száadam megértőbb volt ezekben a kérdésekben.

De egyre megy. Magától érthető s ön már bizonyára rá is jött, hogy mesterem nem használt céljai elérésére semmiféle orvosi mesterfogást vagy mütétet. Tartott valamit arra, hogy vegyész, sőt hogy alchimista s nem valami felcser vagy borbély. Inkább a tégelyei mélyén kereste a megoldást, mint egy durva kés élén. És meg is találta...

Felfedezésének időpontja ismeretlen előttem. De az kétségtelen, hogy Saint-Germain gróf több századot élt át, ami csak úgy magyarázható meg, hogy a Hosszú-Élet titka régi eredetű. Nagy súlyt helyezek erre a pontra, mert ez nagyban hozzájárul mesterem dicsőségéhez. A Titok mindenesetre mutat némi rokonságot a magnetizmus tudományával annak mai fejlődéséhez. Eből is láthatja ön, uram, mennyire megelőzte ez a nagy ember saját korát. De azért, hogy magnetizmusról beszéljek, egy pillanatra se gondolja, hogy mesterem azzal szórakozott volna üres óráiban, hogy macskabőröket dörzsöljön, vagy békacombokat táncoltasson. Nagy ügyes-

séggel bánt a bölcsek kövével és nem volt szüksége higanyra, hogy bármit is bearanyozzon vagy beezüstözzön. Gyakran szórakozott vele, hogy valamely fémnek tulajdonságait valamely más fémre átvigye. Ezeknél a kísérleteknél saját találmányu elektromos telepet használt. Ezek a kísérletek azonban sokkal inkább természetesek voltak, mint csodálatosak. De egyáltalában nem érte be eféle csekélységekkel. Egy napon a saját szememmel láttam mint varázsolt át egyik szobából a másikba vastag falakon és zárt ajtókon keresztül egy frissen levágott rózságot, amelyen két kinyílt virág, egy bimbó és számos levél volt. Az ág eltűnt arról a helyről, ahol eredetileg volt, hogy teljesen sértetlenül jelenjen meg a másik szobában, úgy, hogy elképedtem a bámulattól. De a gróf hamarosan megmagyarázta nekem, hogy nincs ebben semmi csodálatos, mivel minden anyag képes bizonyos időre egészen légnemű elemekre felbomolni, amelyeknek játszva sikerül a legkeményebb ajtón s a legvastagabb falon keresztül hatolni. Eljön az idő, — bizonyitgatta, — hogy az anyag és a mozgás, amelyek most szoros egységet alkotnak, el válnak majd egymástól s önálló létet kapnak, mint ahogy az illatoknak, a színeknek és hangoknak már ma is önálló létük van.

Megsérteném önt, uram, ha még ezek után is kétkedném, hogy megértette, miként érvényesül a gyakorlatban a Hosszu-Élet Titka.

Épen úgy, amint egy darab arany, amelyet megfelelő összetételű folyadékba helyezünk s megfelelő erősségű villamos áram hatásának teszünk ki, lassan-lassan bomlani kezd s ekép részecskéinek egy részét egy közönséges vasdarabra vihetjük át, ha azt megfelelő, az

aranyrészecskék átvételére alkalmas ponton helyezzük el, egészen így válhat meg egy kedvező körülmények közé juttatott s erős magnetikus befolyás hatásának kitett élő szervezet is sejtjeinek egy részétől, s átadhatja azokat más élő lénynek, föltéve, ha ez a lény az elfogadásra és feldolgozásra alkalmas helyzetben van. — Ime, uram, az egész »művelet«, hogy az önök modern alchimistáinak szavajárásával éljek.

Amint láthatja, egyáltalában nincs az a szándékom, hogy a legkisebb dolgot is eltítkoljam ön elől. És most kitérek a végső részletekre. A műveletre bármely terem alkalmas, föltéve, ha jól el van zárva, csöndes, homályos, főként azonban, ha a fekvése észak-déli irányu. Ez a fekvés azért ilyen fontos, mert a bolygók delejességének erősíteni kell a magnetikus áramot, amely ismét nem egyéb, mint minden erős és akaratszilárd emberből kisugárzó és tetszés szerint működésbe hozható mágneses erő.

Százados ur, most már úgy hiszem, mindent tud, amit csak tudni kívánt.

XX.

Az a legyőzhetetlen és szinte mindenható nyomás, amely karosszékemhez szögezett, még nyelvemen és agyamban is éreztette bénító hatását. Öntudatom épségben maradt ugyan, gondolkodni is tudtam — és szinte marcangolt a kétségbeesés, de az akaratom egyszerűen eltűnt s még ezek ellen a vérszopó szörnyek, kedvesem gyilkosai ellen fellángolt dühöm is vesztített hevesességéből, bizonytalanná és ingadozóvá vált, majd egészen elpárolgott.

Közben Gaspard marquis, miután rövid szünetet tartott, ismét folytatni kezdte beszédét egyre a régi tulzott és kiállhatatlan udvariassággal.

— Százados ur, — mondotta, — bár annak vagyok kitéve, hogy már terhére leszek, mégis ismételnem kell önnek, amit már nem egy ízben hangsúlyoztam, hogy e földél alatt minden rendelkezésére áll és semmit sem fogunk öntől megtagadni, egyetlen egy dolog kivételével. Kérem tehát, hogy mielőtt erről az egy dologról beszélnénk, amelyet őszinte sajnálatunkra kénytelenek vagyunk megtagadni öntől, szálljon magába jól és közölje velünk részletesen minden kívánságát. Nemesi szavamra mondom, hogy amennyiben tőlünk függ, teljesítjük valamennyit.

Elhallgatott, mintegy nekem engedve át a szót. És mialatt utolsó szavai elhangzottak, különös és megmagyarázhatatlan érzés remegtetett meg. Sajátságos bizsergéssel kezdődött ez az érzés, amely végighullámozott valamennyi eremen. A vérem gyorsabban kezdett keringeni és a szívem erősebben vert. Ugy éreztem, hogy az a láthatatlan nyomás lassan megényhül s azt a rettenetes súlyt, amely tagjaimra nehezedett, valami ismeretlen erő leveszi rólam. Nem volt még ez tökéletes szabadság, de nem volt az a teljes rabszolgaság, sem az a tökéletes bénultság. És mikor Gaspard marquis megismételte kérdését:

— Uram, nos melyek a kívánságai? — már képes voltam komolyan válaszolni.

És feleltem. A szívem legmélyéből, a legforróbb bensőséggel szakadt ez a felelet:

— Nem kívánok semmit, öljenek meg engem is,

mint azt a nőt megölték, akit szeretek. Csak végezzenek velem gyorsan. Készen vagyok.

E szavaimra válaszul Gaspard marquis nevetésben tört ki az ő vékony, fisztula hangján, mint már előzőleg is. És a következő pillanatban a rejtelmes teher ismét vállaimra szakadt és valami ismét guzsbakötötte az izmaimat és az idegeimet. Ujra meg voltam kötözve, valami fojtogatott és a nyelvem bénultan kalimpált a fogaim között.

Azután magammal tehetetlenül megdermedt testtel és lélekkel hallgattam győztes ellenfelem gunyos hangját.

— De hát, tiszt uram, mit jelentsen ez? Az ördögbe is, ily rosszul fejeztem volna ki magam, hát azt hiszi hogy Cartoneli-val, a haramia vezérrel vagy valami gyilkossal van dolga?

A vállát vonogatta, még egyre nevetett s unott mozdulattal nyitotta ki burnótos-szelencéjét.

— Hát így vagyunk, — mondotta. — Ugy látom, hogy még mindig nem magyaráztam meg eléggé a dolgot s hogy még meglehetősen szükség lesz további felvilágosításokra. Százados ur! akár hiszi, akár nem, ön a királyság három legbecsületesebb emberével áll szemben. Ezt a kezét soha nem szennyezte be egyetlen egy csepp vér sem. Francois fiammal, aki 1770-ben született s nyilvános szereplését a forradalom idejében kezdte meg s aki Rousseau iskolájában növekedett bölcselő volt, örökre megutáltatta a hóhért és a nyaktilot, ennek a förtelmes és vad mámorban tomboló, már-már csaknem egyetlen roppant mészárszékké változott Franciaországnak látása. Ami az unokámat illeti, éppen jókor jött a világra, hogy annak a századnak gyermeke

legyen, amelynek gyermekei Musset tollát használták, hogy elzokogják a világnak érzelmes bágyadságukat és tehetetlen világfájdalmukat. Elképzelhető, hogy ilyen emberből nem válik valami jó emberevő. Uram, a mai század betegsége az irodalmiság s bizony elég kárt is tesz a képzelőtehetséggel megáldott emberekben. Nem, szó sincs itt arról, hogy megölnének valakit. Madeleine önagságát ép oly kevéssé, mint önt. Francois gróf, akiben moralista, sőt predikátor hajlamok vannak, megmagyarázza önnek, ha szépen megkéri rá, hogy az igazi életet élő, vagyis a Hosszu-Élet titkát őrző embereknek eszük ágában sincs, hogy a közönséges halandók rövid élete folyását megkurtsítsák. Hála Istennek a Titok nem is teszi ezt szükségessé, leszámítva egyes jelentéktelen, csak nagy ritkán előforduló baleseteket. Ha nekem sikerült saját személyemben életemet egy jó századdal meghosszabbítani, legyen meggyőződve, hogy ezért senkinek az élete folyását nem kellett megcsonkítanom. Nem, uram, mi nem gyilkolunk és ön, mint katona e tekintetben, higgye meg, nem áll fölöttünk. Azt ugyan nem merném állítani, hogy senkinek egy haja szála sem görbült meg azok közül az ifju férfiak és nők közül, akik laboratoriumunkban már nekünk szolgálatokat tettek. De gondolja meg azt is, hogy ily magas koru, nagytapasztalatu élet, mint az enyém, bir valamelyes értékkel s méltó rá, hogy feláldozzanak érte egyet-mást. Ez az áldozat azonban, mint már mondtam, rendkívül kivételes és »életünk munkásai« miután jótékony feladatuknak eleget tettek, egészségesen, frissen és vidáman térnek haza. Madeleine asszony — az ön barátnője, hogy most csak róla beszéljünk, — nem oly súlyos beteg, mint ön képze-
li, és holnap este, ha ismét otthon lesz családi szen-

télyében, hozzátartozói közül senki sem fogja észrevenni, hogy Bau... Baulieuből ismét, — ismét pár font... igen pár font vérrel, csonttal és hussal könnyebben tért haza, amely veszteséget mi vontunk el ifju szervezetéből a magunké részére. Ebből láthatja, uram, mennyire tulzott volt fölháborodása. Ezzel talán mindent el is mondtam.

Szavaiból különben azt vettem ki, hogy önnek egyetlen vágya, hogy kalandja mielőbb véget érjen. Ha úgy tetszik önnek, talán együtt kereshetnénk e gyors befejezés lehetőségét.

Most másodizben engedett az a nyomás, mely lenyűgözve tartott egy szempillantásnyi időre, — csak mig a fejemmel igent inthettem Gaspard marquis ajánlatára.

XXI.

Gaspard marquis hátradőlt karosszékeében s a szék két aranyozott fatámláján két kis szikár kezét pillantottam meg, amelynek tulzott gonddal ápolt, pergamen-szerű bőre úgy csillogott, mint a régi elefántcsont. Atyja, illetve nagyatyja példájára Francois gróf és Antoine vicomte is hasonlókép hátradőlt székében. Az ő kezük is, mely sokkal szélesebb és csontosabb volt, a karfa faragott akantusz levelén pihent meg s tenyerük és ujjaiuk egész eltakarták az aranyos diszt. És ekkor az a határozott érzésem volt, hogy ezek a kezek, amelyek egyébként semmiben sem különböztek más normális emberi kéztől, engem is így fognak le és fojtotgatnak titokzatos módon s olyan volt nekem, mintha

hegyes karmaik egyre mélyebbre vájónak sajgó tembe.

A marquis újra beszélni kezdett:

— Százados ur, önt okos embernek tartom s fel sem merném önről egy percre sem tételezni, hogy meg ne sejtette volna már annak a fentartásnak értelmét, amelyet többször is ismételttem ön előtt, mikor arról volt szó, hogy minden kívánságát parancsnak tekintjük. Most eljött a pillanat, hogy bármennyire nehezemre esik is, ezt a kérdést is tisztázzuk végre. Uram, amint mondtam, házam teljesen az ön rendelkezésére áll, de természetesen találja, hogy miután ön tudja, amiket tud, innét többé nem távozhatik. Semmit sem tagadunk meg öntől — semmit — egyetlen dolog kivételével, és ez:... a szabadsága.

Higgye meg, hogy végtelen kellemetlenül érint bennünket, hogy önt akarata ellenére vissza kell itt tartanunk. Mind a hármunk nevében beszélek és sem a gróf, sem a vicomte nem fog nekem ellentmondani. De mit tegyünk, szívünk és lelkiismeretünk szerint nem lehetünk felelősek azért a bajért, melyet az a kellemetlen véletlen zuditott az ön fejére, hogy hajlékunkba került. A véletlen és az ön — mindenesetre menthető — kíváncsisága az oka mindennek. Önnek minden józan eshetőség ellenére meg kellett látnia tegnap este a Halál-szorosban Madeleine asszonyt, akit egyetlen halandónak sem lett volna szabad meglátnia. És ezzel el volt a kocka vetve. Miután ön tudja, hogy élünk, hogy hol lakunk, tud azokról a látogatásokról, melyeket idő közönként fogadunk, nagyon is sokat tud, uram. A Titoknak csak úgy van meg az ereje, ha titok is marad. Csak néhány valóban Élő Ember lehet birtokában s a Ha-

landó Emberek tömegének még létét sem szabad sejtetniök. Lényegileg arisztokratikus irányu ez a Titok. Gyakorlati megvalósítása szükségessé teszi nagyszámu alárendelt lény elnyomását. Ezeknek fáradalmaikat, szenvedést és veszedelmeket kell elviselniök néhány magasabb rendű ember érdekében. A jelen század előítéletei nehezen jönnek összhangba az érzelgős emberiesseggel a tökéletes tagadásával. Az önök államférfiai, akik a népnek hizelegnek és utálatosabban udvarolnak a Demosnak, mint egykor az apródok és udvaroncok, akik a »körülrajongott király kegyei után áhitoztak«, az önök politikusai tele volnának méltatlankodással, ha tudnák, hogy van valaki, aki azt a bátorságot vette magának, hogy százhetvenöt év óta nem halt meg. Csuffá téve így minden egyenlőségi elvet. Ez magyarázza meg, miért rejtőzködünk mi el, amint láthatja, jóllehet a legbecsületesebb emberek vagyunk az országban, amivel már nem sokkal előbb is a legjogosabban dicsekedtem. Igen, elrejtőzünk, mint a haramiák vadonat tájon, sziklák, szakadékok és riasztó mélységek utvesztője mögött.

Igy állnak a dolgok s ön mindenestre megértheti zavarunkat. Ön úgy tört be hozzánk, mint valami darázs a pókhálóba. Ön tönkre tehet bennünket. Ha önnek módjában állna visszatérni oda, ahonnét jött s elárulhatná Titkunk némely részletét, nekünk egész egyszerűen végünk volna. Minden tulzás nélkül mondom.

Gondolja meg ezt s aztán vegye fontolóra mennyi elővigyázati rendszabályra, ravaszságra, sőt áldozatokra volt szükségünk, hogy életünket és függetlenségünket a mai napig minden országban megőrizhessük. Szüntelen vándorlás és keresés volt osztályrészünk. Higgye el, úgy éltünk, mint a bolygó zsidó. És mégha

csak a bolygás lett volna. Uram! Mikor Mesterem meghalt, még nem voltam éltés ember, és Francois itt még gyermek volt. Az anyja, kit husz évvel az előtt vettem feleségül Franciaországban, még mindig elég fiatal, szép és derék asszony volt, akiben egy férjnek csak gyönyörűsége telhetett. Gyöngéden szerettem s eleinte módfelett örültem a gondolatnak, hogy életem kedves társát részesévé teszem a szerencsés sorsnak, amely osztályrészemül jutott. De aztán jobban meggondoltam a dolgot, — hát rá bízhatnám-e nyugodt lélekkel egy nőre a titkot, amelytől nem függ kevesebb, minthogy második Saint-Germain lehessek, talán még az elsőnél is hatalmasabb koru és bölcsőbb. Megkockáztathatom-e azt a veszélyes játékot, hogy egy nő okosságától és titoktartásától tegyem függővé az eredményt, amely kétségtelenül az örök életet biztosítja nekünk, ha megnyerem a játszmat, de egyetlen vigyázatlan szó pótolhatatlan veszteséget zúdithatna ránk. Nem, ezt nem szabad volt megtennem, ehhez kétség sem fért. S így magam róttam önmagamra a legszörnyűbb szenvedést s a saját szememmel kellett látnom, mint hal meg egyetlen gyermekem anyja, ámbár soha nem mulóvá tehettem volna ajkain a mosolyt és ölelésének édességét. De a mi hosszú életünknek ez volt az ára. És husz évvel később fiam épen úgy áldozta fel saját nejét, mert a Hosszu-Élet Titkának nem volt szabad asszonyok birtokába kerülni. Ime, uram, ebből megítélheti a félelmes titok jelentőségét, amelyért már áldozatul esett két emberi élet, amelyek közül, vallja be százados uram, egyik sem volt értéktelenebb, mint az öné. Két élet, mondom, hogy haszontalanul ne tullozzam a számot. De talán még több is lehet... Csak az imént látta, hogy mennyire

sápadt és megviselt Madeleine asszony, nem is gyerek-játék az, nyolc vagy tíz font élő anyagot másnak átadni. És olykor bizony balesetek is történtek, amelyek igen elszomorítottak bennünket... de csak ritkán... oh igen ritkán. De hagyjuk ezt... láthatja, hogy a mi életünknek drága ára van, még ha a szeszélyes sors mással fizettette is meg ezt az árt, és nem velünk. Azért ne is csodálkozzék rajta, százados ur, ha most önön a sor, hogy e váltságnak egy részét lerója.

Önnek is fizetnie kell, uram, és nem is kételkedem az ön készségében, miután uri emberrel van dolgom, jöllehet még nem is igen tudom, hogy milyen pénzt is kérünk majd öntől, hogy a magunk javára felhasználjuk.

Itt megszakította beszédét s egymásután rá pillantott két fiára, akik egymásután bólintottak a fejükkel.

— Uram, — folytatta aztán, — ha 1808-ban volnánk és nem 1908-ban, a dolog igen egyszerű volna. Mert, tudja meg, nem ez az első eset, hogy holmi betolakodó ilyen kellemetlen helyzetbe hoz bennünket. Bocssásson meg, hogy ezzel az udvariatlan, de találó szóval illetem önt. Igen, hogy csak egy esetet említek, emlékszem még arra a szegény ördögre Nápolyban, aki körülbelül nyolcvan évvel ezelőtt rendkívül kellemetlen módon a házuknál halt meg. Nápolyban laktunk ez idő tájt. Akármilyen rosszul szervezett rendőrsége volt is a királynak, mégis ezer aggodalmat álltam ki, hogy a spion uraknak az az ötletük támad, hogy kutassák, miért is halt meg az elhunyt a saját lakásától oly távol. És elhatároztam, hogy megszabadulok minden eféle tolokodó kíváncsiságtól. Egy máltai gálya horgonyzott épen indulásra készen a kikötőben. Már jóval előbb a

hajón voltunk, mintsem a városban valaki az emberünk eltűnése miatt a legkevésbé is nyugtalankodott volna. És a gálya kibontotta vitorláit, anélkül, hogy bárki is valami feltűnést talált volna abban, hogy a fedélzetén három derék nemes hagyja el a várost akik után köztudomás szerint, egyetlen hitelező sem sir. Mal-tából Cadixba utaztunk, innen pedig Sevilleba s bizony a két Sicília egyetlen lakójának sem juthatott eszébe, hogy itt keressen bennünket. Hej bizony az utolsó század alatt alaposan összezsugorodott a földkereksége. És a táviró nagyon megnehezítette az életünket. Egy pillanatig sem kételkedem benne, hogy alig hasad a hajnal, már egész sereg hivatalos távirat száguld keresztül-kasul a drótokon s a legkülönbözőbb emberek, akiknek alapjában nincs is semmi közük hozzá, fogják firtatni az ön balesetét és küldetésének érthetetlen balsikerét. Egyébként, mert a kényelmetlen francia törvények is rákényszerítettek, midőn erre a földre megérkeztünk, azért is, hogy ennek a viskónak jogszerű tulajdonosai lehessünk, be kellett magunkat jelentenünk a hatóságoknál. Ezek az emberek tehát tudják, hogy vagyunk vagy legalább is azt hiszik, hogy tudják. Nagyön valószínű, hogy ha ön most nyomtalanul eltűnik a föld színéről, rajokban jönnek a rendőrök s tüvé teszik önért talán még a szekrényeimet is. Igen, ez így van, amint önnek mondom. Hitemre veszedelmes hálába keveredtünk itt bele, s nem tudom, hogy bontakozhatunk ki belőle. Ön nem távozhatik innét sem élve, sem halva, s viszont épen oly kevésbé tarthatjuk itt fogva vagy tehetjük el láb alól.

Ismét szünetet tartott. Félrehajtotta a fejét és nevetni kezdett egyre azzal az élesen csengő kacagással.

— Ugy tetszik nekem, uram, — szólta aztán —, mintha ön meg volna lepődve. Talán barátnőjére Madeleine asszonyra, gondol s azt akarja megjegyezni, hogy ő is jár ide, távozik innét s ismét vissza tér, s hogy ép úgy, mint ő, életünk más munkásai is minden akadály és baj nélkül tartják fel velünk az érintkezést. Ugy van. De arról nem szabad megfeledkeznie, hogy ezek közül egyiknek sem volt még csak a legcsekélyebb sejtelve sem a mi titokzatos létünkről s mindnyájan teljesen öntudatlanul teljesítették emberbaráti feladatukat. A magányosság szeretete mindég arra ösztönzött bennünket, hogy minden országban lehetőleg félre eső helyeket válasszunk lakásul. A házunkhoz vezető ut nem épen rövid és látogatóinknak alapos okuk volna emiatt panaszkodni, ha nem meritenők őket kezdetől fogva delejes álomba, úgy, hogy egyikük sem érzi a fáradságot. Minden nagyobb megerőltetés nélkül beláthatja, hogy ez is hozzátartozik biztonságunkhoz. Ez a létünk egyetlen lehetősége. És ha valamely barátságos vidéken tíz vagy husz évre megtelepszünk, mindenekelőtt kiválasztjuk a lakosságból a legerőteljesebbeket és legegészségesebbeket s ezeket is azok közül, akiknek életberendezése, szokásai, erkölcsi felfogása a legfüggetlenebbek. Csakis ilyenek lehetnek »életünk munkásai«. S jelen esetben igazán kész örömmel csillapíthatom le az ön érthető féltékenységet: — higgye meg, hogy Madeleine asszonyt egyáltalán nem a szép szemeiért választottuk ki, bár valóban oly ragyogók ezek, hogy alig van párjuk a világon, hanem igen is azért, mert rendkívül megfelelt a céljainknak, hogy férje állandóan el van foglalva az arzenálban s hogy van egy távol eső villája, ahová az ifjú hölgy gyakrabban ellátogathat anélkül, hogy Toulonban bár-

kinek feltűnhetne a távolléte. Azt hiszem uram, hogy ez a fölvilágosítás tökéletesen megnyugtathatja.

És most már magam is szeretnék tulesni ezen a kalandon. Egyelőre csak annyi bizonyos, hogy ön nem távozhat innét élve és szabadon, s nem maradhat nálunk sem fogva, sem holtan. — Kétségtelen, hogy miután hatalmunkban van, elbánhatnánk önnel, megölhetnénk s a hulláját oly messzire vihetnénk el, hogy még a gyanunak árnyéka sem érhetne bennünket. De akár mennyire szemünkbe is vágta ezt, s bármennyire hiszi még most is, mi, uram, egyáltalán nem vagyunk gyilkosok, sem más efajta szerzet. S ezért nem is öljük meg önt, bármennyire meg is adhatjuk az árát. — Most tehát csak azt kell kitalálnunk, mikép mellőzhető az ön megöletése. S ez a megoldás nekem oly nehéznek látszik, hogy szükségesnek látom erre vonatkozóan itt mindenkinek a véleményét megkérdezni, beleértve önt is.

És a marquis, miután megkinálta burnótos-szelen-céjéből a grófot és a vicomtot, maga is szippantott, azután élvezettel tüsszentett belé a zsebkendőjébe.

XXII.

A család fejének udvarias intésére a gróf, majd a vicomte egymásután beszélni kezdtek. És már oly huzamos időn át hallottam szakadatlanul csak a marquis vékony fejhangját, hogy a két másik hangnak komoly, határozott csengése, bár csaknem teljesen fásult és bénult voltam, üdítően hatott rám.

— Uram, — kezdte Francois gróf Gaspard vicomtehoz intézve szavait —, önnek minden tekintetben igaza van, leginkább pedig abban, hogy a százados ur jelenléte ránk nézve veszélyt rejt magában. Ezt a veszedelmet csak növeli, hogy önagysága... urnő, ugyancsak épen a mai napon vendégünk. Arról szó sem lehet hogy őt már ma eltávolítsuk innen s idő előtt tegyük ki a hosszú ut fátadalmainak, akár Toulonba, akár Solliésbe; még végtelen gyenge és sem ön, sem mi nem vehetjük magunkra a felelősséget, hogy feláldozunk egy ártatlan életet, bármily súlyos helyzetben vagyunk is. A kormányzó, aki bizonyára élénk érdeklődéssel kíséri a százados ur küldetésének eredményét, már holnap reggel egész sereg katonát fog a környékre kiküldeni. Házukutatóktól lehet tartani. S ha megtörténne ez a szerencsétlenség, úgy két embert kellene elrejtenuk egy helyett. Kettős veszedelem, ha osztják a felfogásomat.

— Természetesen — járult hozzá a marquis.

A gróf meghajolt. Azután így folytatta:

— A tisztesség jelen esetben drága fényűzés, mikor egész sereg bűnös vagy becsstelen eszköz kínálkozik, amelynek segítségével szabadulhatunk kellemetlen helyzetünkből. Toulonban például igen kevés ember van, aki ne tudna a Madeleine asszony és a százados ur közt fenálló meghitt viszonyról. Nagyon könnyű volna tehát nekünk a szeretőre terelni a gyanut, amelyet kedvesének eltűnése kelt. Ehez kétség sem fér. Ha holnap a rendőrök a százados ur keresése közben, ott találják önagyságát a Halál-szorosban a ló hullája mellett, amely el nem tűntethető nyom... nem is kell több!.. Azonnal általános hitelre fog találni a szerelmi bűntény, hogy a hírlapok nyelvén szóljunk: »kéjgyilkosság« le-

gendája... Egy szerelmi örületben elkövetett gyilkosság, könnyűszerrel tisztára moshatna bennünket. Annál inkább, mert Madeleine asszony, akit magát ejtene legjobban kétségbe ez a dolog, nyilván nem is védekezhette eredményesen ez ellen a vád ellen. Ez a szerencsétlen nő soha sem tudna sem a bíráknak, de még önmagának sem számot adni róla, hogy került erre a lehetetlen helyre.

Antoine vicomte felütötte a fejét:

— Az ilyen kiáltó igazságtalanság, amely annyira ellentétben áll minden tisztességgel, végnél is förtelmesebb dologgal mocskolná be a kezünket, uram, — becselenséggel.

Elég élénken beszélt. A gróf feléje fordult s helyelőleg intett kezével.

— Magától érthető, — mondotta —, nem képzelhetem, hogy tisztességes ember, aki törődik azzal, hogy a Természettel harmoniában éljen, eltűrné azt, hogy ártatlan főre hulljon a meg nem érdemelt büntetés. Itt ugyan figyelembe kell venni azt is, hogy jelen esetben a bírák nem ítélnének el önnagyságát... pusztán gyanúból, egyetlen tanu nélkül, egy föltételezett bűncselekmény alapján...

A vicomte közbevágott:

— A bírák felmentenék, erről meg vagyok győződve. De a közvélemény nem mentené föl soha. S az a nő, akinek más vétke nem volt, minthogy a szíve szerint élt, a mi bűnünkért, méltatlan és gyűlöletes megvetést volna kénytelen elszenvedni. Családi boldogságát örökre szét tépnék s feldulnák házi tűzhelyét.

— Igaz, — mondotta a gróf.

A marquis éles, gunyos nevetése sivitott most közbe:

— Nyugalom, uraim! Az Istenért, hagyják abba a

síránkozást. Most aztán ismét elemében volna szokásos szenvedélyes áradozásuk az árvák és özvegyek javára... Hát sohasem érem már meg, hogy egyszer abbahagyják már ezt az örökösen teleszáju szónoklást emberiességről, testvériességről, szeretetről, természetről. Hát nem látják be, hogy a mi biztonságunk és életünk előbbre való, mint a derék, hü asszony hitvesi boldogságának kártyavára, mikor szerelmi kalandjairól az egész város beszél. A megoldás, melyet ön ajánlott, nem egészen lehetetlen. De nem gondolnám, hogy a legjobb is. Véleményem szerint leghelyesebb volna, ha tövéről-hegyére megvizsgálnánk a kérdést, mielőtt határoznánk. Most önön a sor Antoine. Volna valami ügyes eszméje?

A vicomte huzódózva válaszolt:

— Uram, — mondotta —, nem kínál-e jó megoldást a bennünk rejlő s főleg önnek oly hatalmas mértékben osztályrészül jutott delejes erő. Az én véleményem az, hogy alapjában lehetséges volna a százados urat innen mielőbb elbocsátani, mégpedig látszólag teljesen szabadon, valójában azonban hatalmunkban tartanánk őt, úgy, hogy minden kimondott szót, mi adnánk a szájába. Pár napig így tartana ez. Azután...

A marquis gunyosan mosolygott:

— Azután?... — kérdezte.

De a vicomte nem folytatta tovább. És ekkor a marquis vette át a szót:

— Azután... semmi. Mert egyáltalán nem látom a végét ennek a komédiának. Vagy elképzelhető, hogy kibírjuk soká azt az emberfeletti megerőltetést, még ha hármunk között osztjuk is meg a feladatot, hogy percnyi pihenés és álom nélkül usque ad vitam aeternamra kényszerítsük akaratumkat erre az urra, aki fiatal, éber

szellemű s csupa testi erő és egészség. Nem mondom, még ha valami öreg emberről volna szó. De ennél az urnál? Örültség... Tiszta örültség... Keressen jobb megoldást Antoine. Uraim, erőltessék meg kissé magukat.

De sem a gróf, sem a vicomte nem szólt többé egy szót sem... És egyedül a marquis mekegő nevetése zavarta a csendet.

XXIII.

Közben ismét hevesebb lüktetésben kezdett keringni a vér lankadt ereimben. Mint előbb, most is élénk zsibongást éreztem minden tagomban s az a szorítás, mely lenyűgözve tartott, ismét engedett. De míg előzőleg csak félig és csupán pár pillanatra kaptam vissza szabadságomat; ezuttal tetőtől-talpig szabadnak, a legteljesebb mértékben szabadnak éreztem magam s a szabadságnak ez az érzése tartós volt. Meglepetve pillantottam föl. A marquis szemei még mindig rám szegeződtek, de nem sugárzott többé belőlük az a parancsoló erő. Kisértés fogott el, hogy fölugorjak, ellenfelemre vessem magam s ha fegyvertelenül is, megküzdjek vele...vagy — ami még jobb lett volna, meneküljek... De a következő pillanatban szinte önkéntelenül vállaltam. Mi értelme is volna mindennek valójában? Minden futásnál vagy minden támadásnál sebesebben lefogni és lesujtana ennek az embernek kikerülhetetlen tekintete, — ez egészen bizonyos. De mit ért, ha feloldották is titokzatos béklyóimat, mint ahogy a rabokuklóiról leveszik a bilincset, mikor börtöne ajtóit zárva vannak, én is épen így fogoly maradtam továbbra

is s még felszabadult erőim sem jelentettek sokat ellenfeleim szemében.

Meg sem mozdultam tehát.

Ekkor ismét a marquis kezdett beszédbe. S hozzám intézte a szót igen szelid hangon:

— Százados ur, — mondotta —, meg vagyok győződve, hogy ön sokkal okosabban fogja föl helyzetét s kezdi már belátni, miféle emberekkel van dolga, — uri emberek vagyunk, épugy, mint ön, mindössze annyi a különbség, hogy idősebbek vagyunk, mint ön s éveink számával nőtt az életünk értéke. Legfőbb feladatunk tehát most: megoltalmazni mindenekelőtt saját életünket ezt a csodálatos, csaknem halhatatlan életet s azután a mennyire csak lehetséges épségben tartani az ön életét is, amint hogy legjobb tehetségünk szerint mindig védjük azoknak a férfiaknak és nőknek életét is, akik az ön által már ismert módon szolgálatunkra állottak. Ennyi az egész. S százados ur lesz olyan igazságos és beismeri, hogy finoman, erőszak és durvaság nélkül járunk el önnel szemben, még akkor is, midőn ön érzékenyen megsértett bennünket. Az a célunk, hogy ne elhässégnek, hanem szövetségünknek tekinthessük önt. Kettőnknek közös célunk van. Ezért a legudvariasabban kérem, hogy vegyen részt tanácskozásunkban. Ön hallott mindent, amit itt az imént felvetettek. Sajnos, egyik terv sem bizonyult kivihetőnek. Nem tudna-e ön valami módot rá, hogy kellemetlen helyzetünkből kisesgitsen?

Ti, akik olvasni fogjátok ezeket a sorokat, ti, akik türelmesen fogjátok betűzni ennek az immár fájáig lekopott írónak ákom-bákomait, legyetek tanuim arra,

hogy helyzetem rémséges volt és borzalmasabb mind-annál, ami emberileg és ez életben elképzelhető. Ezen az egész éjszakán — életem utolsó éjszakáján pokoli álmom lázában hánykolódtam. S ha meg is esett, hogy e feneketlen sötétség mélyén megfeledkeztem arról, hogy élő ember vagyok s ha csak egy pillanatig is gondolhattam arra, hogy a halandó emberek ügyét ezekkel a Halált nem látókkal, ezekkel a vampirokkal szemben eláruljam, — ti, akik olvasni fogjátok ezt a vallomást, legyetek megértők gyöngeségemmel szemben és ne ítéljete meg.

Igen, ezt tettem és hiába tettem...

Gaspard marquis két ízben is megismételte kérdését:

— Uram, talán tudna valami lehetőséget, hogy kirántsion bennünket a hinárból?

Ekkor én — igen, én, André Narcy, lehorgasztott fővel, lángoló arccal így válaszoltam:

— Uram! nyisson ajtót, hadd menjek el innét szabadon, hadd jöjjön el Madeleine is... a kedvesem. Adja uri becsületszavát, hogy soha nem parancsolja többé ezt a hölgyet ebbe a házba... És én tiszti szavamat adom önnek, hogy soha semmiféle élő embernek, legyen az férfi vagy nő, pap vagy szabadkőműves, egyetlen szót sem árulok el abból, amit itt láttam vagy hallottam. A létüket is titokban tartom.

A marquis most hirtelen felállott.

— Uram, — mondotta a kezével üdvözölve —, hála Istennek. Most már okosan beszél. Ajánlata rendkívül tetszik nekem. Ugy látom kezdjük már egymást

megérteni s ennek nem is marad el a kívánt eredménye.

Ismét leült, előkereste burnót-szelenécjét, láttam, hogy most meghányja-veti magában a dolgot, azután tagadóan rázta meg a fejét:

— Bizony, — mondotta —, igen bánt engem, hogy nem fogadhatok el minden fentartás nélkül egy ilyen nemeslelkű ajánlatot. Távol legyen tőlem, hogy kételkedjem tiszti szavában. Épen oly nagyra tartom, mint saját nemesi szavamat; mind a kettő szilárd ércből van s tiszta, mint az arany és kemény, mint az acél. Én bízom önben, erre esküszöm. De az Isten szerelmére! átgondolta-e alaposan ezt a dolgot? A Titok, amelynek súlyát ily nemesen magára vállalta, kemény terhet ró a vállra. És elég egyetlen meggondolatlan szó s az egész teher lezuhan. Talán csak egy néma kérkedhetnék azzal, hogy örökre megőrzi a Titkot. Ez így van, ez ellen lehetetlen érveket felhozni. Uram, vallja meg nekem egész őszintén, soha sem szokott álmában beszélni? Egyedül alszik mindig? Nincs önnek néha láza s nem beszél ilyenkor féltre? Elég... elég... A pusztajószándék ilyen súlyos körülmények között, nem kecsegtethet valami sok gyakorlati eredménnyel. Ezért ne is érintse kellemetlenül, ha sajnálatomra nem vehetek készpénznek egy olyan fogadalmat, amely már önmagában veszélyes lehet annak becsületére, aki könnyelműen tette.

Ünnepélyesen bókolt előttem. Azután változott hangon így folytatta:

— Bármilyen végső eredményre jutunk is megoldásképen, ajánlatos volna először alaposan megvitatni, valóban olyan közeli-e a bennünket fenyegető veszedelem. E tekintetben senki sem tájékoztathat bennünket

jobban, mint épen a százados ur. Mondja meg hát nekünk: helyesen gondoljuk-e vagy rosszul, hogy a rendőrség már holnap reggel megkezdí a vidéken a vizsgálatot, hogy önt felkutassa?

Némán igent intettem.

— Szóval igen, — mondotta gondterhes homlokkal. Kis ideig tünődött.

— Az ön lova, — folytatta aztán —, amint nekem mondták, ott hever a Halál-szorosban?

Ismét bólintottam.

A marquis halk hangon folytatta, mintha csak magában beszélne:

— A vizsgálat tehát innen fog kiindulni. Ránk mérve az volna jó, ha minél rövidebb lefolyású lenne. A leggyorsabb eredmény volna a legjobb.

Kinyitotta burnót-szelencéjét s gépies ujjal babrált a barna porban.

— Kétségtelen, hogy a veszedelem annál kisebb, minél rövidebb idő alatt elvonul. De persze a vizsgálatra kiküldött emberek sokáig fognak kutatni, ha csak...

Kutató pillantást vetett rám s kétszer megrázta a fejét.

— Hacsak hamarosan nem bukkannak valamire. De hát kit vagy mit kellene megtalálniok. Nyilvánvaló, hogy önt — önt és senki mást —, önt, élve vagy halva... minden esetre jobb volna halva.

Azt hittem gyilkossági tervvel foglalkozik. Mindenre el voltam már készülve.

— Amint jónak látja, — válaszoltam hidegen.

De a marquis összeráncolta szemöldökét s éles hangon mondotta:

— Uram! — mondtam már, hogy nincs szándé-

kunkban önt megölni, bármennyire is megadhatjuk ennek az árát.

Vállat vont és a grófhhoz s a vicomtehoz fordult:

— Véleményem szerint ez az egyetlen kivezető út, egy jól rendezett komédia, amellyel alaposan félre lehetne vezetni a jámbor és nem tulságos éleslátással megáldott csendőröket. Az egész dolog kivitele nem tulságos nehéz. Nem kell hozzá semmi, csak egy hulla valamelyik szakadék mélyén, minél távolabb innét, de természetesen annál közelebb a Halál-szoroshoz.

Itt kissé elgondolkozott s szemét a földre sütötte. Antoine vicomte megjegyzést tett:

— De hát itt nincs semmiféle hulla. Hol tesszük most szert hullára. Arra pedig csak nem gondol ön, hogy valamelyik temetőbe törjön be.

A marquis felkapta a fejét és nevetett:

— Antoine — önnek regényes képzelete van. Még ilyet! Talán már lát is hármunkat, mint fosztunk ki csillagtalan szuroksötét éjszakában egy régi sirt. Sajnos, az eszme egy hajítófát sem ér. Vagy azt képzele ön, hogy a csendőrök beérik az első jött-ment hullával és csak úgy egyszerűen kiállítják a halotti levelet. Már pedig véleményem szerint épen ez volna a fő dolog. A világ szemében a százados urnak halottnak kell lennie, aki a lehető legtermészetesebb s a legkevésbe titokzatos halállal mult ki. Ettől függ biztonságunk és nyugaljunk.

Most egyszerre elkomolyodott s csaknem szigoruarccal s átható tekintettel nézett rám.

— Százados ur, — mondotta —, részvéttel vagyok ön iránt, mert megértem milyen súlyos dolog elveszteni valakinek a nevét, állását és személyiségét... és ime ez a sors vár önre. Ön életben marad, ezt már mon-

dottam s ismétlem most is, de azért mégis lesz siremléke valamelyik temetőben, kiválóságait magasztaló sirirattal, amely valóban az ön földi maradványait takarja majd. S ezzel szemben nem tehet mást, minthogy szépen megnyugszik benne.

Hideg borzongott végig a hátamon. A halálra készen állottam. De kezdtem megérteni, hogy nem a halálról van itt szó — s hogy amiről itt szó van, tán még annál is rosszabb.

Antoine vicomtenak még volt megjegyzése.

— De hát ki nyugszik abban a sirban?

A marquis egy kézlegyintéssel végigszelte a levegőt s röviden csak ennyit mondott:

— Itt a százados ur.

XXIV.

A most beállott csöndben a szívem heves dobogását is hallhattam és éreztem, hogy a halántékomon jegesveriték gyöngyözik. Félttem, mintahogy sötétben ok-talanul árnyéktól és kísértetektől rémüldözik az ember. Gaspard marquis kellemetlen fejhangja csak fokozta szorongásomat.

— Uram, — mondotta most hozzám fordulva —, én igen alaposan meghánytam-vetettem magamban a hogyant és mikéntet és most már kész az elhatározásom. Önnek természetesen nem lehet semmi ellenvetése. miután nem tudott kitalálni semmit, ami a csávából bennünket kiránthatott volna. Tekintse tehát jelen rendelkezésemet változtathatatlanak és véglegesnek.

Felemelte a jobb kezét, mintha esküt tenne.

— Uram, — jelentette ki —, ön eddig Narcy

Andre volt, Toulon erődítési vezérkarához beosztott lovassági százados. Többé nem az. Narcy André vezérkarhoz beosztott lovas kapitány tüstént meghal, mert élete halálos veszedelmet jelent a Halált nem látók számára. Ön pedig, uram — akit e pillanattól kezdve nem nevezhetek többé százados urnak — tovább fog élni, tetszés szerint választhat magának nevet, életét azonban itt kell folytatnia, mint e ház foglyának — legalább is bizonyos ideig, mert nem vagyunk kénytelenek önt örökös rabságra kárhóztatni. Módunkban áll, hogy megrövidítsük ebben az országban való tartózkodásunkat. Önre való tekintettel úgy intézzük a dolgot, hogy ne tartson tovább két-három évnél. Elköltözzünk innen, mihelyst ezt megtehetjük, anélkül, hogy gyanut ébresztenénk, önt magunkkal visszük. Azután szívesen visszaadjuk szabadságát valamely tetszésének megfelelő helyen — föltéve persze, hogy jó távol van innét s még csak arra sem vesszünk ígéretet, hogy hallgasson rólunk. Mert ha önnek, aki akkor már nem lesz egyéb ismeretlen kalandornál, haszontalan naplopónál, volna bátorsága arra a különös hóbortra, hogy életre keltse harminc vagy negyven hónap múlva Narcy André századost, aki kétségbevonhatatlanul elhalálozott 1908 december huszadikán, legyen róla teljesen meggyőződve, hogy regényes elbeszélései jó két-három évre az örültek házába juttatják. — Ön tehát hallgatni fog s csöndben új életet kezd. Kivánom, hogy ez az új élet megelégedett és zavartalan legyen. Kimélik meg a csapások még akkor is, ha sokkal kevésbé végzetes kimenetelűek volnának, mint ez a mostani bal eset, amellyel jelenlegi élete tüstént befejeződik.

Elhidegülő szívvel hallgattam mindezt. A marquis most felém hajolt:

— Megnyugszik ebben a határozatban? — kérdezte —, megnyugszik saját jószántából?

A vállam két görcsös rándításával próbáltam összeszedni minden megmaradt erőmet. Azután emelt fővel mondtam:

— A kezükben vagyok. Nincs mit elfogadnom vagy visszautasitanom. Alávetem magam.

Feleletem, amely pedig könnyen előre várható volt, nagy meglepetésemre titokzatos módon kihozta bírámat sodrából. Láttam, hogy az ajkát harapdálta és nyugtalanul jártatta jobbra és balra bizonytalan tekintetét. Végül igen furcsa neheztelő hangon ismét szóba kezdett:

— Uram! mást vártam öntől s tartózkodás nélkül megmondom önnek, hogy az a csüggedt megadás, amelyet előttem játszik, csöppedt sincs inyemre. Gondolja meg, hogy milyen emberekkel van dolga. Tudomásom szerint, nincs itt se hóhér, se áldozat. Önnek önként kell alávetni magát annak, amit öntől kívánunk vagy visszautasítania azt.

Megütődve bámultam erre az emberre, aki e szokatlanul különös kitételekkel beszélt hozzám és hallgattam. Ő folytatta:

— Még egyszer kérdem, uram, beleegyezik-e jószántából Narcy André kapitány halálába s hozzájárul-e szinte jószántából ahoz, hogy ön tovább éljen az alatt az egy föltétel alatt, hogy néhány évet rabságban tölts. Ez a rabság természetesen nem lesz súlyos.

Már nem is törtem magam azért, hogy megértsem a marquist. Vállat vontam és így feleltem:

— Nem.

Gaspard marquis kétszer is megrázta a fejét.

— Uram, — mondotta —, nincs igaza.

Élénk, mozgékony szeme lenéző tekintettel siklott végig az arcomon.

— Nincs igaza, uram. Engedje meg, hogy élhessek a korom adta kiváltsággal és úgy beszéljek önnel, mint nagyapa az unokájával: ön rossz hangulatától befolyásoltatja magát és fellázad a sors ellen, amely pedig nem sokat törődik ellenvetésekkel és huzakodásokkal. Ez gyerekes dolog és igazán méltatlan önhöz. Ne higgye hogy bennünket nagyon zavarba hoz ezzel a »nemmél«, melyet úgy dobott ide nekünk, mint valami párbajra hívó keztyűt. Csak nem képzei, hogy öngyilkosságba kerget bennünket azzal, hogy visszautasítja az önnek felajánlott kegyelmet. Az az egy bizonyos, hogy mi nem öljük meg önt, bármi történjék. De ne építsen tulmerészen a vérontástól való irtózásunkra. El találná magát számítani. Az már eléggé ismeretes ön előtt, mily kevésre becsüljük a nőket. Igazán nem okozna nekünk nagy főfájást, hogy nyugalomunkért áldozatul hozzuk annak a hölgynek ugynevezett becsületét, akit ön szeret. S hogy ez milyen könnyen menne, erről már előbb hallhatott egyet-mást.

Itt ismét egy vállrándítás következett, de alig pár pillanat múlva tovább folytatta.

— Uram, ha úgy tetszik, végezzünk gyorsan és játszunk nyílt kártyával. Tehát az én célom az, hogy Toulonban úgy a polgári, mint a katonai hatóságokat, és a közvéleményt is félrevezessem az ön sorsát illetően. Önt halottnak fogják tartani, halálesetét bevezetik az anyakönyvbe, megássák a sirját és eltemetik. És ebben az esetben senkinek sem jut eszébe, hogy ebben a házban keresse önt, ahol egyelőre teljesen úgy fog ön élni, mint mi, bevárva azt az időt, mikor, amint meg is

ígértük, valami távoli vidéken, visszaadhatjuk korlátlan szabadságát. Nincs ebben semmi, ami visszatetsző lehetne egy olyan férfinak, mint ön, akinek nincs neje, nincsenek gyermekei, sem családitüzhelye. De e megtévesztési komédia első felvonásához az ön hozzájárulására föltétlen szükségem van. A hamis holttestet, amelyet ön helyett el fognak temetni, nem tüntethetem elő varázsvesszővel valamely bűvös dióhéjból, mint az a jó tündéreknek szokása volt. De azért nem kevésbé csodálatos módon fogom előteremteni. Szükségem van azonban arra, hogy ebben ön is segítségemre legyen, mégpedig, hogy teljesen szabad akaratából és saját jószántából segítsen nekem.

Nem kis ámulattal, de talán még több undorral hallgattam. Mikor beszédét bevégezte, láttam, hogy Francois gróf és Antoine vicomte egyetértő mozdulattal fordultak a családfő felé s a szemükben hirtelen lánglobbant fel, mintha bennük egyszerre teljes világosságot gyújtott volna e rám nézve oly megmagyarázhatatlan, titokzatos kijelentés.

Még egyszer utóljára összeszedtem minden gyönge akarat erőmet és így szóltam:

— Mire való ez a sok üres beszéd. A hatalmukban vagyok. Egészen egyre megy, hogy végeredményében mikép tesznek tönkre. Már felajánlottam önöknek az életemet, hogy megmentsem a Madeleine asszonyét. Óhajtják, hogy még egyszer megismételjem ajánlatomat. Tessék, most megteszem.

Gaspard marquis széles kézlendülettel elutasító mozdulatot tett és tiltakozott.

— Ejnye, ejnye, hogy mily csökönyös is ön. Uram,

amint már igen jól kell tudnia, nincs itt szó életről vagy halálról. Itt most arról beszélünk, amit ön előszeregettel nevez egy hölgy jó hirnevének, s most az ön választása dönti el, hogy megmenthető-e ez a jó hirnév vagy áldozatul kell azt dobni, s hogy mi az ára, az nem titok már ön előtt. Még egyet, azonkívül, hogy megmentjük e hölgy jóhírnevét, amelyre önnek annyi gondja van, a legnagyobb készséggel biztosítjuk neki azt a kedvezményt, ha ez önnek a legcsekélyebb mértékben is fontos, hogy soha nem kell többé erre a helyre jönnie, s felmentjük őt attól, hogy továbbra is az életünk egyik munkása legyen, ami, ugyhiszem, az előbb nagy részvétet ébresztett önben. S ezzel mindent megmondtam. Most már csak az a kérdés, hogy hajlandó-e ön áldozatot hozni Madeleine aszonyért, vagy pedig őt áldozzuk fel önért.

Még mielőtt ez elé a dilemma elé állított volna, már igent intettem a fejemmel. Mire a marquis tüstént felemelkedett és ünnepélyes hangon így szólt:

— Nagyon helyes, ön szavát adta. És ez nekem elég.

A gróf és a vicomte szintén felállottak.

— Uraim, — rendelkezett a marquis —, ugy látom tökéletesen megértettek. Sziveskedjenek minden előkészületet megtenni a most még ránk váró munkához, ne veszítsenek el egy percet sem, a reggel mindjárt ránk virrad. Én lepihenek, hogy kissé összeszedjem magam.

Odalépett egyik különös magashátu karosszékhez melynek sajtáságos formája már előzőleg felkeltette kíváncsiságomat, mikor beléptem a nagyterembe. Leült vagy jobban mondva egészen besüppedt ebbe a nyugvószékre. És láttam, mint zárja be a szemét, miután testét teljesen átadta a karosszéknek, amelynek ülése

és támlánya pontosan kiszámított hajlásaival a legtökéletesebben hozzásimult.

XXV.

Én ott maradtam ülve a karosszékemen, vártam és figyeltem.

Francois gróf és Antoine vicomte titokzatos munkába fogtak. Először félretoltak minden butordarabot a három karosszékot a fal mellé állították s teljesen szabaddá tették a parkettet, mintha tánchoz akarták volna a termet előkészíteni. Azután, anélkül, hogy egymással egy szót váltottak volna, szinte előre betanult gépies és sokszor ismételt mozdulatokkal előhozták a sarokból azt a festőállványszerű alkotmányt, amelyről már beszéltem s úgy állították fel, hogy a terem hosszában vont egyenes vonalnak körülbelül második harmadára eső metszési pontba került. Azután kinyitották a már szintén említett almáriumot és egy sajátságos tárgyat vettek onnét elő s vigyázattal s nem csekély erőmegfeszítéssel az állványhoz vitték, amelyre merőlegesen felfüggesztették. Aztán megállapítottam, hogy ez a kerek, lapos tárgy, amely nagyságra egy kocsikereket is megközelített, nem volt egyéb, mint egy közönséges nagyító-lencse, egész olyan, mint a világítótornyok, vagy az elektromos vetítőkészülékek lencséje, mégis azzal a különbséggel, hogy nem kristályból készült, hanem valami meghatározhatatlan anyagból, inkább csak áttetsző volt, mint átlátszó s alapjában szintelen, de különböző, meghatározhatatlan erős csillogásu, fémesfényű, az arany minden árnyalatában égő s a rubin biborától a sma-

ragdzöldjéig a legkülönbözőbb színekben játszó reflexek csillogtak rajta. És ezek a reflexek élénken megkülönböztethetők voltak a lencse áttetsző szintelen tömegétől, bár a legszorosabb összhangban voltak vele, úgy, hogy az egész a danzigi aranyvizre vagy a leydeni palackra emlékeztetett, amelynek üvegjén átsillámlik a beléragasztott staniolpapir.

Most aztán a két aggastyán odalépett a marquishoz, aki még mindig a legteljesebb mozdulatlanságban pihent különös nyugvószékén és óvatosan és minden zaj nélkül a terem padlójának egy meghatározott pontjára tolták, ahol a földön négy jelet vettem észre, amelyekre a karosszék négy lába épen ráillett. Azután letérdeltek s úgy vizsgáltak meg, hogy rendben van-e minden. Kétségtelen, hogy hajszálnyi pontosságot igénylő műveletről volt itt szó. Mikor az első karosszék már helyén volt, a másodikra került a sor. S jólehet ez már üres volt, azért nem kevesebb elővigyázattal és épen olyan halkan tolták, s az elhelyezését ép oly végtelen figyelemmel állapították meg. S mikor így minden rendben volt, a két öreg visszament a székéhez s leült rá háttal a falnak, nekem pedig szemben. Én az egész idő alatt nem mozdultam helyemről és nem zavartam őket.

Még egyszer szemügyre vettem mindent. A szoba berendezése most a következő volt: a két nyugvószék és az állványra akasztott lencse ugyanazon egyenes vonalba estek, a két nyugvószék szembe nézett egymással s nekem úgy tetszett, hogy az egyik épen a lencse gyújtópontjában áll ott, ahol a másik optikai képének kellett képződnie. Gaspard marquis, aki egyre mozdulatlanul és hunyt szemekkel feküdt, még mindig nem adott semmi életjelt magáról. Hosszas csönd következett.

XXVI.

Igen hosszú csönd...

Kezdetben minden akaraterőm megfeszítésével küzdöttem, hogy megőrizzem közönyösségemet s hogy le ne hulljon arcomról a lekicsinylés álarca, amelyet magamra erőltettem. De csak hamar éreztem, hogy hidegvérem elhagy. Kalandom kezdett féligmeddig természetfölötti szint öltetni, amelynek rémes bizonytalansága lassan-lassan úgy elvette a bátorságomat, mintahogy előbb az izmaim és idegeim elernyedtek. Annyira, hogy végül félni kezdtem, hogy ellenfeleim is észreveszik ezt a leküzdhetetlen rémületet, amely egészen hatalmába kerített. Hirtelen felállottam tehát és néhány lépést tettem fel s alá, hogy tekintetük arcvonásaimban ne olvashasson.

Gaspard marquis, aki még mindig nem mozdult s talán aludt is, úgy látszik, nem vette észre mozdulataimat. De Francois gróf és Antoine vicomte a legkifogástalanabb udvariassággal s minden guny nélkül kezdett érdeklődni, hogy fáradt vagyok-e vagy unatkozom.

— Uram, — szólt a gróf —, ne haragudjék, hogy kissé lassan megy a dolog. De ha helyesen értelmeztem atyánk merész gondolatait, úgy biztosíthatom önt, igen tanácsos a lassu alaposság. Ha nem tulságosan csalódom, a legnehezebb magnetikus kísérletek egyikéről van szó. S atyánk természetesen minden erejét és energiáját összeszedi, amelyre csakhamar sürgős szüksége lesz.

Megállottam s ránéztem a beszélőre. Azután ösztönszerűen a különös készülékre siklott tekintetem, amelyet ő és fia csak az imént állítottak föl sajátkezüleg.

— Ez a lencse, — kezdte Antoine vicomte mindjárt magyarázni —, arra szolgál, hogy az összekötő-

áram delejes hullámaint koncentrálja. Az anyaga valami egészen különös, Saint Germain gróf által felfedezett vegyület, amely anyag épenugy töri a villamos-sugarakat, mint a fénysugarakat az üveg. Hasonló alkalmas segéd-eszközökkel sikerült az említett grófnak és nagyatyámnak velükszületett magnetikus erőiket sokszoros célszerű gyakorlat útján annyira tökéletesíteni, hogy oly eredményeket értek el, amelyekhez hasonlókat még megközelítően sem értek el sem az önök elmeorvosai, sem híres psychiatereik — úgy gondolom így hívják őket —, sőt még csodatevő spirisztáik sem. Nem is kell valami nagyon bizonyítékok után keresgélni, mert az a kísérlet, amelyet nemsokára önön fogunk végrehajtani, a legfényesebb bizonyítékkal fog szolgálni.

Önkéntelenül is összeráncoltam a szemöldököm.

A vicomte diszkrét mozdulattal mentegelőzött.

— Uram, miután a marquis még nem látta elérkezettnek az időt arra, hogy feltárja ön előtt tervét, sőt még kifejezetten velünk sem közölte, nem érzem magam feljogosítva arra, hogy közöljem önnel föltevésemet. De anélkül, hogy ebben a kérdésben elébevégnék nagyatyámnak, talán érdeklődhetem az iránt: tudja-e ön uram, hogy mit értenek az okkultizmus nyelvén »exterorisatio« alatt. Nem volt még alkalma sohasem valamely bűvész mutatványai közt ugynevezett szellem-idézést látni?

Oly ostobának tartottam a kérdést, hogy egyáltalában nem is feleltem rá.

— Emlékszem rá, — mondotta a vicomte, ügyet sem vetve a hallgatásomra —, emlékszem rá, hogy már magam is láttam eféle dolgokat. Két igen ügyes sarlatán, akik közül az egyik az ugynevezett médium volt, egész

pompásan előidézett egy félhomályos teremben egy fénylő árnyalakot, amelynek csaknem emberi formája volt s amelyről azt állították, hogy valami elhunytak a szelleme. Ezt persze csak úgy beadták a közönségnek, de a fénylő-árny azért mégis csak szemmel látható és valóban létező volt. Kétségtelenül úgy választotta ki az egyik bűvész a másik lényéből az exteriorisatio segélyével. Bármilyen otromba is a kísérletnek ez a módja, mégis bizonyos mértékben megegyezik azokkal a kísérletekkel, amelyek segélyével mi arra kényszerítjük életünk munkásait, hogy sejtjeik egy részét nekünk átadják. S hasonlít ahhoz is, még pedig jelentékenyebb mértékben, amelyet nem sokára... De talán már sokat is fecsegek?..

Kissé zavartan hallgatott el. És most Francois gróf vette át a szót, mintha el akarta volna terelni a figyelmemet arról, amit fia utóljára mondott.

— Uram, — szólt —, hagyjuk ezt, nemsokára úgy is kellőképen tájékozva lesz e tekintetben. És engedje meg, hogy bármiként fogja is ön fel ezt a dolgot, szerencsét kívánjak ahhoz a különös véletlenhez, amely lehetővé tette önnek, hogy halandó ember létére becseppenve a Halált nem látók közé, e szerencsés véletlen folytán legalább egy időre a mi életünket élhesse. Nem szabad azt gondolnia, hogy gunyolódok. Önnek, akinek élete egy századnál is rövidebb időre van korlátozva s akinek következésképen sietnie kell a gondolataival, a szavaival, a cselekedeteivel, hogy úgy mondjam, két kézzel kell mindent tennie és annál gyorsabban élnie az életét, minél rövidebb ideig fog élni, ön igazában nem is tudja mit jelent élni, s mily végtelen gyönyörűség van ebben az egyetlen szóban. Uram, az állandóan fenyegető és minden pillanatban bekövetkezhető halál gon-

dolata megrabolja nyugal munkat és megakadályoz a gondolatokban való békés elmélyedésben, pedig ez az egyetlen igazi gyönyörűség, mely messze tulszárnyalja a hiu élvezeteket s az érzékek hamis és csalóka gyönyöreit. Mikor Saint Germain gróf azt hagyta meg nekünk, hogy ne ifjuságunkat tegyük öröklétüvé, hanem érett korunkat, abban a hiszemben volt, hogy üdvös, de egyben súlyos áldozatot kíván tőlünk, ő, aki annyi, de annyi éven keresztül lankadatlan erővel hajózott a szenvedélyek legháborgóbb tengerén s aki végre is egy szőke hajfürt szirtjén szerencsétlenül hajótörést szenvedett, soha nem is álmodta, hogy saját hibájából hagyta elfutni maga mellett a szerencsét. Önnek pedig, uram, amennyire módunkban van megítélni abból a tulságos nagy szerelemből, amelyet egy hölgy iránt érez, aki rendkívül bájos ugyan, de akinek bájai kizárólag érzéki természetűek; önnek bizonyára fogalma sincs még arról, mennyivel előbbrevalók a test csábító káprázatainál egy olyan léleknek tiszta örömei, amely már megtanulta, hogy nincs fontossebb s egyben természetesebb látvány a lenyugvó napnál vagy a kelő holdnál.

Antoine gróf áradozón terjesztette ki a karját:

— Ilyen szépségekkel szemben, uram, soha nem lehet eltompulni s az alatt, míg vendégünk lesz, remélem lesz alkalmam, hogy leleplezzem ön előtt azt a két csódát, melyet a halandó emberek nem igen tudnak értékelni: az éjszakát és a nappalt. Az önök századát a maga üres tudományával és nevetésge gépeivel annyira elfoglalja a haszontalan és megvetendő jólét hajszo-lása, hogy egészen elvesztette szem elől a lét természetes örömeit és miután észre sem veszi őket, nem is tudja őket élvezni. Fogadni mernék, ön egyebet sem tett, mikor

együtt jött velem a felázott pusztaságon keresztül, mint szidta a sikamlós ösvényeket és a nedves bozótot, anélkül, hogy csak egy tekintetre is méltatta volna a bennünket környező vadregényes pompát, a meredek bércek ormait, amelyek megtépték a felhők gyöngyfényű palástját s az áttetsző ezüstös fátylat, amelybe fázósan burkolódzott a természet.

Odahallgattam és csodálkozásom ezuttal is nagyobb volt, mint a félelmem. Hallgattam ezeket a borzalmas embereket, ezeket a vámpirokat, ezeket az emberevőket, mert hiszen valóban emberi hussal és vérrel táplálkoztak — hallgattam kellemes és költői szavaikat s inkább elképedve, mint rémülettel gondoltam közben azokra a rendkívüli szánalomra méltó áldozatokra, akik egészségesen, életerőtől duzzadón léptek be ide ebbe a házba és sápadtan és megtörve távoztak innét csak azért, hogy három vérengző fenevad addig élhessen a »szellem tiszta gyönyöreinek«, míg kedve tartja.

XXVII.

Francois gróf félbeszakította beszédét s atyjára pillantott, aki még mindig oly mozdulatlanul hevert, mint valami hulla, a különös nyugvószéken, amely félig karosszék, s féligmeddig pamlag volt. S látott talán ezen a teljesen merev arcon valami jelet, amelyet én nem vettem észre? Elég az hozzá, hogy a gróf hozzám fordult és így szólt:

— Uram, a műtét perce közeleg. Kérem vegyen még egyszer mindent fontolóra s vizsgálja meg alaposan önmagát, hogy nincs-e valami, ami különösen a

szívén fekszik s amit kívánságához képest még teljesíthetnénk. Nagyon jól tudja, hogy elhatározott szándékunk önnek tökéletesen kedvébe járni. S igen szeretnénk, ha ön is segítségünkre lenne, hogy e célból minden eszközt megragadhassunk.

Már épen tagadólag akartam inteni a fejemmel, mikor hirtelen egy gondolat villant agyamba s egész belsőmet izgalomba hozta. Mégis mozdulatlanul ültem széken, merev szemekkel, felemelt kézzel.

— Beszéljen, uram! — sürgetett a gróf.

Nem válaszoltam tüstént. Gondolkodtam és alaposan meghánytam-vetettem magamban mindent. De azután szilárd elhatározással, mind a hármukat szemmel tartva, határozott hangon így szóltam:

— Uraim, kérnék önöktől egy szivességet és remélem, hogy nem látnak lehetetlent a kívánságom teljesítésében. Olyan fontos ez nekem, hogy viszonzásul kész vagyok önöknek, mindenben, amihez most kezdeni akarnak, minden tőlem telhető erővel segítségükre lenni, azonkívül, hogy teljes beleegyezésemet adom a dologba. Előbb jóvoltukból pár pillanatra viszontláthattam Madeleine asszonyt; de akkor mély álomban vagy hipnózisban volt. Az a kívánságom, hogy még egyszer láthassam ezt a hölgyet — még egyszer, utoljára —, de azt szeretném, ha ébren láthatnám, öntudatának és erőinek teljes birtokában, azt szeretném, ha beszélhetnék vele, ő pedig válaszolhatna nekem, bucsut szeretnék tőle venni, együtt szeretnék vele tölteni egy órát, teljesen egyedül. — Igen, egy órát —, egy órát csupán. Aztán tüstént az önöké vagyok. Rendelkezésükre állok. Rabszolgájuk leszek, tehetetlen eszköz a kezükben, ahogy akarják, ameddig akarják.

Elhallgattam s összefontam a mellemen a karomat.

Sem a gróf, sem a vicomte nem válaszolt azonnal. Haboztak és észrevettem, hogy kérdő tekintetet vetettek egymásra. Azután, amint már máskor is megtették, mind a ketten egyszerre az öreg marquis felé fordultak és némán tanácsot kértek tőle. Ezuttal sem vettem észre semmit a rebbenéstelen arcon, amelynek hunyt pillái elrejtették a tekintetet. De Francois grófnak bizonyára észre kellett vennie valamit, mert tüstént és a leghatározottabban így szólt hozzám:

— Jól van uram. A kívánsága szerint fog minden történni.

Leirhatatlan felindulás remegtetett meg. A gróf nagy figyelemmel vizsgálta atyja arcát, hogy onnan olvassa le a döntést, amelyet közölt velem.

— Uram, — ismételte —, teljesítjük a kívánságát. Lesz szerencsénk önt mindjárt Madeleine asszonyhoz vezetni, akivel aztán egyedül hagyjuk. A hölgy abban a pillanatban fölébred s önnek lesz ideje vele zavartalanul beszélgetni s elmondhat neki akadálytalanul mindent, amit csak akar, mert tudja meg, hogy Madeleine asszony teljesen öntudatában és ébren lesz az ön társaságában, megismeri önt és örülni fog jelenlétének, de szemei előtt mégis ott lesz az a láthatatlan kendő, amelyet mi kötöttünk eléje s ezért egyáltalában nem fogja azt tudni, hol van s egy csöppet sem fog megütődni azon, hogy egy soha nem látott szobában találkozik önnel, hanem jóhiszeműen a sajátjának vagy az önének tartja majd azt, — egyszóval nem fog semmit sem tudni arról, amit az Élő Emberek érdekében tudnia tilos. S még ha ön arra fordítaná is minden idejét és fáradságát, hogy őt kikökkentse ebből a boldog-tudatlanságból, figyelmeztet-

nem kell, hogy ez semmiképen sem sikerülne. Mert, amint a hatvanadik perc lejár, Madeleine asszony tüstént újból álomba merül és egy csapásra megsemmisül e találkozásnak minden emléke benne s úgy kitörlődik mindez a gondolatából, mintha soha ott sem lett volna. Uram, ha úgy tetszik, most már kövessen bennünket.

Már ki is nyitotta az ajtót s ép úgy, mint előbb fiától követve keresztülment az előszobán. Én mögötte lépkedtem. Ugy éreztem, hogy a lépteim ingadoznak.

A rosszul záruló ajtó alól még egyre áradt kifelé langy hullámokban a kedvesem parfümjé. Mikor magamba szívtam ezt az illatot, azt hittem, összeroskadok...

— Uram, — mondotta halkán Francois gróf —, tekintse magát egy órára e ház urának.

XXVIII.

Madeleine még mindig aludt, egyre lenyügzővé tartotta az a szörnyű álom, amely bizonyára sokkal közelebb volt már a halálhoz, mint az élethez. És beesett szemei körül, sápadt ajkain, hamuszürke arcán s jéghideg testének bármely részén hasztalanul kerestem az ereken talán még keringő vérnek egy parányi, a szövetek mélyéről előszüremló pirját.

Végtelennek tetsző perc telt el. Az ágy fölé hajoltam, de nem mertem még egy ujjal sem érinteni sem a vánkosokat, sem a takarót; végre észrevettem, mint kezd emelkedni besüppedt melle, a lélekzés halk zsongását hallottam, majd mély lélekzetvétél következett s

egyidejűleg halványan, de mégis észrevehetőleg felhajnallott a várva várt pír is a két orcán.

És most gyorsan és bámulatosan következett be a feltámadás. Lassankint kipirult az egész arc. A szív hevesebben kezdett dobogni és a gyönyörű mellek, amelyek nekem oly drágák és feledhetetlenek voltak, szabályos ütemben emelgették a finom vászon lepelt, mely őket betakarta. A szám, amely fölébehajolt, hogy az ébredés első pillanatában csókokkal halmozza el a még zárt pillákat, érezte az arcon, a homlokon, az ajkakon egyszerre szétáramló, éltető meleg sugárzását. Édes mosolyban hasadtak fel, a félig már nyílt ajkak. És én nem tudtam többé a csókom visszatartani. S Madeleine öléseim közt ébredt életre.

Uristen hány század is omlott össze, hány század is zugott el e csók óta?

Madeleine így szólt hozzám:

— Oh, hát elaludtam, és te felöltöztél csunya. — A nyakam köré fonta puha karjait és én éreztem, mint nyújtózkodik könnyű — nagyon is könnyű teste jóleső érzéssel a takarók alatt...

Azután így szólt:

— Drágám, drágám, drágám! ah olyan nagyon fáradt vagyok. Nekem már végem van. Ugy érzem, mintha soha sem tudnék többé fölkelni, járni, hazamenni, soha, soha, soha többé. Végem van... Szegény kis semmi vagyok... Maga egészen összetörte a babáját, uracskám.

Elhallgatott, mert az utolsó szavát már a csókom szakitotta félbe.

Igy a vánkások közé simulva bronzos-csillámu hájának hullámaiban fürödve, mint valami aranypatakban, fehér karjait nyakam köré fonva feküdt előttem és nevetett, merész volt és gyöngéd, mint mindig s oly végtelen imádattal néztem rá most is, mint annyiszor, ott-hon, meghittén, a szobánkban, az ágyunkon. Nevetett és én egész szorosan rádültem, úgy, hogy térdeim a csipőit érintették s a két kezem két gömbölyű mezitelen vállaira tapadt s tekintetem egészen elmerült két szemének kristályos vizü taván... és megfeledkeztem mindenről... igen, mindenről megfeledkeztem.

Egyszerre aztán csak elérkezett a vége rövid együtt-létünknek, ennek a gyönyörű találkának, ennek »az örült szép kettősnek«. — Madeleine így mondta. Hogy csüngtem a száján egész szívemmel-lelkemmel, mikor beszélt. Igen, úgy volt, amint ő mondta, már nem is voltunk benne bizonyosak, hogy két karunk van-e és két lábunk s csak egy fejünk, és abban sem, hogy a helyén van-e még minden tagunk. Igen, egész olyan volt, mint valami téboly, helyről, időről s kivétel nélkül mindenről, de mindenről megfeledkezni... gyönyörű, isteni szép örület...

Egyszerre csak felemelkedett Madeleine, oly hirtelen mozdulattal, hogy belesápadt és nyugtalanul hordozta körül a tekintetét. És én remegve vártam, hogy észre találja venni, mily puszták a falak és hogy vasrács van az ablakon, s hogy mindössze egy nádszék van a szobában, — remegtem, hogy megdöbben, hogy elrémül, remegtem, hogy a drága bizalmas nevetés megfagy az

ajkán. De nem, a láthatatlan kötés szilárdan ott maradt, szorosan állott az áldozat szemén. És a szegény vakult szemek nem találtak semmi föltűnőt ezen a börtön-szobán.

Madeleine mindössze ennyit kérdezett:

— Ugy-e még nincs hét óra, drágám?

És én nevetve válaszoltam:

— Már hogy volna, kis bolondom.

Boldogan rázta meg a fürtjeit, amelyek úgy csillogtak, mint a napsugár és resten dőlt ismét az ágyra vissza, amely alig érezte meg ezt a pehelynyi terhet.

— Oh, még lustálkodom egy kissé. Nem nagy baj, ha elkésem kissé az ebédről. Szerelmem, ha tudnád, hogy mennyire fáradt, milyen nagyon fáradt a te kis babád.

Nem mozdult többé, hanem boldogan engedte át magát csókjaimnak, amelyek alig merték szegény, meggyötört testét érinteni.

Nem, nem mondok meg neki semmit. Vigyázni fogok, hogy valamikép el ne szóljam magam. Madeleine nem sejtett semmit és határtalan boldogság volt számára ez a mitsem sejtés. Nem fogom széttépni ezt a boldogságot. Mi célból is tenném, mire volna az jó, — az én kétségbeesésem, az én rémületem, halálos romlásom, maradjon csak egyedül az én terhem. Ő nem fog megtudni semmit. Én magam voltam az elátkozott egyedül fogom viselni sorsomat.

A kedvesem szabadon, sértetlenül, minden gondtól menten fog az életbe visszatérni. Én itt maradok és észrevétlenül elsüllyedek a semmibe.

De hallgatásom jutalmául az enyém volt csorbitatlanul, tisztán, egy lehelletnyi árny nélkül ennek az utolsó szerelmi-együttesnek szivettépő gyönyörűsége.

Mikor kissé jobban magához tért, csevegni kezdett. És olyan volt, mintha ez a könnyed csevegés a szabadság halavány fényét csillantotta volna meg a sötét börtön éjszakájában.

— Képzeld csak, — mondotta —, a mult kedden a szabónőmnél...

Azután:

— Már hogyan ismernéd. Hát Mária Terézia, az a kigyó, aki a multkor a tengerészbálon a szememláltára udvarolt neked...

Azután még:

— Legközelebb, ha kettesben lovagolunk...

Én a két kezét simogattam, a dus haját, lángoló bőrét. Szinte áhitattal érintettem ezt az eleven valóságot, amelyben itt előttem megtestesült.

És arra gondoltam, hogy én valójában olyan vagyok, mint valami halott, aki sirverme mélyén beszélgetni és nevetni hallja maga fölött az élőket.

Igen, mint valami halott...

És néztem hosszan a szelid tengerzöld szemeket, néztem a szép, csevegő száját és valami kétségbeesetten sikoltotta bennem:

— Te vagy az, aki engem megölsz. Az utamba kerülték és én követtelek s te vezettél engem csaknem kézen fogva a sirboltom nyitott kapujáig. Te voltál számomra a veszedelmes lidércfény, amely elvakítja a vándort, tévuttra csalja és a mélységbe rántja. Én lezuhanтам. Ezzel vége. — De most, hogy nem látod, hogy nem érzed meg gyötrelmemet, vergődésemet? —

miért nevetsz? Hát nem olvasod ki a szivemből, hogy el fogok tűnni, s hogy nem látsz soha, soha többé. Pedig a szivembe van írva. Igen, minden bele van írva; a szerelmem, kárhozatom, halálom. Ha nem tudod kiolvasni, akkor nem ismered ezt az írást, és ha ezt az írást nem ismered, akkor nem is szeretsz. Én hűséges szeretőm, én elveszett bálványom. Te nem szeretsz engem, nagyon jól látom. De hát mit is jelent ez. Ha nem szeretsz, nem fogsz nagyon bántódni az elvesztésem miatt. Hamarább megvigasztalódsz. Ifjuságod könnyűvé teszi a feledést, könnyen kezdesz újra mindent s építesz majd új templomot szerelmednek. Jobb ez így. Ez így sokkal jobb. Én szeretlek téged és megmentelek. Én szeretlek.

És hangosan mondtam most, mintha ezzel az egyetlen szóval akarnék felelni mindarra, amit beszélt:

— Szeretlek.

Elhallgatott. Tágranyilt szájjal nézett rám. Azután kacagásban tört ki:

— Szeretsz? Szeretsz! No nézd csak... Hát remélem is, uracskám.

Hizelgően és csufondárosan vont a ajkára az ajkamat. És ezt a hosszan, hosszan tartó csókunkat a legbensőbb zsigereimben is éreztem.

Mikor csaknem szédülés fogott már el, lassan visszasüppedt a vánkosai közé. És a szempillái egyszerre pislogni kezdtek.

— Oh, — mondotta —, milyen fáradt vagyok még mindig. Drágám! Nincs talán még hét óra... mond?... Még nincs... hét...

Hunyt szempillákkal hanyatlott hátra.
Az ajtó ismét kinyilott.

XXIX.

— Igen nagy örömömre szolgál, — mondotta Gaspar d marquis —, hogy engedélyezhettem önnek ezt az órát, amely remélhetőleg meg is felelt várakozásának.

Ott állott most a nagyterem közepén, ahova ismét visszatértünk.

Ugy tetszett nekem, mintha megnőtt volna, a tartása egyenes volt, s a tekintete parancsolóbb. Körül a falakon a gyertyák kialudtak, csupán a két állólámpa égett a kandalló két oldalán. Francois gróf épen azzal foglalatoskodott, hogy a lámpákat lecsavarja.

— Uram, — kezdte most a marquis —, sziveskedjék helyet foglalni, hogy hozzá foghassunk feladatunk még hátralévő részéhez.

Azon az öblös karosszéken mutatott nekem helyet, amelyben az imént ő maga pihent.

Nem akartam semmi vonakodást tanusítani. Határozott léptekkel mentem végig a termen és leültem.

— Antoine, — szólította fiát a gróf.

A két nyugvósék közül abba ültem be, amely közelebb volt a nagy lencséhez. Magam előtt ott láttam a másik széket, amely tiz-tizenkét lépésnyire állott velem szemben. Ez a szék üres volt. A testem, amelyhez a székhátának mély öble, a karok és a fejtámla tökéletesen hozzá illettek, a legkényelmesebben pihent itt a legcsekélyebb fáradtság vagy megerőltetés nélkül. Mégis nyugtalanul emelkedtem fel Antoine vicomte egy mozdu-

latára. A vicomte atyja szolítására közelebb lépett hozzám, kezében egy olyan forma, de szemelláthatóan sokkal nagyobb fényszóró lámpával, amilyennel megelőzően, a hegyi ösvényeken világított nekem.

— Vigyázzon uram, — mondotta, mikor észrevette, hogy feléje fordítom a fejem —, vakító a fénye.

Azután levette a fényszórót. Rendkívül éles fény ömlött el rajtam tetőtől-talpig, ami annál élénkebben hatott, mert különben a szoba csaknem teljesen sötét volt. Először behunytam a szemem is, de azután ismét felnyitottam s elfordítottam tekintetemet a rám tűző sugarakról és átnéztem fölöttük a homályos terembe az áttetsző lencse irányában, a velem szemben levő másik nyugvószékre.

És egyszerre önkéntelenül is összerezzenem; a még előbb teljesen üres nyugvószéken most valaki volt, — vagy inkább valami —, egy ülő férfi sugárzó árnya, — igen, a tulajdon árnyam. Erről tüstént meg is győződtem aként, hogy felemeltem az egyik karomat, az árny hűségesen utánozta mozdulatomat. És most rájöttem, hogy az előbbi föltevésem helyes volt: a nyugvószékek egyike épen azon a helyen állt, ahol a lencse fénytörési törvényei szerint a másik tükör képének kellett képződnie. Mihelyt tehát az elsötétített teremben erős fény hullt rám, ennek a tükörképnek valóban meg kellett jelennie. Semmi sem lehetett ennél természetesebb és szigorubban tudományos alapon álló. És én bosszankodtam előbbi, teljesen nevetséges izgalmam miatt. A következő percben a vicomte eltakarta a lámpát és a sugárzó tükörkép eltűnt. Csak ekkor kezdtem eltűnődni egy megmagyarázhatatlan észleletem fölött, amely kezdetben fel sem tűnt nekem. Egy közönséges lencse ál-

tal visszatükrözött képnek, amilyen tükörképet ép az imént láttam, fordítva kellett volna megjelennie; ami eredetileg felül volt, annak alul, fejjel lefelé és lábbal fölfelé. Én azonban természetes helyzetében láttam a képet. Olyan jelenség volt ez, amelyet sem abban a pillanatban, sem később, soha nem tudtam magamnak megmagyarázni.

Közben a marquis átható hangon kérdezte:

— Elég éles a kép?

És a vicomte érces, mély hangon válaszolt:

— Igen, éles, uram!

Fejemet ismét a támlának dütöttem, amely félig eltakarta azt s oly szilárdan tartotta, hogy ájulásba eshettem volna s még csak meg sem rebbent volna a fejem. Ez által a látási síkom kissé összezsugorodott. Már nem láttam mást csak Francois grófot, aki egyre lámpáival volt elfoglalva s annyira lecsavarta a lámpákat, hogy nem látszott már egyéb bennük, mint valami kékes pislákolás.

A marquisnak még egy kérdezni valója akadt s ezuttal a kérdés nekem szólt:

— Uram! jó ülése esik önnek, nem érez semmi kényelmetlenséget? Mert ez fontos körülmény, merem állítani.

Megpróbáltam, hogy elég rugalmasak-e a rugók s a párnák s röviden csak ennyit feleltem:

— Jól ülök.

Válasz közben megérintettem a nyugvószék huza-tát. Nem volt sem szaten, sem bársony, hanem valami igen sűrű szövésű selyemanyag, amely igen rossz vezető lehetett. Azt is megfigyeltem, hogy a karosszék négy lába vastag üvegből készült.

Mikor felpillantottam, láttam, hogy Gaspard marquis ott áll előttem.

— Uram, — mondotta a legszivesebb modorban és a legnyájasabb hangon —, pár perc mulva reggel lesz. Nem késlekedhetünk tovább. Nem lesz tehát ellenvetése, ha hozzáfogunk a műtéthez.

Az indulat utoljára szorította össze a torkom. Egyetlen gyors fejbólintással jeleztem, hogy nincs semmi ellenvetésem.

— Ime, minden a legjobban megy, — mondotta a marquis. — Igazán ki sem tudom mondani, mennyire le vagyok önnek kötelezve, uram.

Különös megindultsággal nézett rám. Majd némi habozás után így kezdte:

— Uram, azt szeretném, ha soha egy pillanatra sem támadna önnek az a gondolata, hogy a mai napon embertelen lényekkel volt dolga.

Tágranyilt szemekkel hallgattam. A marquis folytatta.

A műtét, amellyel most önön teszek első ízben kísérletet, egész őszintén figyelmeztetem erre, nem egészen veszélytelen. És nem is egészen rajtam áll, hogy ezt a veszedelmet elkerüljük. Az azonban bizonyos hogy a legcsekélyebb fájdalmat sem fogja okozni önnek. Hogy a kedvező esélyeket gyarapítsuk, egyelőre nem fogom önt elaltatni, bár így a dolog nagyobb megerőltetésembe kerül, sőt fizikai fájdalmaim is lesznek. De miután az ön izom- és idegereje csorbitatlan marad mindaddig, míg ébren van, természetes, hogy könnyebben fogja elviselni testszövetei egyrészének elvesztését, mert erről van most szó.

Azután félre hajtotta a fejét s homlokát három ujjára támasztva, megváltoztatott hangon mondotta:

— Azon gondolkodom... — S mintha magában latolgatná a kérdést, megismételte:

— Azon gondolkodom, uram, hogy bizonyára vannak önnél nevével ellátott papirok... természetesen a régi nevére gondolok, sőt talán van névjegytárcája is. Nem tenné meg nekünk azt a kivételes szivességet, hogy átadná nekünk mindezt, ami csak hátráltathatná tervünk sikerét.

Szóltalanul kigomboltam kabátom két gombját és átkutattam belső zsebeimét s kivettem onnét kis marokbőrtárcámát, amelyben személyazonossági-lapom, néhány névjegy s két-három boríték volt, azután a tűzérezredes levelét, amely egészen eltörlődött a zsebemben. És mindezt átadtam a marquisnak.

— Köszönöm, uram, — mondotta Gaspard marquis.

Keskeny szája körül mélyebb lett a ránc barázdája és ünnepélyes hangon mondotta:

— Uram, így minden rendben volna s most nincs más hátra, mint megkérném önt, hogy miután nem alattatom el, igyekezzék magát amennyire lehet holtak tetteit, azaz hagyja el magát amennyire csak lehet s feledkezzék meg teljesen a testéről, tagjairól, akaratáról és szellemi képességeiről is. Tegyen úgy, mintha aludnék. Meg fogja látni, hogyha erre kérem, ez mindkettőnk érdekében történik.

Egy szemhunyorítással adtam tudtára, hogy úgy lesz.

Ünnepélyesen meghajolt előttem:

— Most már minden rendben van, — tette hozzá.
 — Isten vele, uram!

XXX.

A marquis eltűnt.

De egy pillanat múlva már éreztem magam mögött a jelenlétét. Egész határozottan éreztem, hogy ott áll és engem néz. Tekintete egyenesen a nyakszirtemre és a vállaimra szegeződött, és egyszerre újra olyan ütést és olyan nyomást éreztem, mint amilyen már előbb is rám csapott; először, mikor Antoine vicomtetal a pusztaságban találkoztam, másodszor, midőn Francois gróf fogadott az Élő Emberek házában.

Igen, hasonló volt ez is amazokhoz, de sokkal súlyosabb és sokkal erősebb. Valóságos villamos ütések hullottak rám, mégpedig olyan erővel, hogy szinte belekábultam. Egyszerre minden kavarni kezdett a fejemben. Olyan volt nekem, mintha nagy arany csillámu lencse, a nyugvószék, szemben az almárium, az álló óra és a freskók a falakon vadtáncban kavarnának egymás hegyén-hátán s ennek az örült kavarnásnak én voltam ingadozó, remegő középpontja, közel minden percben ahoz, hogy lezuhanok. A fejemet erősen tartó támla ellenére is úgy éreztem, hogy valami ellenállhatatlan rendülés kirántja lábaim alól a talajt, a kezeim görcsösen kapaszkodtak meg a karfákban. A szék folytonos váltakozásban, majd feneketlen mélységekre zuhant alá, majd, mint a léggömb, mérhetetlen magasságokba lebbent fel, időről-időre rettentően ingadozott, oly erősen oldalra dőlt, hogy állandóan attól féltem,

tüstént egészen fölborul. Magam alatt feneketlen űrt éreztem s szinte csodálkoztam azon, hogy nem zuhanok le.

Ez az állapot rémületes volt, de rövid ideig tartott. Csakhamar rám hulló dermedtség váltotta föl a szédülésemet s végül tökéletesen elnyomta. És már nem éreztem mást, csak végtelen fáradtságot, amilyent azelőtt még soha nem éreztem. A fejemet, amelyet az előbb szenvedett szörnyű rázkodtatások következtében csaknem üresnek éreztem, mintha csak az agyvelőm egy része kipergett volna belőle, élettelenül pihent a széktámláján és a szememet csak nagy fáradtsággal tudtam mozditani, midőn az órára akartam nézni, hogy lássam, mennyi idő is lehet már. Az órát azonban nem sikerült leolvasnom, oly merevek voltak a szemgolyóim s oly zavaros a látásom.

Azután halk zsibongás kezdődött az ujjaimban s innen áterjedt a kezemre és lábamra, majd végig fel a karjaimba és le a combjaimba is. Azt hittem görcsöt kapok, mert az kezdődik így. De a görcs elmaradt. Most egyszerre fájni kezdtem s már alig-alig tudom a percről-percre zürzavarosabb benyomásokat egymástól megkülönböztetni. Csak azt tudom, hogy úgy rémlett nekem, mintha a testem lassankint feloldodnék s egészen megtelnék vérnél higabb folyadékkal, amelyben az izomszálaikról levált érzékeim szabadon uszkálnak.

Azt hittem, tüstént meghalok...

Jobb volna, ha nem is írnam tovább...

Az irónomat már jó ideje letettem. A fekete szélű füzet egy kölapon hever. Én huzódózva magam körül tekintgetek.

A déli nap bearanyozza a sötét ciprusok csucsait. A téli szél alig rezzenti merev galyaikat. Az egész, haragos kék égbolton egyetlen felhőt sem látok. És a metsző hideg ellenére is, amely a velőt is megfagyasztja vén csontjaimban, szinte utolsó örömöm elmerülni ennek a tündöklő napnak bűbájában.

Igazán jobb volna tovább nem írni.

Mire jó ez az egész. Hisz nagyon jól tudom, hogy nem fognak nekem hinni. Magam is kétségeskedem mesebe illő és lehetetlen emlékeimmal szemben. Ha nem volnék itt, ha nem olvasnám a siremlékre dőlve ezeket a kitörülhetetlenül bevésett szavakat, ha nem érintenék reszketeg ujjaim fehér szakállam, — magam sem hinném az egészet. És azt gondolnám, hogy álmodtam vagy őrült vagyok. De a valóság eleven tanum.

A valóság eleven tanum. Nincs jogom hallgatni, kell, hogy írjak tovább is. Kell, hogy folytassam minden férfi és nő nyugalma, békéje, biztonsága érdekében, mindazok javára, akik valaha testvéreim voltak.

És ti, akik egykor olvasni fogjátok végrendeletemet, — az Isten szerelmére! ne kételkedjetelek. Értsetek meg. Higgyetek.

Igen, azt hittem, tüstént meghalok.

A furcsa zsibongás egyedüli érzésem, amelyről még számot tudtam magamnak adni, most már tetőtől-talpig átjárta az egész testemet. Most már azonban nem tűnt fel ez az állapot valami készülődő görcs előjelének. Sokkal határozottabb és lenyűgözőbb volt. És én Madeleine-re gondoltam, a reggeli lovaglásainkra, a pihenőinkre az erdőben, a tisztás szélén, s játszani kedvtelésére, me-

lyet annyira szeretett; befurni karjait mélyen a lágy fővénybe, százszor is összehasonlitgatni, hogy a finom bőre lágyabb, kellemesebb tapintatu-e vagy a finom homok. Félig szétnyitott ujjai között folytonos halk zsongással iramlott ki a megszámlálhatatlan, sok apró homokszem. Egészen hasonló zsongást hallottam most, de nemcsak az ujjaim között, hanem az egész testemben, a bőröm alatt. Mintha láthatatlan homokszemek zsi-bongtak volna bennem zsongón, az ereimben, az idegeimben s folytonos egyenletes áramlásban peregetek volna a szivemből és belső szerveimből föl a kezeim és lábaim felé. Az egyes ízületeknél, a csuklóímnál és a bokáímnál meggyorsította a sajátságos áramlás, futását. S hasonlóképp az ujjaimban is. Sőt... még azon túl is — még azon túl is... nem tudtam merre és hova. Az ujjaim nyirkosak és jéghidegek voltak, mint azok a likacsos agyagkorsók, amelyek cseppenként bocsátják át tartalmukat s közben az erős párolgás következtében egészen lehűlnek.

És közben a nyakszirtemen és a vállaim között egyre éreztem a dühös ütések, melyeket megszakítás nélkül mért rám az a mindenható tekintet.

Mindjobban elgyöngültem. Már kevéssel előbb is eredménytelenül próbáltam az órára pillantani. Most már a szempilláimra is ólmos bénultság ült. Nem voltam képes a szememet sem behunyni, sem megmozdítani s nem láttam mást, mint a közvetlenül előttem levő áttetsző lencsét, — melynek fémes reflexei sejtelmesen csillogtak, a nyugvószéket, amelyben kevéssel előbb a saját képmásomat megpillantottam — s a fal-

festménynek egy darabját — de mindezt zürzavarosan és elmosódón.

És pillanatról-pillanatra érezni véltem, mint illan el az élet nesztelenül legyöngült testemből.

Egyszerre valami rendkívüli dolog történt; mely valósággal megbabonázott, úgy, hogy szinte magamon kívül, összeszedve végső erőimet, megtudtam rebbenteni szempilláimat s tágranyitottam a szemem.

A nyugvószékekben, amelyben előbb a tükörképeimet megpillantottam, most egész tisztán és világosan, úgy, hogy semmi kétség hozzá nem férhetett s egyáltalában szó sem lehetett érzéksalódásról, megdönthetetlen és döbbenetes bizonyossággal egy másik képet láttam. Ez az új kép is sugárzott, de egészen más fénnel, — valami lebegő, foszforeszkáló árny vette körül, mely a semmiből szövődött.

XXXI.

Árny, mely a semmiből szövődött...

Kezdetben alig hogy valami volt, még ugyszólván árnynak sem lehetett nevezni. Átlátszó volt, mint a kristály s a nyugvószékek még minden egyes része, a támla, a fejtartó s a karok körvonalai mind átszüremlettek rajta. És még egészen alaktalan és szintelen volt... egyszerű tejfehér csillámlás, meghatározhatatlan imbolygó valami, hasonló a geislercsövek sejtelmes Fluoreszkálásához.

De mégis valóság volt, sokkal kézzelfoghatóbban létező volt, mint előbbi tükörképem, amelyet a lencse

fénytorése vetített a nyugvószékre. Anyagi, testi léttel birt és sullyal... kitaláltam, éreztem, tudtam... talán élt is...

Igen, élt, mert ennek a fénylő valaminek szövetében, az átlagában látni kezdtem — igen, láttam, egész határozottan megkülönböztettem az ereknek és idegeknek fénylő hálózatát, s ez a hálózat még fényesebb volt, mint magának az egész lénynek fénylő szövete és azt is láttam, hogy ezekben az erekben és idegszálakban ütemes lüktetéssel valami foszforeszkáló folyadék keringett, mely egy középpontból, a szívből, buzgott elő.

Láttam, — de maga a látás nem jelentett sokat, éreztem, tudtam, biztos, csalatkozhatatlan tudással. Tudom, hogy ez az árny él, él, akárcsak jó magam. És úgy éreztem annak a szívnek dobogását, annak a különös folyadéknak kerengését a foszforeszkáló erekben, mint ahogy éreztem a saját szívem dobogását s a tulajdon vérem keringését az ereimben. És kitaláltam, hogy nem a semmiből kelt ez a lény életre, hanem belőlem, igen, belőlem és hogy VALÓJÁBAN ÉN MAGAM VOLTAM AZ.

Halálos gyöngeségem és kinjaim közepette, végső vergődésemben, ebben a halálszerű merevségben, amelyben homályosuló öntudatom lassankint elmerült, csak ez az egyetlen bizonyosság éledt meg bennem világos magyarázataképp annak, amit az imént értésemre adtak, amiről az előbb burkolt szavakkal már beszéltek nekem.

Igen, ez a velem szemben ülő árny, ez a fényes és egyre kisebb mértékben áttetsző árnyalak én voltam.

És egyre gyöngébb és gyöngébb lettem. Megszün-

tera látni, azután hallani. Valami fekete és átláthatatlan fátyol teljesen beburkolt. És olyan volt, mintha meghaltam volna.

Később magamhoz tértem. Ugy hiszem, sokkal később. Tulajdonképen nem is tudom. De mikor újból eszméletre tértem, olyan volt nekem, mintha az egész előző életem egy örökkévalóságnyira volna tőlem, rég letűnt korok homályos mélyén.

Hideg kezek tapadtak a halántékomra. Homlokomon vizesborogatás hüvös csöppjei gyöngyöztek. Francois gróf állott előttem, aki azon fáradozott, hogy eszméletre térítsen.

Sóhaj szakadt fel a számról, felnyitottam a szemem s elbocsátottam a szék kárfáját, amelybe eddig görcsösen belekapaszkodtam az ujjaimmal... A gróf elbocsátotta a halántékom, letörölte a homlokomat és félre állott.

És ekkor láttam...

Láttam, hogy velem szemben a karosszéken egy másik ember ül.

Egy olyan ember, mint én, hasonló hozzám, a megszólalásig hasonló.

Én magam voltam. Bámultam és lassankint nem tudom, hogy egy másik ember ül-e ott s hogy én vagyok-e az a másik vagy hogy melyik vagyok hát én kettőnk közül. Azt sem tudtam, hogy két különböző ember volt-e itt vagy ugyanaz az egy ember két személyben. Nagy kinosan felemeltem a karomat. S ez

csak azért sikerült nekem, mert a karom most oly könnyű volt, mintha aranyfüstből lett volna, s azért emeltem fel a karom, hogy lássam kényszerül-e e mozdulat következtében az a második lény, második énem szintén hasonló módon felemelni a karját. De úgy tapasztaltam, hogy mozdulatomra a másik mozdulatlan maradt. Tehát ketten voltunk. Két különböző ember. Két különböző lény.

Két lény volt ott. És még sem fért semmi kétség hozzá, hogy mindkettő ugyanannak az egynek két fele.

Igen, ugyanannak az egynek... Az egész megritkult, elsulytalanodott testem a legsovárabb vággyal sikoltott azután a másik belőlem kitépett, belőlem kiemelt test után.

Egy másik ember volt ott... Igen, ember és nem üres vízió vagy árny. Szó sem volt a jelenések szokásos kellékeiről, fehérlepedőről, hosszan leomló, lobogó palástról. Rendes öltözék volt a másikon is, ugyanaz a ruha, mint rajtam. Körülnéztem magamon a ruhát, a csaknem egészen új öltözet most ócska, viseltes, szinte szálára kikopott volt... megviselt, mint magam.

De hát mire jó ez, mire való mindez, mikor tudom, jól tudom, hogy ti, akik olvassátok, nem hisztek majd nekem. Gondoljátok meg, hogy nem vagyok zavart elméjű. Hát lehetséges volna, hogy egy őrült így beszéljen, emlékezhetne egy őrült így, elemezhetné, meghatározhatná így a dolgokat? ugy-e, nem? És gondoljátok meg azt is, hogy nem sok időm van már hátra.

Két nyomós ok is arra, hogy csak az igazat mondjam, két ok is arra, hogy ne kételkedjék senki igazmondásomban.

És mégis mire való az egész?... tudom, nagyon jól tudom.

XXXII.

A másik férfi most felkelt a nyugvószékből és az ajtó felé lépkedett.

Ráismertem; ezek az én lépteim voltak. Mikor a Másik fölemelkedett én is olyan megerőltetést éreztem a térdhajlásomban és a hátamban, mintha magam keltem volna fel a székről. S hasonlóképen munkát végeztek minden lépésénél az én lábizmaim is.

Az előszoba ajtajában mereven megállt, keze a kilincset fogta.

S most egyszerre Gaspard marquis hangját hallottam, — de alig ismertem meg ezt a hangot, annyira érctelen és megtört volt, inkább csak suttogásnak lehetett volna nevezni, mint hangnak.

— A papirokat! — mormolta.

Antoine vicomte magas alakja most odafurakodott közém és a másik közé. És én láttam, magam sem tudom mikép, hogy a vicomte becsusztatta a zsebébe a névjegytárcámat és az ezredes levelét...

— Meg van, — szólt a vicomte.

A férfi ajtót nyitott és kiment.

És mikor már kinn volt is az előszobában, mikor már az ajtó választotta is el tőlem, én még egyre láttam. Nem épen szó szerint az ajtón és falon keresztül, nem is a szemeimmal, hanem valami egészen más titokzatos látással, amely követte a másikat, el nem hagyta egy percre sem, mintahogy a saját szemeim nem hagynak el engem soha. S ez a látásom tisztább, élesebb volt a tulajdon szemeimnél.

És mikor a másik kilépett az előszobából s a kertben járt, az összefonódó galyu fák alatt, még egyre láttam.

Azután még egy ízben, még egyszer utoljára megcsendült a Gaspard marquis furcsa fejhangja. És én úgy éreztem, hogy összeszedte minden régi, már majdnem holt csengését, hogy egy utolsó ünnepélyes nyilatkozatot tegyen.

Hallgattam:

— Uram! azt az embert, akit ön látott, azt az embert, aki innét kiment — erre tanum lehet — én alkottam, — én teremtettem, ahogy az Isten engem teremtet. — És miután én alkottam, jogom van megsemmisíteni is, — mintahogy az Istennek is joga van megsemmisíteni engem, engem is, — ha tud.

A hang elnémult.

XXXIII.

Én pedig egyre láttam a másomat...

Gyors léptekkel távolodott. Bámulatos könnyedséggel, szinte siklott keresztül a vad bozót közt. És én

Madeleinere emlékeztem, aki hat órával ezelőtt hasonló módon surrant el előttem, hat órával ezelőtt... Vajjon hat óra volt-e vagy hat század?...

Keleten már pirkadt a reggel. De a sziklafal alatt terpeszkedő táj még mély árnyban pihent. Mégis tisztán láttam. A legfeketébb éjszakában is tisztán láttam volna. Oly tisztán láttam a másom, mintha csak hozzá értem volna. Ezek a természetfölötti és rendkívül fürge szemek, amelyekkel lépésről-lépésre követtem, amelyek valósággal hozzá voltak láncolva a Másik testéhez, kétségkívül azért, mert az ő teste az én testem is volt... ezek a csatlakozhatatlan szemek olyanok voltak, mint az ujjak. Inkább tapintottam velük, mint láttam.

A Másik csak ment tovább sietős léptekkel. Most ráismertem körülte azokra a hatalmas, meredeken feltornyosuló sziklakoloncokra, amelyeknek csaknem mértani szabályosságú idomai kopaszon, síváron ütötték fel fejüket a talajt borító tüskés bozót közül s amelyeket nem régiben úgy megcsodáltam. Ebben az utvesztőben sem habozott az én emberem egy pillanatig sem, hanem ment egyenesen az útján csálhatatlan bizonyossággal.

Most tüskék és indák szurását éreztem a lábamon, mintha csak én lettem volna és nem ő, akit a tövisek utközben megsértettek. És a fáradtságom is nőttön-nőtt, minél tovább vándorolt a másik, míg végre egész éles fájdalmat okozott a lábizmaimban és a térdhajlásomban.

A sziklás utvesztő elmaradt a másik mögött. Most ott haladt a zégzugos szakadékok és köves vízmosások között, amelyekre szintén ráismertem. Itt is jártam hat órával ezelőtt. Nem messze volt innét az a hely, ahol vezetőm fényszóró-lámpája a bizonytalan ösvényt megvilágította, elhárítva botjával a vadszeder-bokrok galyait,

amelyek most véresre szurták a vándor lábait, amit én csak úgy éreztem...

Fáradt voltam, olyan fáradt, hogy csaknem összeestem.

Egyszerre csak megállott a vándor.

A hajnali szürkület lassan-lassan bevilágította az egész égboltozatot. A földön a tárgyak körvonalai halkán világosodtak. Magas tüskés bozót takarta el a talaj hirtelen lejtését.

Ott állott a másik összefont karokkal s előrehajolt. Vele hajoltam én is.

Szakadék tátongott itt — az a szakadék, amelynek szélén az éjjel úgy visszádbbentem. Ráismertem erre is, mintahogy a meredek sziklalabirintrá, a zezugos szakadékok tömkelegére s a bogáncs- és szederbozótokra is ráismertem. Ráismertem a talajnak szinte merőleges lejtésére, ráismertem a fehérre surolt kavicsokra a zöld csillámu víz fenekén s vad borzadály fogott el, amelytől nem tudtam szabadulni.

A keleti látóhatáron a sápadt hajnali égen az első piros sáv, az első vérvörös sáv jelezte a hajnalt.

És egyszerre épen abban a pillanatban, mikor azon voltam, hogy minden erőmet összeszedjem a szédülés leküzdésére, izmaimnak hirtelen beállott ernyedtsége egy pillanat alatt kipenderített nyugvószékemből s szinte úgy hajított fel a levegőbe, mintahogy az ugródeszka rugója fellöki a tornászt. S bármily gyöngye, kimerült és halálra sápadt voltam is, izmaim feszültségének ez a váratlan elernyedése oly erővel lökött el, hogy a

nyugvószéktől körülbelül három lépésnyire zuhantam le a földre.

Előrenyújtott kézzel és fővel estem a földre és elájultam.

De előbb még láttam, mint zuhan le a Másik is fejjel a szakadékba, ahol szétzúzva, holtra válva terült el, a zöldes-vizben, a kerek kavicsokon.

XXXIV.

Hegy azután mi történt, többé nem tudom.

Tovább nem tudok semmit.

Most reggel van, esős reggel megint. A rostélyos ablakon át tompa világosság szűrődik a börtönszerű szobába. Az ágyon heverek. Mikor öntudatom lassan-lassan visszatér, hasztalan próbálok felkőnyökölni és kissé körülnézni. Nem bírok. Nagyon gyöngé vagyok.

De most egyszerre látok, egészen jól látok.

Csörgedező víz... zöldelő növényzet... moha... meredek, szinte gyertyaegyenes magas sziklafal... fehér-kavicsok, amelyeket rohanó sodru víz surol... s az éles kavicsok hegyében egy hulla, az én holttestem, én magam.

A víz átítatja ruhámat, elfödi a mellem és a vállamat, az arcomat mossza, behatol tágrameredt szemeimbe. De nem érzem a hideg nedvesség érintését, nem érzem a korbácsoló, viharos záport sem, amely a vízből kimeredő combjaimat paskolja, amint ott hever a hegyi patak keskeny padkáján. Nem érzek többé semmit. Halott vagyok. Akarom mondani, az a másik ember, aki valaha szintén magam voltam, aki magam va-

gyok, — halott. Látom, hogy nagy veres lyuk tátong a nyakszirtjén, hatalmas lyuk, amelyen egy szirtcsucs hatolt be s amelyen át elröppent az élet.

És nekem is, aki itt vagyok most ezen az ágyon, ebben a szobában, erősen sajog a nyakszirtem...

Tehetetlenül fekszem az ágyon. Néhány kísérletet tettem, hogy megmozduljak, nem sikerült. Nem megy semmi. A kitámasztott ablakon át, gyantás eső áztatta fák illata verődik be. Egyedül vagyok. Előbb még itt volt Francois gróf és Antoine vicomte is. Megvizsgáltak, megtapogatták az érverésem, a tagjaimat, a nyakszirtemet. De csakhamar visszavonultak. Így egyedül maradtam.

Mindaz, amit föntebb elbeszéltem, most már a múlté, elképzelhetetlenül messze múlté.

Nézem a félig elmerült holttestet. Megpróbálok visszaemlékezni... Lezuhantam... igen... kissé előrehajoltam, hogy a szakadék mélyére lássak... s egyszerre hatalmas ütés ért... egészen olyan, mint annak a lesújtó tekintetnek nyakszirtemre és vállamra csapó delejes ütése, mely még most is sajgó fájdalmat okozott nekem.

Nézem a holttestet... a magam holttestét.

Ez a hulla már rég temetetlenül hever, legyenek rezsegnék fölötte, körülötte zug a folyó, a folyó rohanó vize, amely mossza, tépi, felosztatja. Rég ott hever már ez a hulla. Sietnie kell a koporsósnak...

És én is, magam is, vén vagyok.

Az előtt is ily vén voltam már?.. Vagy megállott a nap az egész égen, s áll már rég ideje... évek óta?... Már nem tudom...

Ájult... ájult voltam. Erre emlékszem. Mikor a Másik lezuhant a sziklafalról, megütöttem kezeimet és fejemet a szoba padlóján... s kétségkívül a Halált nem látók cipeltek át ebbe a szobába... erre az ágyra. Talán a rohanó víz, az eső és a téli szél az oka, hogy ily gyorsan megöregedtem.

Megvénültem, megvénültem, szörnyen megvénültem és percről-percre jobban vénülök.

Megtapogatom az állam. Már kezd rajta kiütközni a szakáll s ez a szakáll egész ősz. Gyorsan nő, nagyon gyorsan. És mikor a kezemmel a halántékomat megsimitom, ráncokat érzek.

Már háromszor egymásután megnyílt az ajtó és a nyílásban a férfiak fürkésző arca jelent meg. Mind a három izben úgy tetettem magam, mintha aludnék, de félig hunyt pilláim alól kipislogtam. És nagyon jól láttam, hogy megdöbbentette őket a vénségem, az én hirtelen jött vénségem.

Hány óra most, hányadika van, melyik esztendőben járunk. Szürke szakállam már hófehér. Jól látom. Már hosszú és dus. Az oszlásnak indult hullák haja és szakállá nő ilyen erősen... A kezeim lesóványodtak, a bőr sápadt pergamentjén érzem a megvastagodott csontokat...

Olyan nekem, mintha nyugvóra térne a nap. Börtön-szobámban félhomály van. A rostélyos ablakon baljós sápadt világosság szítál be... És lenn a sebes sodru

viz, a zöldcsillámu hab, megbarnul a hulla körül, amely már a felismerhetetlenségig felpuffadt és oszlásnak indult...

Igen... már jön az éjszaka. A Halált nem látók ismét bejöttek. De csak az apa és a fia. A nagyapjuk eltűnt, nem lehet látni... Közel jöttek megint az ágyhoz és gondterhes arccal vizsgáltak engem. — Azután ismét szó nélkül távoztak. — A háromágu kandeláberben megint ég a három gyertya, olyan, mintha három lány táncolna a három lándzsahegyen. — Ott lenn a homály egyre sűrűbb s a barnás víz feketére válik...

Hahó! mi az?.. fáklyák a szobában?.. kiáltozás? Nem, nem, ott lenn. Mi jut eszembe? Ott történik mindez lenn a szakadéknál. A fáklyák hajladoznak, a szemek vizsgán kémlelnek köröskörül... Vörös és kék egyenruhákat látok... egy hordágyat pillantok meg... Jó, jó... értem már... ez miattam történik...

Kiáltások. Szitkok. Azután kemény hang harsan fel, mely a többinek csendet parancsol. Hallom, nagyon tisztán hallom:

— Látom már, mondom nektek. Ott hever lenn. Le kell érte mennünk.

— Vigyázat. Nagyon meredek.

— Nem kell félni. Értjük a módját. De már nem valami üde állapotban van az urficska. Az Isten nevére, az ur Isten nevére...

— Az ördögbe, ne ordítson már ugy.

— Már rá sem lehet ismerni őrmester ur. Már félig elrothadt.

— Mit, hogy már elrothadt... Hazugság... mit feleség itt összevissza, hiszen még huszonnégy órája sem lehet halott.

— Jó, jó! Hát hogy van-e már huszonnégy órája, azt nem tudom, de hogy már bűdös a húsa, az bizonyos. Valószínűleg azért, mert a vízben felázott... Bocsássanak lepedőt és köteleket. Majd összekötjük a négy sarkát. Nem ember e má, csak kocsonya. Leveseskanál kéne hozzá, hogy jól fölszedjük.

— De hátha akkor mégis valaki más... ki tudja? Hogy semmi tévedés ne legyen, ki kell kutatni a zsebeit. Akkor kitűnik minden.

— Igen is... Már hozzá is fogtam. Meg van... Ő az... itt az igazolványa, a névjegye. Hát mégis ő az. Jön-e már az a lepedő.

— Persze, hogy megy, itt van.

— No most egy, kettő, három... huzzák fel a dögöt. No rajta... hát mi az?

— Ejnye no!.. Olyan könnyű ez, mint a pihe.

— Talán ott hagyták egy darabját? A karját... vagy a lábát.

— Nem, őrmester ur, még a fejét sem... Majd meglátja, ha felér, milyen takaros.

— Minden rendben van?

— Minden. Mehet! Hó-rukk — Hó-rukk!

— Vigyázat! nem kell úgy rángatni szegényt.

— Ej mit, ez már átkozottul keveset bántja, hogy rázza-e a fogata vagy sem.

A szorosan rátekergetett halotti lepel a fejemre szo-

rul és guzsbaköti a tagjaimat... a hordágy tova liglóg... látok, látok mindent.

A fáklya-fény s a mellettem lobogó gyertyák fénye összefolyik...

Sötét éjszaka van...

A rostélyos-ablakon szikrányi derengés sem hatol be. S nem sugárzik derengő-fény a fekete égről a hegyi ösvényre sem.

A szorosan rám csavaródott halotti lepel lefogja a szememet. Ott a szemfödél... itt az álom.

Az álom — a halál édes testvére.

XXXV.

Hajnal van megint...

Nem látom, de kitalálom. A rostélyos-ablak kockája még sötét. De az éjszaka már végére jár. A vastag üveglapokon át érzem a hajnalt megelőző hűvösséget.

A három gyertya a lándzsák vasáig leégett. Az utolsó viaszcsöppbe tapadó beldarabka csak bizonytalan imbolygó-fényt vet, mely olykor csaknem egészen ki-alszik.

Az álom egy kis erőhöz juttatott... nagyon csekély erőhöz — de talán fel tudok kelni az ágyból...

Számolgatni próbálok magamban. Mennyi idő telhetett el a kalandom óta... Lássuk csak... Ma...a mai nap most kezdődik a hajnallal... Tegnap... Tegnap itt voltam már... igen... Tegnap vénültem így meg... tegnap... reggeltől estig... És tegnapelőtt, igen, tegnapelőtt este volt... hogy betettem lábamat a Halált nem látók házába... Tehát azóta két éj telt el és egy nap...

Csak egyetlen egy nap... Mégis mily mélyek és aszotak már vén arcomnak, rettentő vén arcomnak ráncai. S ez a moszat, amely szürkén ül az arcomon és az államon, olyan, mint a dér... Egyetlen egy nap... de nagyobb sullyal nehezedik a vállamra egy évszázadnál. Ki fog nekem hinni. Soha senki, senki, senki...

Talán fel fogok tudni kelni erről az ágyról. De előbb valakinek segíteni kellene lebontani magamról ezt a lepelt, amely körül fog és megakadályoz a mozgásban. Miféle lepel ez? Itt nincs semmiféle lepel, s ha van is, az engem a legkevésbé sem akadályoz... De hát mi ez... Oh igen... igen, ez a Másik leple... a másik halotti leple. Még mindig látom, még egyre látom őt... s ezért szüntelen összetévesztem a dolgokat...

Hajnal... Igen, már itt a hajnal... Az ablakszem már nem egészen sötét...

Nem hallottam, hogy nyílt az ajtó. Megleptek. Nem volt időm behunyni a szemem.

Mind a ketten itt vannak: Francois gróf és Antoine vicomte is. Bámulnak rám s látom, hogy igen meg vannak ütődve, akárcsak tegnap.

Francois gróf így szól:

— Uram, sziveskedjék fölkelni.

Minden nagyobb megerőltetés nélkül sikerült felkelnem. Gyöngé vagyok, rendkívül gyöngé, de sulytalan, sulytalan — olyan sulytalan.

Most így szól Francois gróf:

— Uram! atyám ma oly kimerült, nem tudja el-

hagyni a szobáját. Ezért jöttünk én és a fiam ide, hogy elvezessük önt hozzá.

Követtem őket. Nekem már egész mindegy, itt vagyok vagy ott.

Gaspard marquist nem láttam. Ó divatu, selyemből készült spanyolfal állott az ágya előtt, amelynek csak magas oszlopaít s függönytelen, négyszögű mennyezetét láttam.

De ráismertem vékony fisztula-hangjára s arra a rendkívül édeskés hanglejtésre, amellyel akkor beszélt, ha sem parancsoló, sem gunyos nem akart lenni.

Most a Halált nem látó beszél s én a küszöbön állva hallgatom s meggyöngült, kiszípolyozott emlékezetembe, amelyből az elmúlt időknek csaknem minden benyomása eltűnt, oly élesen bevésődnek ezek a szavak, hogy azt hiszem, örök időkre megőrzöm őket.

A marquis így beszél:

— Többet vártam volna úgy az én delejes erőmtől, mint az ön életerejétől. Nem mondhatom, hogy megbántam azt, amit tettem, — amit meg kellett tennem. A biztonságunk, a nyugaljunk, — a halhatatlanságunk ettől függött. Ezek most már biztosítva volnának s ez nem került másba, mint egy kis magam megerőltetésébe. De azt szerettem volna, hogy az a nagy megerőltetés, amelyet önnek is ki kellett állania, csak kifárasztja, mint ahogy engem is kifárasztott, de nem meríti egészen ki. Az bizonyos, hogy a kísérlet, amellyel próbát tettünk, nem volt veszélytelen s erre figyelmeztettem is önt. Mindenekelőtt attól féltem, hogy az ön életére végzetes lehet annak a rejtelmes szálnak megszakítása, mely kezdetben össze-

kötötte azzal a lényel, melyet az ön testéből választottam ki. Félttem ennek az általam alkotott lénynek halálától is, s ezt a lényt meg kellett ölnöm, bár tudom, hogy pusztulását ön is fájdalmasan fogja elszenvedni. Nos ön mindezeket a megrázkódtatásokat csodálatraméltó módon kiállotta, de tüstént azután a kimerültségnek ebbe az állapotába esett vissza, amelyben most is látom. Igazán, őszintén bánt a dolog s higgye meg nekem: nem rajtam mulott, hogy ön most nem érzi magát egészen jól s nem a legjobb erőben van, mert, sajnos, a tényállás ez.

Rövid szünet. Pár lépést teszek hátra, hogy távozzam, de az előbbi hang most csöndesebben és ünnepélyesen folytatta: Ismét figyelmesen hallgatom.

— Uram, miután így áll a dolog, nem marad más hátra, mint belenyugodni a változhatatlanba. De a jelen helyzet sem egészen olyan, hogy ne biztosítsa az ön számára némi előnyöket. Azok az aggályok, amelyeket az ön gyors szabadon bocsátása ellen támasztottunk, most maguktól elesnek. Amit az egészséges, erős és első sorban még fiatal férfinak, aki ön még tegnap volt, nem engedhettünk meg, minden veszedelem nélkül megtehetjük annak az öreg, minden módon legyöngült embernek, aki mára vált önből. Ön tehát szabad... szabad, minden megkötöttség nélkül. Mihelyt parancsolja, megnyitja ön előtt únokám ajtónkat. S ön arra irányítja lépteit, amerre önnnek tetszik. Nekünk elég, ha soha egy élő léleknek el nem mondja, amit a mi házuknál látott. És ön nem is fog erről beszélni.

Én egyre oda figyelek. És nem lepődöm meg, bármily váratlanul ér, hogy egyszerre felkínálják nekem a szabadságot. Figyelek és érzem, hogy minden egyes ki-mondott szó jobban és jobban behatol az agyamba és

elfeledhetetlenül, szilárdan beléragad. Értem, nagyon jól értem... a szörnyű műtétből, az akaratom, az értelmem s az agyam is igen meggyöngyölve került ki... a fejem megfoghatatlan módon/félig üres s a hozzám intézett szavak, a kiadott rendelkezések, a hallgatási parancs, amelyek kitörülhetetlenül beágyazódnak az emlékezetembe, mindez, amit egy idegen akarat, idegen értelem, idegen agy parancsol rám, szépen elfoglalja az agyamban annak a helyét, ami azelőtt betöltötte s ami most eltűnt belőle s lehetőleg betölti majd ezt az elviselhetetlen űrt a fejemben.

A fisztulahang tovább folytatja:

— Egyébként becsületszavunkat adtuk önnek, hogy Madeleine asszony... az ön barátnője, aki tegnap este elhagyta házunkat, soha nem fog ide többé visszatérni.

A barátnőm... Ugy, igen... Már nem is igen emlékeztem rá... Valóban, szörnyű vén vagyok. Már a szívem is kezd kiszáradni. Nagyon vén vagyok s egy és más megváltozott bennem.

— Igen... Madeleine asszony nem jön többé ide... Így jól van...

A fisztula hang még így szól utoljára:

— Isten vele!

S ezzel minden betelt.

A vasveretes kapunál, amelyet ép most nyitottak ki nekem, a homokkő-lépcső legfelső fokán Francois gróf és Antoine vicomte szinte így szóltak hozzám:

— Isten önnel!

Végigmentem a kerten. Lábam a gondozatlan gyeppen tiportak, a sűrűn összenőtt pinia és cédrus galyak

a fejem horzsolták. A vasrács nyitva volt. Kiléptem rajta.

És mentem céltalanul a pusztaságban a születő hajnal felé.

XXXVI.

Mentem egész nap szakadatlanul, violás hajnaltól biboros alkonyig. Nem találnék rá még egyszer az utra, amelyen haladtam. Csak mentem folytonosan előre. S nem éreztem még fáradtságot sem, míg csak célhoz nem értem.

Nagyon, nagyon késő érkeztem meg... Csak mentem amerre láttam, azt sem tudtam hová. Tulajdonképen nem is volt célom. Egyszerre csak azon vettem magam észre, hogy rendes uton járok. Jobbról és balról házak tűnedezték fel.

Mikor egy felvonó hidon mentem át, ráismertem Toulounra és a touloni sáncokra. A kapuive alatt vérvörösen csillant át az ég egy darabkája. Tudtam, hogy este van. Csak úgy vonszoltam már a lábam az ut porában, de azért mentem folyton tovább s nem is tudtam hová, mintahogy a vas mozdul, amerre a mágnes huzza.

Kisvártatva egy kirakat előtt haladtam el és magam mellett egy nyomorult, szegényes külsejű aggastyánt pillantottam meg, beesett, fénytelen szemekkel, hosszú szakállal, rongyos ruhában. Megállottam, az öreg is. És ekkor ráismertem, én magam voltam az, amint a kirakat fényes üvegtáblája visszatükrözte a képemet.

Tovább haladva befordultam két utcasarkon. S megpillantottam a házat...

Idáig tehát szinte öntudatlanul jutottam. A lábaim valósággal megmerevedtek, nem tudtam mozdulni állóhelyemből.

Kimerülten a falnak dőltem és bámultam... tágranyilt szemekkel.

XXXVII.

Tágranyilt szemekkel bámultam.

Az egész utcát, a gyalogjárót és kocsutatót nagy sôkaság lepi el, amely suttogva hullámszik ide-oda. Sokan feketében vannak. Oldalt díszruhás tisztek állnak, egy csoportban törzstisztek, a fehér tollforgójukat is látom. Egy mellén széles rendszalag feszül. Megismerem a kormányzó magas alakját s nemes, komoly, szép metszésû arcát.

Kereszt mögött papok sorakoznak. A minisztránsok piros sipkája kivirít a karingek és a dalmatikák közül s egy kanonok palástja lobog a szélben.

Távolabb egy század gyarmati katonaság lábhoz-tett fegyverrel vár.

A házak ablakaiban sok ismerôs arc jelenik meg. Az erkélyek rácsára gyermekek kapaszkodnak s kihajolnak messzire, de most nem kiáltoznak, nem is nevetgélnek.

A tömeg hangulata ünnepélyes, legalább is meg van mindenki az igyekezet, hogy ünnepélyes arcot öltönn.

Minden tekintet az én lakásomat keresi. Az ajtómat dus fekete drapéria díszíti. Fekete bársony paizson két ezüst betű domborodik. Olvasom: A. N. André Narcy.

Igen, ez az. A saját temetésem. Már értem. Itt a halottas-kocsi, amely lépésben jön lassan törve utat magának a tömegben. A lovakon hosszú fekete lepel om-

lik el. A négy ébenfa oszlopon lengő struccetollbokkréták pompáznak. És koszoruk... tíz, husz, harminc, valamennyin háromszinű szalag. Minden szalagon aranybetűs felírás. Nem tudom őket kibetűzni, mert igen távol állok. Talán később, ha a menet mellettem elhalad.

A tömeg mozgolódni kezd az utcán, bizonyára most hozzák a koporsót.

A halottvivők kilépnek a kapu alól. Könnyedén jönnek, nem lehet nehéz a test. A koporsóm nem lehet súlyos. Lábujjhegyre állok, hogy jobban láthassam. Egész lapos, a vidéken divó szokás szerint, s a fáját egész eltakarja a ráborított zászló. Most feketeruhás férfiak jönnek s egy égszínkék diszdományt s egy lovassági kardot tesznek a koporsóra; az egyenruhámát és a kardomat, így kívánja a szokás; a rendjeleimet is oda teszik. Nem is nézhetek jól oda, nem érek rá, sürgősebb nézni valóm van...

Egészen más látni valóm van... igen... én nézem ezt a látványt, éles és csálhatatlan szemeimmel, amelyek falon, sziklán, sűrű bozóton áthatolnak s amelyek előtt nem gát a koporsó deszkája sem... nézem...

És látom, egész világosan látom...

Oh iszonyat, iszonyat...

A gyászharangok zugnak. A halottasmenet megindul.

A menet élén a papok haladnak zsolozsmázva. Azután hat katonatiszt jön, akik a koporsót takaró zászló bojtjait tartják. Azután a század, majd a tömeg...

A kocsí nagyokat zökken a hepehupás kövezeten. A koporsó táncol a kocsin... Ne rázzátok, ne rázzátok

ugy... Vigyázat... jobban vigyázzatok... szánalmas, nagyon szánalomraméltó halott van abban a koporsóban... **Vigyázzatok... Tulságosan rázzátok.** Nem látjátok, a kocsin a deszkák eresztékei között förtelmes csöppek szivárognak át s peregnék a kövezetre... lassan egymásután...

A kocsi s mögötte a tömeg távolodik.

Most befordultak egy utcasarkon. A templomba mennek s innen a temetőbe. Sietnek, hogy alkonyatig végezhessenek.

Az utca most egészen üres. Az ablakokat bezárták.

Én ott maradtam, ahogy állottam, a falnak dőlve. Hirtelen fáradtság állt minden tagomba. Roskadozom s közel vagyok az összeeséshez.

De mégis járni próbálok. Átmegyek az utcán. A lakásom felé tartok. Hová is mennék másüvé?

A folyosóajtó még nyitva van. A gyászdrapériák még ott lógnak fölötte. Átléptem a küszöböt. Megállok.

Kisasztal áll ott, rajta feketeterítő, tintatartó, toll s a részvétnyilatkozatok részére pár összefűzött lap. A folyosóra besurranó szél szétzilálja a feketeszegélyes aláírásokkal tultömött lapokat. A barátaim, a bajtársaim s egész sereg ismeretlen irták rá szokás szerint a nevöket.

Igen. Az első oldalon ott áll az én nevem is, a régi nevem nyomtatott betűkkel:

CHARLES ANDRÉ NARCY UR
A VEZÉRKARHOZ BEOSZTOTT SZÁZADOS
MEGHALT 1908 DECEMBER 21-ÉN
33 ÉVES KORÁBAN

Fogom a részvétnyilatkozatokat és elrejttem a rongyaim alá.

És megyek innét.

Megyek innét. Ez a lakás a Narcy századosé volt s ő meghalt. Az én lakásom bizonyára — másutt van. Megyek innét.

Az utcán ismét sietek. A nagy fáradtságtól bicegve járok.

Nini. Az utca már nem egészen elhagyott... Szemben, a gyalogjárón, áll valaki... áll mozdulatlanul és nézi a gyászdrapériás kaput... nézi merőn...

Valaki... Egy asszony. Megállok én is és nézem őt merőn.

Egy asszony... Egy előkelő hölgy. Világos szövetruhája megfeszül rajta. Kezei széles hermelin karmanthyuba süppednek.

Még ismerem... Ő az... Madeleine... Határozottan ráismertem... De... nem igaz... én halott vagyok., s azonkívül vén is... nagyon vén.

Nem, nem vagyok megindulva. Egy csöppet sem vagyok megindulva. Csak meglepődtem. Nagyon meglepődtem.

De mindegy. El akarok mellette menni. Csak kíváncsiságból.

Itt áll. A szemei a gyászruhás kapura merednek. És én látom... egész határozottan látom, hogy sir. Némán hullnak keserű és forró könnyei.

Ezt sose hittem volna... Különben tudom... asszonyi könnyek...

Mégis... mit tegyek?

Pár pillanatnyi habozás után közeledtem hozzá.

Mad...

Hirtelen összerázkodik. Észrevesz engem, egy gyors mozdulattal muffjába rejti könyáztatta arcát, azután a muffjába nyul, néhány fillért dob nekem és elsiet.

XXXVIII.

Magam is elsietek...

Most már bizonyos. Meghaltam. Nagyon is meghaltam. Talán még sokkal inkább, mint az a Másik, akinek szüntelen látom a koporsóban a holttestét... iszonyatos... feloszlásban levő holttestét... Még sokkal inkább halott vagyok mint a Másik... az legalább nem tudja, hogy halott.. de én...

Hiszen nem is őt siratják. Engem siratnak. Nekem szóltak a virágok, a fényes egyenruhák, a tömeg csöndje, nekem szóltak a koporsón csüggő tekintetek, amelyen a rendjeleim és a kardom ékeskedtek. Miattam gyült most össze a sok ismeretlen ember a temetőben. Nekem is ott kell lennem... közöttük.

A lángoló ég violaszinbe borul... a gyász színébe. A lombtalan platángalyak finom ágboga fekete csipkével függönyzi ezt a lángoló hátteret. A zeniten, mintha valami végtelen mélység hasadna föl s a színe smaragdzöld.

Talán vár ránk valami a halálon túl... valami... amiről sejtelmünk sincs...

De nem hiszem. Nem. Lehetetlen. Nagyon is jól látom azt a hullát a koporsóban.

Nagy sokaság a sirom körül. Nagyon sokan vannak.

Csaknem annyian, mint az imént a házam előtt. A temető oly közel van a városhoz.

Mikor oda érkezem, már vége a szertartásnak. A föld tompa zuhogását hallom, amint az ásókról lekopog a hant a már félig betemetett koporsóra. Nagyon lassan jártam, mert oly fáradt vagyok. És úgy érzem, mintha az a föld, melyet a koporsóra hánynak, egész súlyával a mellemre nehezednék. Hat láb mély föld. Nem gondoltam volna, hogy ily nehéz, ily rettenetes nehéz.

Már vége van mindennek. Mindenki távozik. Hant borul a koporsó fölé.

Én nem megyek. Hová mennék. Ezentul már itt az én lakásom.

XXXIX.

Most mindent leirtam.

Az irónomat letettem a kőlapra, — a sirkőre, a saját sirkövemre, amelyen ép most betüzöm siriratomat. Letettem az irónom, amelynek hegye egész fájáig lekopott. És lezártam a feketeszegélyes lapokat, amelynek oldalait egészen a boríték csücskéig beborítják kusza szarkalábaim.

Megirtam mindent. Meg kellett írnom mindent, hogy a férfiak és nők, akik mit sem sejteneek erről a fenyegető veszedelemről, tudjanak róla és védekezhessenek. Meg kellett írnom, mert a nyelvem bénultan kővé meredten, némaságra kárhoztatva csüng a számban.

Mindent megirtam. Hadd tudják meg, akik elolvas-

sák. S azért az Isten szerelmére kérlek: ne kételkedjetek! Értsetek meg... Higgyetek nekem.

A nap már lebukott a látóhatár szélén. Az este jő... utolsó estém. Érzem, hogy mindjárt meghalok. Életem az utolsó szemig felőrlődött. A lámpám kialszik, elfogyott az olaja.

Sirratomat betűzgetem a csiszolt kőlapról, mely az asztalom volt s amely most végső támaszom:

ITT NYUGSZIK
CHARLES ANDRÉ NARCY
SZÜLETETT 1876 ÁPRILIS 27-ÉN,
MEGHALT 1908 DECEMBER 21-ÉN.

1908 december 21-ikén vagy 1909 január 22-ikén,
— 1909 január 22-ikén, — ma. Mert ime épen egy hónapja, — nem, nem egész egy hónapja, egy nap hijja a hónapnak, hogy itt ülök ezen a siron, a saját síromon és várom a halálom, második halálomat.

Egy hónapja. A sirkő alá nézek, azzal a csodálatos másik szememmel, amely megmagyarázhatatlan sejtelemmel szüntelenül tovább lát. És látok... Az érintetlen koporsóban nincs már más, csak egy csontváz. Egy csupasz csontváz... ruhátlan. A ruhája, az én könnyű ruhám, azonnal porrá mállott. Már nincs más épségben

porlócsontjaim fölött, csak a parancsnokló tüzérezredes levele... még olvasható a levél s tévedésből temették el velem együtt.

Igen, egy csontváz. Egy podvás, reves csontváz. Semmi egyéb. Hogy élhetnék tovább, aki magam sem vagyok már több annál a csontváznál ott lenn a sirban, s itt ennél a sirom fölött gémberedő roncsnál. Lehetetlenség, szerencsére lehetetlenség.

Egy hónapja. Láttam, mint süppedt alá lassan-lassan a föld, azután munkások jöttek s ezek teljesen lenyomták a sulyos kőlappal. Sulyos ez a kőlap s még sulyosabb az alászoruló földtömeg. Erőtlen testem nem bírja ezt a nagy terhet cipelni.

— És holnap, ha még egyszer eltemetnek, persze más-sik sirba, még egy földoszlopot és még egy sirkövet kell majd emelnem. Soha nem szakadt még emberre ilyen szenvedés.

A nap már lebukott a látóhatáron. Nyugaton biborszínű az ég, biborszínű, mint a temetésem napján volt.

Az idő csodaszép. Az égboltozaton egyetlen felhő sincs. A téli szél elült. A nagy ciprusok mozdulatlanok. És a hunyó nap kezdi véresre gyujtani fekete csucukat. Méltóságos nyugodt fény ömlik el az égen és a földön. És leszáll most rám is...

Isten veletek...

AZ AMATÖR TEVAN-KIADÁS
EDDIG MEGJELENT KÖTETEI:

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ
A SZEGÉNY KISGYERMEK
PANASZAI

Ára 4.— K (Elfogyott)

KRÚDY GYULA
ARANYKÉZ-UTCAI SZÉP NAPOK
Finom meritett papiroson, félpergament kötésben,
100 számozott példányban, ára 25.— K

KÁRMÁN JÓZSEF
FANNI HAGYOMÁNYAI

Ára 15.— K (Elfogyott)

FAZEKAS MIHÁLY
LUDAS MATYI
Divéky József eredeti fametszeteivel.
1—20-ig japán papiroson 50.— K (Elfogyott)
21—300-ig meritett papiroson 15.— K

GVADÁNYI JÓZSEF
EGY FALUSI NÓTÁRIUS
BUDAI UTAZÁSA

Divéky József fametszeteivel.
1—30-ig japán papiroson 120.— K
31—80-ig kanadai könyvpapiroson 50.— K
81—580-ig füzve 20.—, kötve 25.— K

ANATOLE FRANCENAK
A TEVAN-KIADASBAN MEGJELENT
MUNKÁI:

SZENT KLÁRA KÚTJA

Novella-ciklus

Ára füzve 6.—, kötve 8 K

SERVIEN CSODAVÁRÁSAI

Regény

Ára 5.— K

NYARSFORGATÓ JAKAB MESÉI

Novella-ciklus

Ára 5.— K

EGY SZINÉSZNŐ TÖRTÉNETE

Regény

Ára 1.60 K

JOCASTE

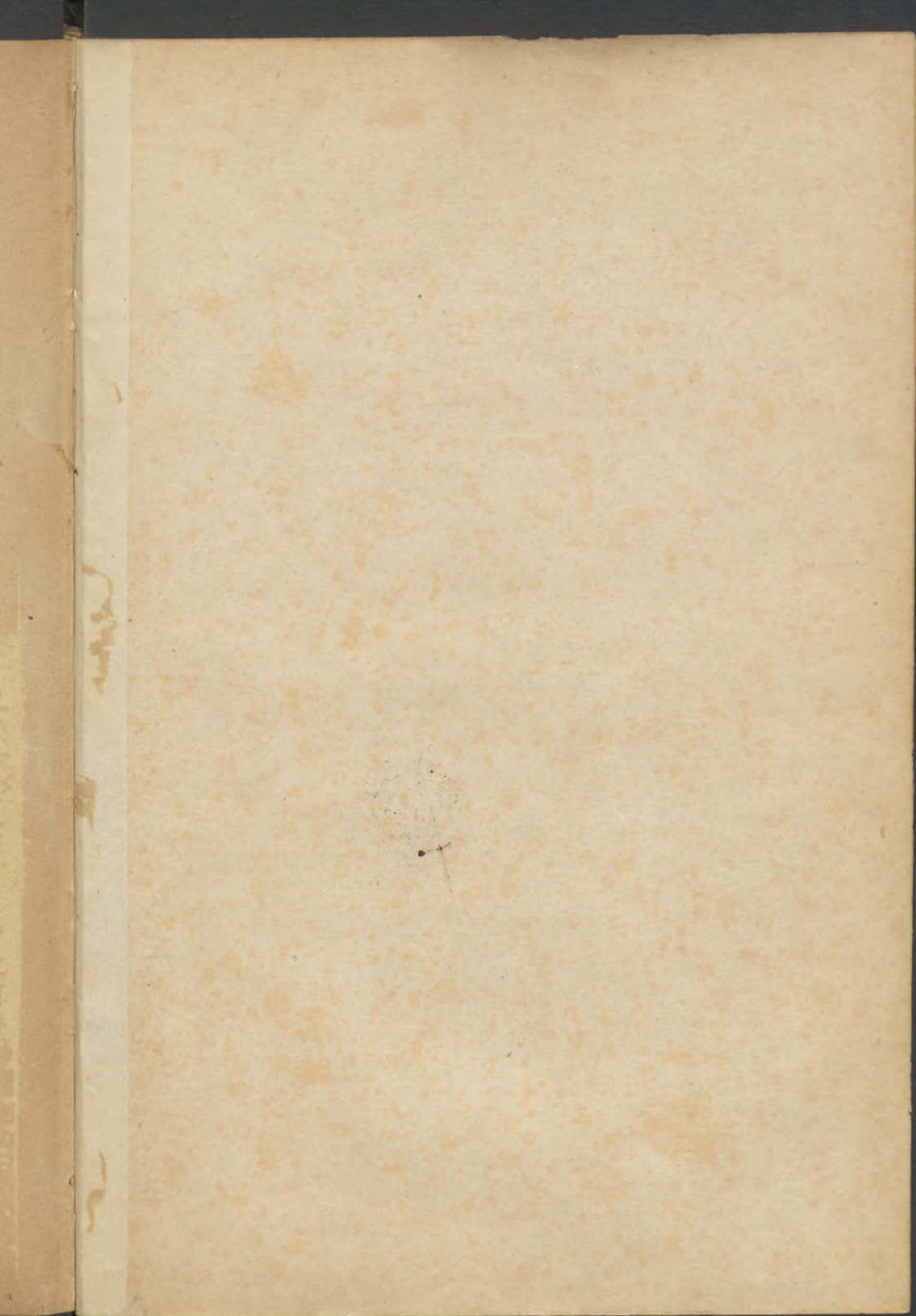
Regény

Ára 1.20 K

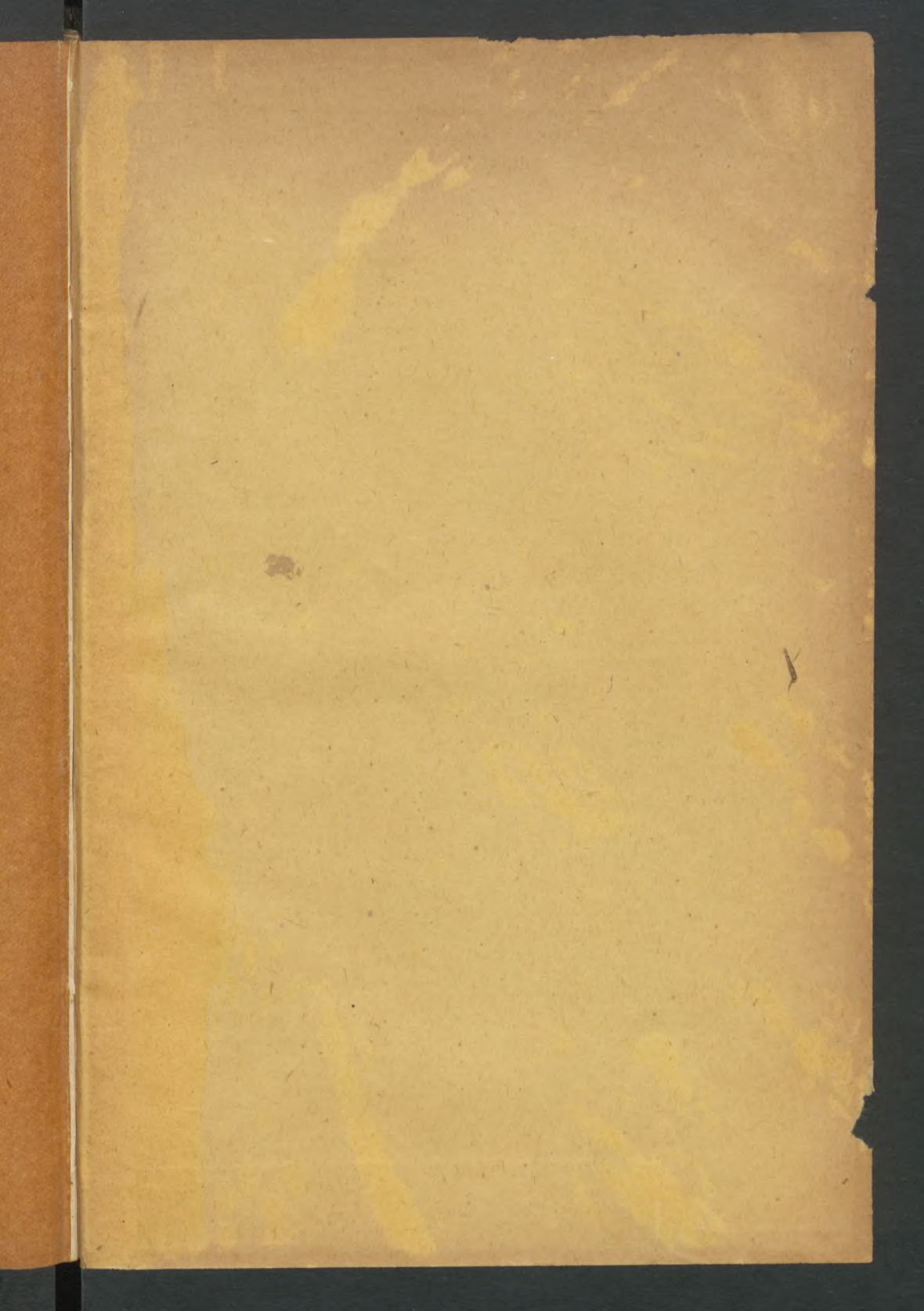
A SOVÁNY KANDUR

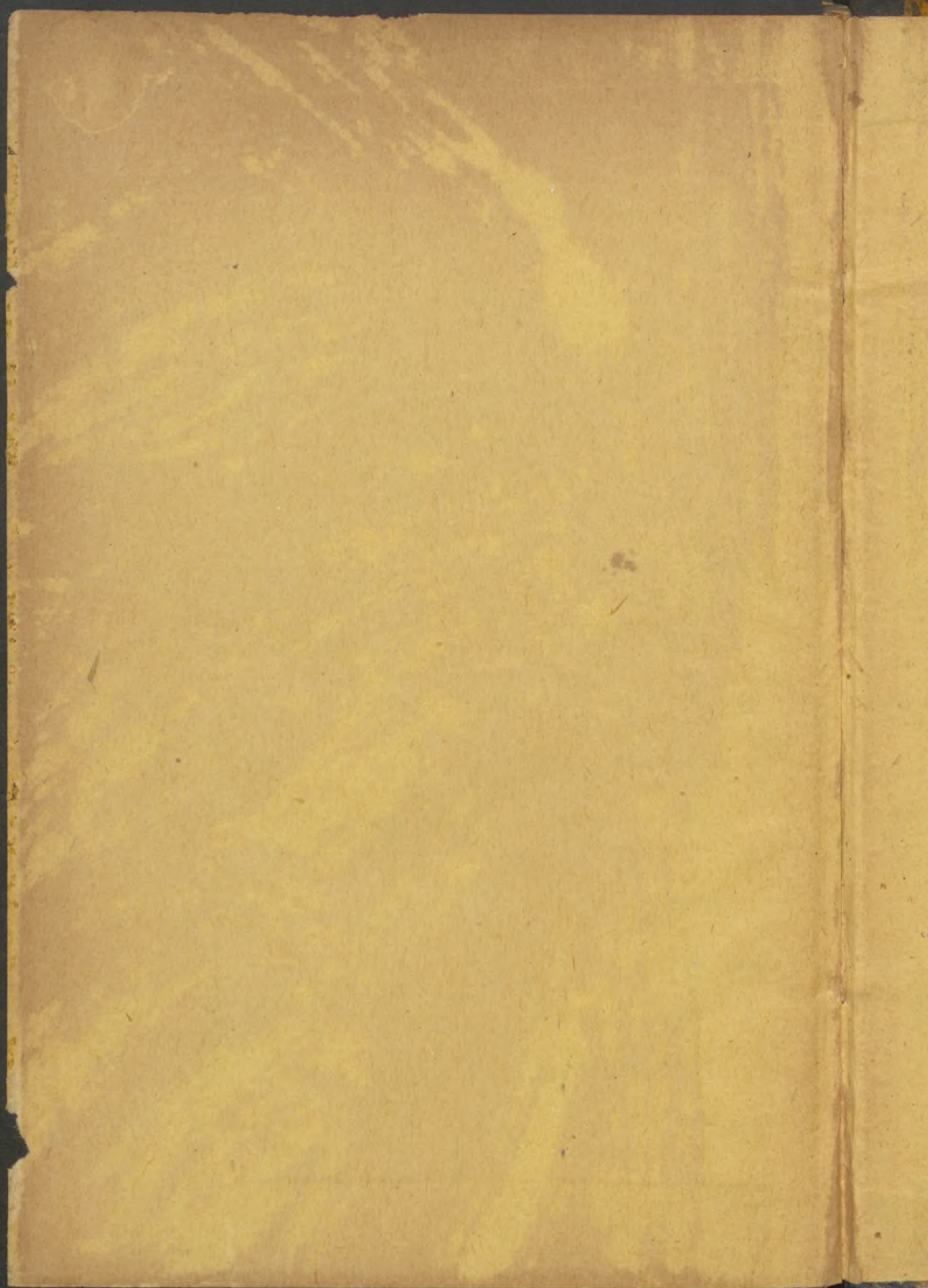
Regény

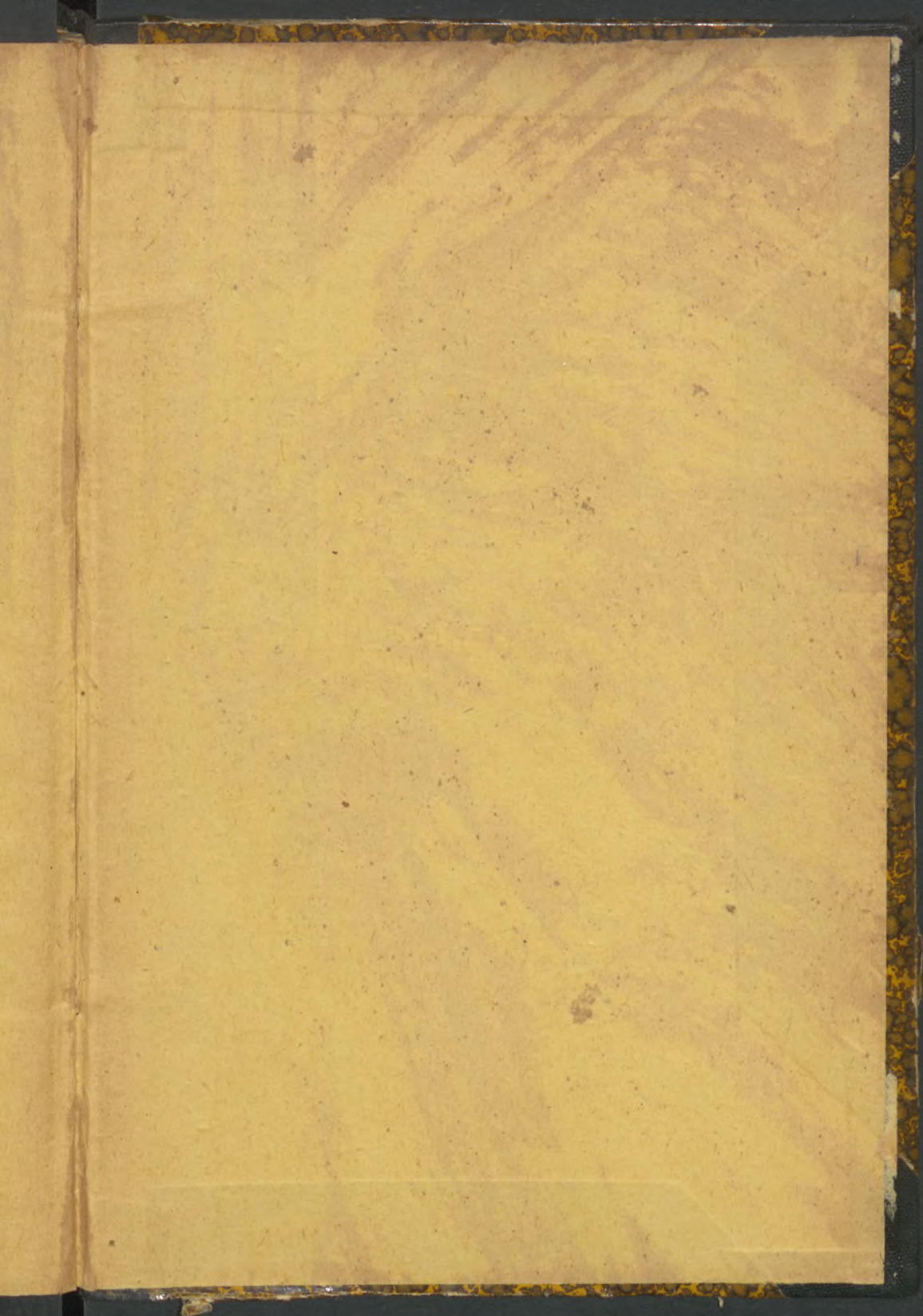
Ára 80 fillér

TEVAN ADOLF
BÉKÉSCSABA

Farrère .

Az örök élet
háza

N. M.